

ERSTATNING FOR JAKT VED EKSPROPRIASJON TIL VEIFORMÅL.

COMPENSATION FOR HUNTING FROM EXPROPRIATION FOR ROADPURPOSE.

TERJE LAUVIK BJORHEIM

UNIVERSITETET FOR MILJØ- OG BIOVITENSKAP
INSTITUTT FOR LANDSKAPSPLANLEGGING
MASTEROPPGAVE 30STP, 2010

Forord

Dette er en masteroppgave innenfor studieprogrammet: Master i Eiendomsfag ved Universitetet for miljø- og biovitenskap. Oppgaven tilsvarer 30 studiepoeng.

Mine interesser for samfunnsfag og juss førte til at jeg høsten 2005 begynte på studiet Eiendomsfag. For min masteroppgave ønsket jeg å kombinere min interesse for jakt med en faglig problemstilling. Dette førte til at temaet på oppgaven min ble: Erstatninger for jakt ved ekspropriasjon til veiformål.

Førsteamanuensis Sølve Bærug ved Universitetet for miljø- og biovitenskap har vært min veileder. En stort takk til Sølve for gode diskusjoner og veiledningstimer. Jeg vil også takke alle som har bidratt med intervjuer og eksempelsaker, uten dem hadde oppgaven vanskelig latt seg gjennomføre. Til slutt vil jeg takke gode venner og familie for korrekturlesing.

Ås, 18. mai 2010

Terje Lauvik Bjorheim

Sammendrag

Temaet for denne masteroppgaven er erstatninger for jakt ved ekspropriasjon til veiformål. Hovedproblemstillingen er: Gis det erstatning for jakt i forbindelse med erverv til veiformål? Målet ved oppgaven er å finne ut om det gis erstatninger i forbindelse med erverv til veiformål. I så fall hvordan blir dette gjennomført og finnes det regionale forskjeller?

Oppgaven har innledningsvis en teoridel som gjør rede for hvordan en vei kan påvirke vilt i form av støy, barrierer og lignende. Videre viser den hvordan jakt vanligvis organiseres og hvilke verdier jakten gir grunneier. Selv om det er lite gjeldende rettspraksis vedrørende jakterstatninger, finnes det noen eksempler som utredes i oppgaven.

Etter å ha gitt en teoretisk framstilling om hvilke faktorer som kan påvirke jakten og verdiene av jakten, går oppgaven over til å undersøke gjeldende praksis for utbetaling av jakterstatninger.

I empiri-delen av oppgaven har det blitt gjennomført intervjuer med lederne for eiendomseksjonene i Statens vegvesen, som hver dekker sin region av Norge. I disse intervjuene ble det avdekket at det finnes regionale forskjeller på hvordan en behandler og erstatter tapte jaktretter. I oppgaven studeres to saker, den ene er et skjønn på riksveg 2 Kløfta-Nybakk. Den andre saken er en minnelig avtale på E-18 Grimstad grense-Hestehagen. Det har i begge sakene vært samme faglige sakkyndige og rapportene derfra er nærmest identiske. Utfallet av sakene er dog veldig forskjellige. I eksempelsakene kan vi se at det er forskjeller mellom minnelige avtaler og skjønn. Gjennom intervju med de forskjellige regionene, dukker det opp forskjeller i hvordan praksisen for utbetalinger av jakterstatninger er. I regionene sør og nord blir det av og til utbetalt en rundsum erstatning i forbindelse med minnelige avtaler (denne rundsummen kan ofte være bakt inn i et skogsoppgjør). I regionene vest, midt og øst blir det utbetalt lite erstatninger. Hva de regionale forskjellene kommer av kan være så mangt, men under intervjuene trekker de forskjellige seksjonslederne frem momenter som: Organiseringen av Statens vegvesen, grunneiernes fokus på jakterstatninger, ingen felles normer for jakterstatning og muligheten for forhandlingsrom i de minnelige avtalene.

Innholdsliste

1 Innledning

8

1.1 Tema for oppgaven.....	8
1.2 Problemstillinger.....	8
1.3 Avgrensning av temaet.....	8
1.4 Metode.....	9
1.5 Oppbygging av oppgaven.....	10

2 Teori

10

2.1 Utøvelse av jakt	10
2.2 Organisering av jakten.....	11
2.3 Historikk.....	12
2.4 Myndigheter og lovverk.....	13
2.4.1 Grunneiers rettigheter.....	15
2.4.2 Jaktlagets rettigheter.....	18
2.4.3 Verdien av jakten.....	20
2.5 Inngrepene.....	24
2.5.1 Veitrase.....	24
2.5.2 Eiendomsavståelsen	26
2.5.3 Anleggsvirksomheten.....	27
2.5.4 Veianlegget.....	27
2.5.5 Trafikk og drift av veianlegget.....	30
2.5.5.1 Trafikken.....	30
2.5.5.2 Driften av veianlegget	33
2.6 Erstatning for jakt	34

2.6.1	Prosessuelle spørsmål.....	34
2.6.1.1	Hvem bør være part i saken?.....	34
2.6.2	Erstatningsreglene.....	35
2.6.2.1	Påregnelig utnytting	35
2.6.2.2	Økonomisk tap.....	35
2.6.2.3	Salgsverdi og bruksverdi.....	36
2.6.2.4	Ulemper for gjenværende eiendom	38
2.6.2.5	Alminnelige ulempe.....	38
2.6.2.6	Nabolovens tålegrense.....	39
2.6.2.7	Årsakssammenheng	40
2.6.2.8	Tilpasningsplikt.....	41
2.7	Rettspraksis.....	41
2.7.1	Høyesterett.....	41
2.7.2	Lagmannsrettene.....	42
3	Empiri	
	.....	
	43	
3.1	Praksis i Statens vegvesen	43
3.1.1	Organisering av intervjuene.....	43
3.1.2	Sammendrag intervjuer.....	44
3.2	Undersøkelse av saker.....	49
3.2.1	Skjønn riksveg 2 Kløfta- Nybakk.....	49
3.2.2	Grimstad grense-Hestehagen.....	53
4	Oppsummering, drøfting og konklusjoner	
	.....	
	56	
4.1	Gis det erstatninger for jakt i forbindelse med erverv til veiformål?.....	56
4.2	Er det forskjeller på minnelige avtaler og erverv?.....	56

	5
4.3 Hvem får erstatningen?.....	57
4.4 Hvordan blir erstatningen utmålt?.....	58
4.5 Er det regionale forskjeller i Statens vegvesen vedrørende erstatninger for jakt og eventuelt hvorfor er det slik?.....	58
4.6 Har villtloven § 33 noen innvirkning på jakterstatningen?.....	59
4.7 Andre forhold	59
4.7.1 Økonomisk tap på utleieverdier.....	59
4.7.2 Tilpasningsplikt ved jakterstatning	59
4.8 Videre arbeid rundt temaet.....	60
5 Kilder	
.....	
61	

Oversikt over figurer, tabeller og bilder

Figur 1: Beskrivelse av viktige hendelser i norsk hjorteviltforvaltning.....	12
Figur 2: Skisse jaktverdi.....	20
Figur 3: Modell som viser trafikk tetthet og dyr som krysser veien.....	31
Figur 4: Støyplageindeks etter kilde.....	32
Figur 5: Areal med jaktverdi ny riksveg 2.....	50
Figur 6: Oversikt over jaktlagene som blir berørt og støysoner for ny E-18	53
Tabell 1: Oversikt over faunapassasjer og hvor egnet passasjer er for et utvalg arter.....	28
Tabell 2: Barrierevirkninger ved forskjellig trafikk.....	30
Tabell 3: Potensiell tapte kjøtt og utleieverdier for jaktlagene.....	54
Tabell 4: Tilbud jakterstatninger ny E-18 Grimstad grense-Hestehagen.....	55
Bilde 1: Strekningen Oslo-Gardermoen E-6.....	25
Bilde 2: Strekningen Larvik-Helgeroa Fylkesvei 302.....	25
Bilde 3: Skogsbilvei rett nord for Drammen.....	26

1 Innledning

1.1 Tema for oppgaven

Jeg har alltid vært interessert i jakt og ønsket derfor å skrive om noe som kombinerte studiet med jaktinteressen. Etter en del undersøkelser i forkant fant jeg ut at det finnes lite litteratur og annet materiale om jakterstatning i forbindelse med ekspropriasjon. Jeg ønsket dermed å undersøke hvordan jakterstatninger blir behandlet i praksis. For at ikke oppgaven skal bli for omfattende, har jeg valgt å begrense meg til erstatning i forbindelse med veg. Jeg har derfor valgt følgende problemstilling

1.2 Problemstillinger

Hovedproblemstilling er følgende

Gis det erstatning for jakt i forbindelse med erverv til vegformål?

I så fall:

Er det forskjell på minnelige avtaler og erverv?

Hvem får erstatningen?

Hvordan blir erstatningen utmålt?

Er det regionale forskjeller i Statens vegvesen vedrørende erstatninger for jakt og eventuelt hvorfor er det slik?

Har viltloven § 33 noen innvirkning på jakterstatningen?

1.3 Avgrensning av temaet

Oppgaven i seg selv omhandler mange forskjellige tema, som jakt, vei, erstatninger, rettspraksis og lignende. Denne oppgaven vil derfor gi et oversiktsbilde, uten å gå spesielt inn i dybden på mange av temaene. Denne begrensningen er gjort ut i fra begrensninger i tid, samt at mange av temaene i seg selv kan være en egen oppgave. For å kunne gi en god oversikt kreves det at noen av temaene blir beskrevet kort og generelt. Oppgaven omhandler erstatninger av jakt, men avgrenses til i hovedsak å omhandle elg og hjort, og i noe mindre grad rein og rådyr. Disse artene har størst økonomisk påvirkning for grunneierens inntekter i utmarken. Selv om jakt på rype og storfugl i enkelte områder kan medføre store inntekter går ikke oppgaven inn på dette.

1.4 Metode

Oppgaven består i hovedsak av tre deler, en teoridel, en empiridel og en analyse og konklusjonsdel. I teoridelen har jeg valgt å se på hva som påvirker viltet og jaktutøvelsen ved et vei inngrep. Jeg har også undersøkt lovdata etter relevant rettspraksis vedrørende jakterstatninger. For å kunne forstå ulempene ved tapte/reduerte jaktrettigheter, må man kjenne til hvordan jakten er organisert og hvordan utbyttet fordeles. Her har jeg kombinert mine egne erfaringer med andre kilder. Forfatteren har bedrevet jakt på hjortevilt i over tyve år, de siste tolv årene med gevær.

I oppgavens empiri-del har jeg valgt å gjøre en undersøkelse i alle regionene i Statens vegvesen vedrørende jakterstatninger. Her har jeg intervjuet lederne for eiendomseksjonene i hver region. Jeg valgte denne tilnærmingen fordi jeg ønsket å få et bilde over hver region og hele landet. Forhåpentligvis vil seksjonslederne gi meg et godt overblikk over hvordan problemer rundt jakterstatning håndteres.

I oppgavens startfase vurderte jeg å intervju noen av de forskjellige kontorene i Statens vegvesen, eksempelvis starte i Kristiansand for så å gå mot Hedmark. Dette ville gitt et bilde fra en grunnerververs synspunkt, men ville ikke gitt meg den oversikten jeg ønsket. Derfor ble heller seksjonslederne for eiendomseksjonen i hver region valgt.

I løpet av oppgaven har jeg kommet over en del saker som omtaler og behandler jakterstatninger. Noen av disse finnes i teoridelen som rettspraksis. Jeg valgte å gå nærmere inn på to saker. Den ene saken er et skjønn på riksveg 2 Kløfta-Nybakk, den andre er en minnelig avtale på E-18 Grimstad grense-Hestehagen. Jeg valgte nettopp disse sakene med bakgrunn i at sakkyndig-rapportene er utarbeidet av samme sakkyndig og er nærmest identiske.

Til slutt har jeg trukket sammen empiri og teori for å danne analyse- og konklusjonsdelen av oppgaven. Her har jeg forsøkt å gi svar på min problemstilling.

1.5 Oppbygging av oppgaven

Oppgaven er i hovedsak delt opp i tre hoveddeler, en teori del, en empiri del og en analyse- og konklusjon del.

I oppgavens teoridel vil jeg forsøke å gi et innblikk i hvordan en vei påvirker hjorteviltet. Jeg skal også forsøke gi en oversikt over hvordan jakten organiseres og hva slags rettigheter grunneier og jaktlaget har i henhold til lovverket.

I empiri delen ønsker jeg å få en oversikt over hvordan jakterstatninger blir håndtert i Statens vegvesen. Empirien er delt i to deler. Den første delen er en intervjurunde med lederne for eiendomseksjonene i Statens vegvesen. Intervjuene ble gjennomført via telefon der seksjonslederne fikk kommentere og presisere intervjureferatet i etterkant.

Den andre delen er to eksempelsaker, den ene saken er et skjønn fra riksveg 2 Kløfta-Nybakk, den andre er en minnelig avtale E-18 Grimstad grense-Hestehagen.

I analyse- og konklusjonen vil jeg trekke ut elementer fra teori og empiri for å besvare min problemstilling.

2 Teori

I dette kapitel gis det en oversikt over hvordan jakten er organisert, samt hva som kan påvirke jakten både av inngrep og lovverk.

2.1 Utøvelse av jakt

I dag utøves jakten stort sett i jaktlag. Dette er grunneiere som sammen utnytter sine utmarksressurser i fellesskap til jakt. Dette er en hensiktsmessig gjennomføring da en grunneier selv ofte har for lite areal til å få egen fellingstillatelse. Selve utøvelsen av jakten kan foregår ved hjelp av postering, drivjakt, snikjakt, lokking eller hund. Ved postering nytter en terrenget og dyrenes trekkruer for å øke sjansen til å felle viltet. Postene er ofte et resultat av mange års prøving og feiling fra jaktlaget sin side. Kombinert med posteringen foregår det ofte et driv. Her vil en gruppe av jegerne prøve jage dyrene i retning postene. Eksempelvis i jaktlaget der jeg jakter (Manheimstråndi jaktlag) er både poster og driv godt innarbeidet, og har ofte vært nyttet i generasjoner. Endringer i vegetasjonen vil dog ofte føre til at driv og poster justeres litt, men hovedtrekket vil være det samme. Hund er et viktig redskap i å øke jaktutbyttet og ofte jaktgleden. Hvordan en benytter hunden vil variere. Noen nytter hunden

alene, der en sniker seg inn på losen for å felle viltet. Andre benytter hunden som en del av drivjakten, men med mulighet til å kunne snike seg innpå viltet. Dette kan også være avhengig hvilken hunderaser en benytter seg av. Snikjakt og lokkejakt er nok mindre utbredt, men blir også utøvd. Snikjakten foregår som oftest ved at en finner plasser i terrenget hvor en får oversikt, for så å snike seg innpå dyrene. Dette er jakt som en ofte forbinder med reinsjakt og hjortejakt på bøene. Lokking er at en sitter på en post og prøver nytte dyrenes eget kallerop for å trekke dyrene til seg. Har en ikke en god hund vil fellesinnsatsen være avgjørende for å fylle fellingskvotene.

2.2 Organisering av jakten

Som oftest utøves jakten i et jaktlag. Jaktlaget er som regel organisert av flere grunneiere for å få nok tellende areal for tildeling av fellingstillatelser. Jaktlagene er så organisert i vald eller storvald. Det er valdene som får tildelt fellingstillatelsen og videre fordeler disse til jaktlagene basert på historie og tellende areal. Hvert jaktlag har en jaktleder som er jaktlagets representant i valdet. Valdets leder går på rundgang blant jaktlagene som er medlemmer. Jaktlagene kan også ha en kontroll funksjon i forhold til hverandre med tanke på kontrollveiinger og lignende.

Når det gjelder selve organiseringen av jakten så foregår denne i jaktlaget. Hvert jaktlag har en jaktleder. Han vil vanligvis foreslå hvor det skal jaktes og lede organiseringen. Det vil dog variere litt fra jaktlag til jaktlag hvordan den praktiske organiseringen foregår. Mange jaktlag består ofte av gode venner og naboer, strukturen kan derfor være mer flytende og uformell. Jaktlaget har som regel en del interne regler som skal følges: Hvem som kan delta, hvordan jaktutbyttet skal fordeles, hvor lenge en skal jakte også videre. Her vil vanligvis hver enkelt grunneier ha en stemme. Det er ofte tradisjoner innad i jaktlaget som legger et viss sosialt press på forandringene. Ingen ønsker å få stempel som en vriompeis blant naboene. I tillegg til selve jakten er det ofte en del dugnadsarbeid utenfor jaktsesongen som gjennomføres. Et jaktlag har ofte egen kjøle, der en henger opp viltet, egen slakteplass og lignende. Dette krever ofte en del kapital, samt noe dugnadsarbeid. Der det er grunneierne som jakter selv er ofte dette lett å gjennomføre. På jaktlag der jakten leies ut kan dette by på større utfordringer, da jakten leies ut for en kortere periode, maksimalt ti år (maks ti år ellers vil det kreve offentlig godkjenning). En gjennomfører også ofte et dugnadsarbeid for å rydde poster og postlinjer. Jaktlagene blir således en sammenslutning der grunneierne er medlemmer.

Jaktlaget har ofte også en egen konto til utgifter for jaktlaget som betaling av fellingstillatelser, strøm, vedlikehold og eventuelle investeringer. Av investeringer så kan kjøle, elgtrekk og lignende være aktuelt. Utgiftene fordeles på jaktlaget, og fordelingen vil som regel ha sammenheng med fordelingen av jaktutbyttet.

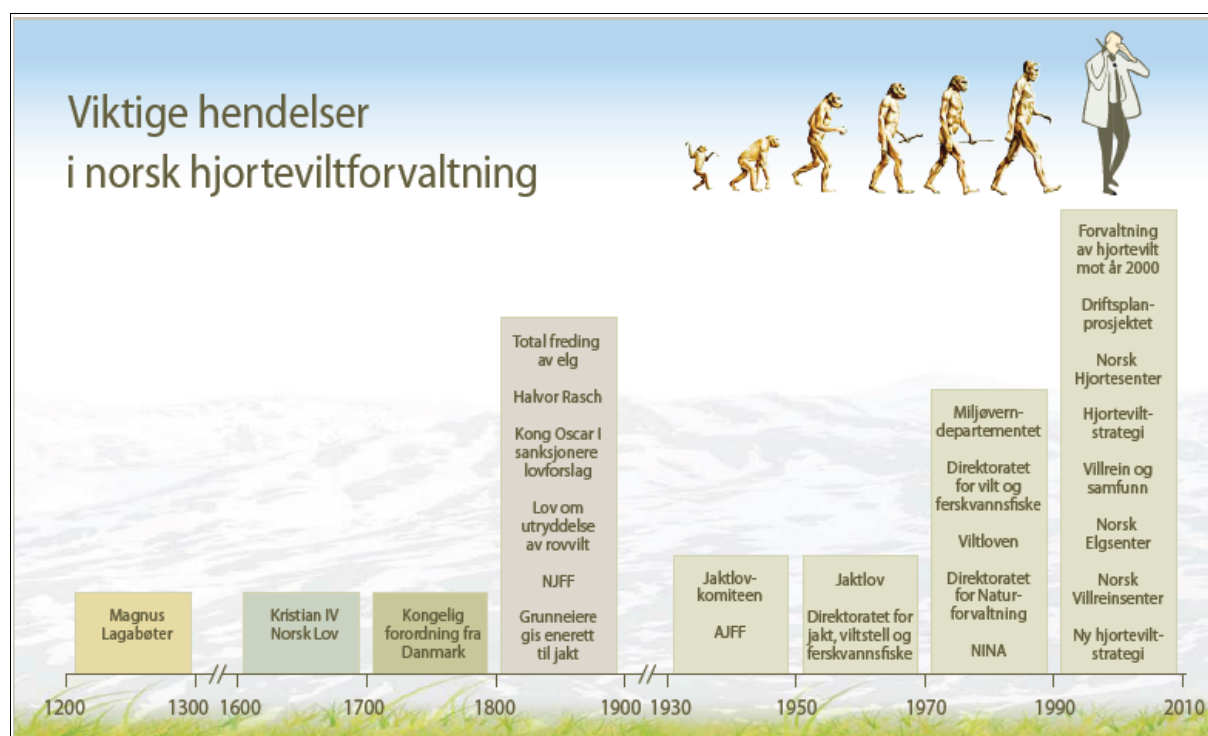
2.3 Historikk

For å kunne forstå hvordan organiseringen av storviltjakt foregår i dag, er det viktig å forstå den historiske utviklingen. Hvordan lovene og forvaltningen har utviklet seg har i dag direkte påvirkning på utøvelsen av storviltjakten.

Befolkninger over hele verden har hatt jakt som en av sine viktigste matkilder. Før i tiden eksisterte det ikke noen slags form for regulering eller forvaltning. For omlag 10-11 000 år siden forsvant 40% av de største pattedyrene i Europa i løpet av en 1 000 års periode (Andersen med flere, 2009). Jakten var kanskje ikke eneste årsak, men var trolig hovedårsaken til denne utryddelsen. De første nedskrevne bestemmelser om jaktrett og utøvelse av jakt finner vi i Frostating- og Gulatingslovene. Disse bestemmelsene ble stort sett videreført i Magnus Lagabøters landlov av 1274, hvor det blant annet er forbud mot forfølgelsesjakt på ski etter elg og bestemmelser vedrørende dyregravfangst. I Kristian IV's Norske Lov av 1604 er det også klare bestemmelser for forvaltningen av blant annet hjort og elg. Her kunne blant annet grunneier felle to dyr «reist» på egen mark. Det fortsetter med forskjellige forordninger og reguleringer fram til jaktloven av 1899 ble innført. Jaktloven av 1899 sikret grunneier enerett på jakt. Loven ble vedtatt gjennom en del kompromisser som i stor grad gikk ut over sportsjakten. Det var forkjemperne for grunneierretten som presset på for innføring av loven. I år 1900 ville nemlig alle ustraffede menn over 21 år få stemmerett, noe som med stor sannsynlighet ville gjort det umulig å oppheve den allmenne jaktretten. Misnøyen vokste frem, noe som resulterte i jaktloven av 1951. Hovedtrekk fra jaktloven av 1951 er at Stortinget igjen fastslo grunneierens enerett til jakt, viltmyndighetene fikk gjennomslag for å kunne gjennomføre tvungen sammenslåing av jaktområder, romjulsfredning av alt vilt og fri jakt på ulv, jerv og gaupe. Viltfondet ble opprettet for å gjennomføre viltstell og viltforskning. Ved viltloven, lov om jakt og fangst av vilt av 29 mai. 1981 nr. 38 ble det innført en speilvendning der alt vilt i utgangspunktet blir fredet med mindre loven åpner for jakt. Fredning, forvaltning og en tilnærming til internasjonale retningslinjer fikk gjennomslag i viltloven, noe vi også kan se i formålsparagrafen § 1:

«Viltet og viltets leveområder skal forvaltes i samsvar med naturmangfoldloven og slik at naturens produktivitet og artsrikdom bevares. Innenfor denne ramme kan viltproduksjonen høstes til gode for landbruksnæring og friluftsliv.»

Skissen under beskriver hvordan den historiske utviklingen fram til i dag har vært. Som vi kan se har de siste årene vært preget av strategier for forvaltningen av hjorteviltet. Den nye naturmangfoldloven av 2009 fører til noen endringer i viltloven selv om hovedprinsippene er videreført.

Figur 1 Beskrivelse av viktige hendelser i norsk hjorteviltforvaltning. (Andersen med flere, 2009:13)

2.4 Myndigheter og lovverk

Ut fra historien så kan vi se at myndighetene har både mulighet og vilje til å påvirke forvaltningen av hjorteviltet. Jeg skal her kort oppsummere hva slags muligheter myndighetene har til å påvirke jaktutøvelsen. Det er to lover og en forskrift som utgjør hovedlovverket for utøvelsen av jakt i dag.

Naturmangfoldloven, lov om forvaltning av naturens mangfold av 19 juni. nr. 100 gir de overordnede retningslinjer for biologisk mangfold. I lovens § 15 første ledd, første punktum finner vi følgende:

«Høsting og annet uttak av naturlig viltlevende dyr skal følge av lov eller vedtak med hjemmel i lov.»

Viltlovens fredningsprinsipp er her forandret. § 16 i naturmangfoldloven sier at høsting av vilt skal skje med hjemmel i viltloven. Det som påvirker selve jaktutøvelsen er viltloven og forskriften til denne loven hjorteviltforskriften, forskrift om forvaltning av hjortevilt og bever av 22. mars. 2002 nr 314. Det er en del paragrafer som påvirker, setter begrensninger og gir føringer for utøvelsen av jakt. Noen av de viktigste bestemmelsene nevnes for å danne et bilde på hvordan disse påvirker jakten. I viltloven finner vi følgende bestemmelser:

Viltorganene er organisert hierarkisk jamfør viltloven § 4. Øverst har vi departementet, videre direktoratet for naturforvaltning, fylkesmannen, fylkeskommunen og kommunene.

Bestemmelser som regulerer jakttider og jaktbare arter finner vi i § 9. Fellingstillatelse og minsteareal finner vi i § 16. Regler om rettet avskytning i § 17. Bruk av hund reguleres i § 23. Retten til å forfølge skadet vilt på annens grunn finner vi i § 34. Allmennhetens jaktadgang finner vi i § 36. Paragrafene 37 og 38 sier noe om sammenslåing av jaktareal (Disse paragrafene er kommentert nærmere senere i oppgaven). Påbud med jegerprøve finner vi i § 39. Pålegg om å betale avgifter finner vi i § 40.

I hjorteviltforskriften gis det en del definisjoner, jamfør § 2 om tellende areal beskrives:

«Tellende areal: Antall dekar av de arealtyper som vedkommende art benytter regelmessig over flere år.» I § 4 omhandles åpning av jakt på hjortevilt og bever. Etter § 5 kan kommunen vedta minsteareal og fellingskvoter. Etter § 7 kan kommunene gi kvotefri jakt på rådyr og bever i vald som er større en 10 ganger minstearealet men minimum 5 000 dekar. I § 8 finnes det en del krav til valdet. I § 8 bokstav a beskrives hva som regnes som tellende areal:

«For elg, hjort og rådyr skal kommunen regne som tellende areal: Skogareal og myr under skoggrensa. Med skogareal menes både produktiv og uproduktiv skog, og både lauvskog og barskog. For disse artene kan kommunen også godkjenne som tellende areal andre arealer som naturlig nyttes av vedkommende art. Videre kan kommunen

bestemme at områder som er omdisponert slik at arealet ikke naturlig nyttes av vedkommende viltart, ikke skal medtas som tellende areal.»

§ 9 omhandler søknaden om godkjenning av vald. Hvert vald skal ha en representant som skal opptre på vegne av jaktrettshaverne ovenfor kommunene jamfør § 10. Det er kommunen som godkjenner vald jamfør § 11. I § 14 finner vi at kommunen skal legge til rette og godkjenne bestandsplanlegging. En bestandsplan legges for maksimalt fem år og tildeles fellingstillatelser for hele denne perioden.

Det har det siste året vært fokus på framtidige strategier blant annet gjennom (DN 2009a, DN 2009b, og Andersen med flere, 2009). Det er fylkeskommunene og kommunene som følger opp strategiene og implementerer de på lokalt nivå. Således vil jaktlagene og grunneierne stort sett forholde seg til lokale myndigheter. Men de strategiene som blir vedtatt sentralt vil påvirke det enkelte jaktlag lokalt.

2.4.1 Grunneiers rettigheter

I utgangspunktet er det grunneier som har enerett til jakt. Viltloven regulerer rettighetene og begrensningene grunneier har. I viltlovens § 27 finner vi reglene som beskriver retten til jakt og fangst. Den lyder som følger:

«Med de innskrenkninger som er fastsatt i denne lov og i forskrifter gitt i medhold av loven, har grunneieren enerett til jakt og fangst.»

Nå er eneretten til jakt og fangst ikke noe nytt i 1981 loven. Det har vært en hovedregel at grunneier har enerett til jakt og fangst siden jaktloven av 1899. I den norske rettsoppfatningen har selve viltet ikke vært gjenstand for eiendomsrett. Det er førsteretten til å disponere jakt og fangstmulighetene innenfor gjeldende regler og rammer som tilhører grunneier (Ot.prp.nr.9 1980-1981).

I viltlovens § 33 finnes det et unntak i grunneiers enerett til jakt og fangst. Paragrafen lyder som følger:

«Eier av vei med tilbehør har ikke rett til jakt og fangst på denne uten at han også eier tilstøtende grunn. Den som eier grunnen på begge sider av en vei, har retten til jakt og fangst på veien selv om han ikke eier denne. Hvor vei danner grense mellom grunn

som tilhører forskjellige eiere og ingen av disse eier veien, har hver av grunneierne rett til jakt og fangst på veien.

Reglene om jakt og fangst på vei gjelder også jernbane, rørgate, gate for kraftledning og lignende anlegg.»

Paragraf 33 er en videreføring av § 20 i jaktloven, lov om viltstellet, jakt og fangst av 14 desember 1951.

Med «tilbehør» til veien må det forstås grøter, skråninger og lignende grunn utenom den selve veibanen (Christensen 1967). Christensen trekker videre frem at vei, jernvei og rørgater ikke bidrar til opprettholdelsen av viltbestanden. Kraftgater (ledninger) vil derimot ha frodig vegetasjon men heller ikke her har grunneier rett til jakt. Dette trekkes frem som et praktisk problem for kraftselskapene da de trenger samtykke av jaktrettshaver for eksempelvis å skyte hakkespett som ødelegger stolpene (Lid 1973). Christensen sier at for ordentlig jakt betyr ikke jakt på eller fra veien noe særlig. Det trekkes dog frem at enkelte viltarter har en viss tilbøyelighet til å søke til veiene og risikoen for ulovlig nedleggelse av vilt er derfor ikke uvesentlige. Det at retten til jakt er gitt til tilstøtende eiere rundt veianlegget, vil muligens ha en betydning for å motvirke overtredelser av lovens alminnelige fredningsbestemmelser og forbud. Tilstøtende grunneiers jaktrett på og rundt veien er innskrenket av viltlovens § 21 som setter begrensinger med et forbud mot å løsne skudd på eller over offentlig vei eller jernbane. Postering så lenge det ikke er et brudd på § 21 er dog lov. En kan også jage, drive vilt og la sin hund ta ut vilt på, over eller i nærheten av offentlig vei, selv om de færreste jaktlag vil prøve dette. Det kan også nevnes at med lignende anlegg innbefattes flystripe, noe som gjør at de ikke direkte kan felle vilt som volder skade eller ulempe på anlegget eller eventuelt volder direkte fare. (Christensen 1967)

Terje Karterud kommenterer følgende vedrørende § 33 (Norsk lovkommentar 2008: 1443):

«Denne bestemmelsen må bare gjelde for privat vei, jf § 21 første ledd bokstav a om forbudet mot å løsne skudd på eller over offentlig vei.»

Karterud begrunner at det kun kan gjelde privat vei og henviser til viltlovens § 21. § 33 er en direkte videreføring i viltloven av 1981 fra jaktloven av 1951. I kommentarutgaven til jaktloven av 1951 blir det sagt at bestemmelsen gjelder både privat og offentlig vei

(Christensen 1967: 129). Hvordan transformasjonen fra både å gjelde offentlig og privat vei, til kun å gjelde privat vei er uviss. Både §§ 33 og 21 i viltloven er direkte eller i hovedsak videreført fra jaktloven av 1951. Det blir derfor vanskelig å se hvorfor disse paragrafene skal sette hverandre ut i viltloven.

Nyttes en antitetisk tolkning på viltlovens § 21 vil det bety at en kan løsne skudd over privat vei. Det finnes mange private veier som har stor trafikk, vi kan her tenke oss veier inn til byggefelt og lignende. Dette kan skape uheldige situasjoner. Nå vil nok ikke dette være et praktisk problem, da tilnærmet alle jegere tenker på å ha en sikker bakgrunn når de løsner skudd.

Det er vanskelig å komme til noe endelig svar på hvem som eier veien ut i fra dette.

Et annet unntak i grunneiers enerett til jakt finner vi i viltlovens § 34 (forfølgingsretten):

«Den som på lovlig grunn sårer storvilt, har rett til å forfølge og tilegne seg dyret også på grunn der en annen enn jegeren har jaktretten. Forfølgingsretten opphører ved utgangen av den dag da viltet kom inn på en annens grunn. Jegeren har bevisbyrden for lovlig forfølging. Kongen kan i forskrift fastsette hvilke viltarter som skal regnes som storvilt.

Jegeren skal snarest mulig gi grunneieren og kommunen melding om forfølging som nevnt i første ledd og om utfallet.

Grunneieren har ikke rett til å jage eller fange vilt som forfølges på hans grunn etter reglene i første ledd. Han kan allikevel avlive dyret på forfølgerens vegne når hensynet til dyret tilsier det.

Den som utøver forfølgingsrett etter første ledd må ikke løse skudd i andres hage eller gårdstun. Jegeren plikter å erstatte skade som forfølging påfører andres eiendom.»

Paragrafen bygger på § 23 i jaktloven av 1951. Forfølgelsesretten har gamle tradisjoner i norsk rett og er festet i jegerne sin bevissthet. Røttene kan spores tilbake til både Christian V

og Christian IV, Magnus Lagabøterslov og helt til Gulatingsloven. Forfølgelsesretten oppfattes som en innskrenking i grunneiers jaktrett, men kan også regnes som en utvidelse jamfør Rt. 1920 s. 764 (Christensen 1967).

Denne retten gir jeger rett til å forfølge såret vilt inn på annen manns eiendom. At det er jegeren som har såret viltet som får forfølgelsesretten, gjennomføres i praksis med at det er jaktlaget som får retten jamfør Rt. 1938 s. 811 (Christensen 1967, Rom 1968). Jaktlaget kan sågar til og med postere på fremmed grunn etter at viltet er såret. Forfølgelsen bør kunne foregå på samme måte som på eget terreng (Rom 1968). Det er kun det skadede dyret forfølgingsretten gjelder, og en bør derfor utøve forsiktighet ettersom muligheten til å felle andre dyr er tilstede. Dette bør vurderes på grunnlag av en konkret situasjonsbedømmelse (Christensen 1967). Når dyret forfølges mister grunneier sin rett til dyret. I viltloven av 1981 er det derimot åpnet for at også grunneier kan felle det skadede dyret som forfølges med tanke på human jakt. Dyret vil da tilfalle den som har en lovlig forfølgelsesrett (Ot.prp.nr.9 1980-1981). Det er den som bedriver forfølgelsesjakt som har den fulle bevisbyrden. Bevisbyrden foreligger slik at en ikke skal være motivert til uansvarlig og kanskje ulovlig jakt (Ot.prp.nr.9 1980-1981).

Noen ganger vil det forekomme at et dødelig sårende storvilt vil kunne løpe ganske langt før det faller. Ved slike omstendigheter kan jegeren bli eier av viltet før han har tilegnet seg byttet. Forutsetningene er at viltet døde eller er døende innenfor relativ kort avstand fra der dyret ble påskutt. Høyesterett kom fram til i Rt 1954 s. 814, at en dødelig såret elg som falt inne på fremmed område kunne hentes, uten hensyn til at vilkårene for lovlig forfølgning ikke forelå (Christensen 1967).

2.4.2 Jaktlagets rettigheter

Elg og hjortejakt foregår stort sett i organiserte former. Stort sett er det frivillig organisering gjennom jaktlag. Men myndighetene har mulighet til å tvinge eiendommer med, for å få en hensiktsmessig jaktutøvelse. Ofte vil eiendommene være så små at de ikke har mulighet for å få tildelt egne dyr å jakte på. Flere små eiendommer vil derfor gå sammen for å danne et felles jaktområde. De fleste jaktlag har eksistert i lengre tid og er ofte innarbeidet. Dette har nok tradisjoner tilbake i tid da jakta var en viktig del av matforsyningen. Sjansene for å lykkes var større hvis en organiserte seg og samarbeidet. I disse dager har jakten en mer «sosial» karakter, der en ofte jakter sammen med gode venner og naboer i et felles jaktlag. Å jakte for

opplevelsens skyld er ikke i konflikt med viltforvaltningens lovverk, som legger opp til sammenslutninger av jaktlag og jaktvald som ivaretar det overordnede målet om rettet avskytning innen godt arronderte areal.

For å kunne utøve jakt på storvilt i Norge kreves det et viss areal for å få tildelt kvote, dette arealet vil variere fra kommune til kommune, basert på bestanden. Mange eiendommer vil være for små til selv å få en individuell kvote. Det finnes derfor bestemmelser i viltloven for å slå sammen eiendommer slik at de oppnår nok areal til å få en kvote. Noen kan kanskje betrakte dette som et inngrep i grunneiers enerett til jakt, men det er heller en forutsetning for å kunne utnytte sin jaktrett. Som vi kan se av viltlovens § 17 annet ledd:

«Departementet kan gi nærmere regler om utstedelse av fellingstillatelse og herunder sette som vilkår for storviltjakt at eiendommer slås sammen etter reglene i kapittel VIII.»

Denne bestemmelsen skal føre til en tilpassing av eiendomsstrukturen slik at arealet til eiendommene slås sammen for å oppnå et minsteareal for tildeling av fellingstillatelse. Dette vil føre til en mer rasjonell forvaltning der driftsplanene gjelder for større eiendommer. Denne bestemmelsen kan også betinge en sammenslåing mellom eiendommer selv om den ene eiendommen oppfyller kravet til minsteareal (Ot.prp.nr.9 1980-1981).

I kapitel VIII i viltloven finner vi bestemmelsene om sammenslåing av eiendommer til felles viltområde.

Dersom kommunen finner det hensiktsmessig at flere eiendommer slås sammen til et felles viltområde kan de kalle inn til et møte der de prøver få til en frivillig løsning jamfør § 37 annet ledd. Dette er for å skape en rasjonell viltforvaltning og en hensiktsmessig organisering av utmarksarealene til felles viltområder jamfør § 37 første ledd. Oppnås det ikke enighet etter annet ledd, kan et flertall av de jaktberettigede binde og tvinge med et mindretall til et felles jaktområde. Dette forutsetter at kommunen synes at jakt henseendet taler for en sammenslåing, jamfør tredje ledd. Etter fjerde ledd kan laget selv ved flertalsvedtak gi regler om jakten, herunder fordeling, utøvelse og videre. Tredje og fjerde ledd forutsetter en kommunal godkjenning. Denne paragrafen gir retningslinjer for en generell hensiktsmessig viltforvaltning.

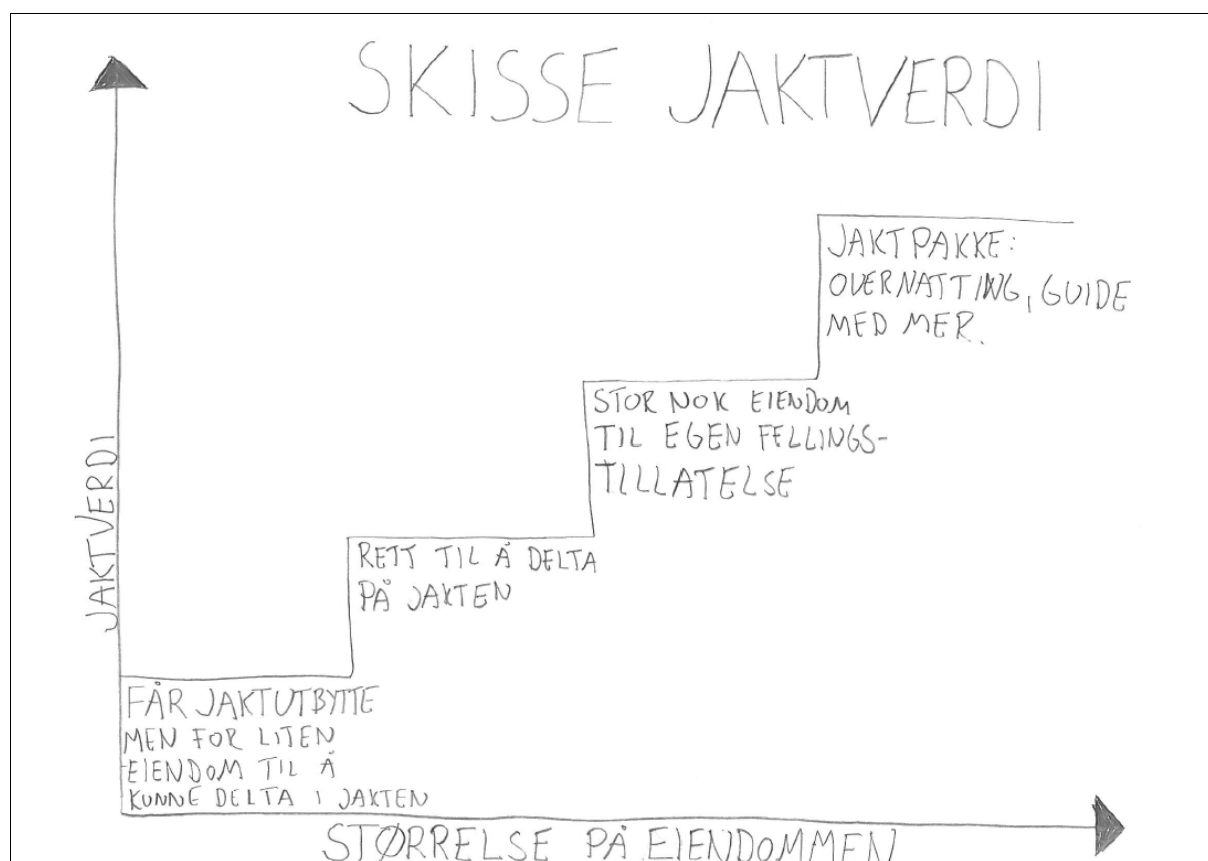
Regler om sammenslåing av viltområde for å oppnå minsteareal finner vi i §38. Dette er en særregel for en effektiv gjennomføring av jakt på hjortevilt. Paragrafen bygger på jaktlovens § 29 fjerde, sjette og åttende ledd. En viktig årsak til denne paragrafen ligger i at storparten av landets eiendommer har et mindre areal enn arealet som kreves for en fellingstillatelse på storvilt. Således er den eneste muligheten til å få storviltjakt å slå sammen små og mellomstore eiendommer til et større jaktområde (Christensen 1967). Kommunene skal prøve å få til frivillige sammenslåinger jamfør § 38 første ledd. Dersom en frivillig ordning ikke lar seg gjennomføre, kan Direktoratet for naturforvaltning (DN) etter forslag fra kommunen, treffe vedtak om tvungen sammenslåing jamfør § 38 annet ledd. Her går viltloven noe lengre enn hva jaktloven gjør. Her kan en tvinge gjennom en sammenslåing, selv om flertallet av rettighetshavere, regnet etter areal, er mot. Det begrunnes med:

«Grunnen til dette er at det er sterke offentlige interesser både i utnyttelsen av viltressursene og i ønsket om bestandsregulering for å hindre overbeite og viltskader.»
(Ot.prp.nr.9 1980-1981).

De jaktberettigede bestemmer selv fordeling av utbytte og lignende, jamfør § 38 tredje ledd. Er det uenighet bestemmer kommunen.

2.4.3 Verdien av jakten

Verdien av jakten har mange dimensjoner. I tillegg til subjektive verdier så er det mange økonomiske målbare verdier av jakten. Verdien av jakten vil variere etter størrelse på eiendommen, lokasjon, terreng og lignende. Verdien vil også avhenge av om jakten blir leid ut i «pakker», og om det leies ut i det kommersielle eller lokale markedet. Jeg skal her prøve gi et bilde av de forskjellige formene for høsting av jakten. Jeg vil her også bruke noen av mine egne jakterfaringer. Nedenfor kan vi se en prinsippskisse for hvordan jaktverdien kan settes for eiendommen.

Figur 2: Skisse jaktverdi. Denne figuren er en prinsippskisse over verdien av jakten. De forskjellige trinnene på figuren vil ikke gjenspeile direkte forskjellen mellom jaktverdien. I det nederste trinnet kan det være snakk om verdier for et par hundre kroner, mens det i det øverste trinnet kan være snakk om mange titusener. I teksten nedenfor er de forskjellige trinnene forklart.

Privat eier som jakter selv

De fleste jegere eier grunnen og utøver jakten selv. Viktigheten av jakt som mattilgang er redusert sammenlignet med tidligere tider. Du kan nå kjøpe det du trenger på din lokale butikk. Jakten som hobby og friluftaktivitet har derimot blitt viktigere de siste årene. Grunneier som selv jakter mottar en del av jaktlagets utbytte. Hvordan jaktlaget fordeler utbyttet vil variere. I jaktlaget (Manheimstråndi jaktlag) jeg er del av, fordeler vi kjøtt likt på alle partene uavhengig av areal. Er grunneier selv jeger får han full part. Leier eller setter grunneier bort jakten, deler grunneier og jeger en full part. Terrenget jeg jakter i er bratt slik at den menneskelige innsatsfaktoren er like viktig som areal for å kunne høste jaktutbytte. Det har alltid vært en slik fordeling, og det skal derfor mye til å forandre den. De fleste har sosiale relasjoner, og det sosiale «presset» fører nok til at det kommer til å forbli slik i lang tid. Et

annet jaktlag (Austhei jaktlag) som jeg av og til jakter med, fordeler jaktutbyttet direkte etter areal. Her vil også grunneier som jakter selv få fullt utbytte. Jakter noen for grunneieren blir parten dog halvert. En undersøkelse av jakt i Rakkestad kommune fant varierende praksis da det gjaldt fordeling av jaktutbytte. Her endte ofte jegeren med å få den største parten (Glosli 2002: 23). I Hedmark er det stort sett fordeling etter areal som er praksis (Pers med Sølve Bærug 2010).

Det er nærmest umulig å fastslå noe fast fordelingsmønster når det gjelder utbytte av jakten. Det finnes mange regionale og lokale forskjeller. Ofte vil tradisjoner og sosiale relasjoner ha stor innvirkning på hvordan utbyttet fordeles. De fleste jegerne jeg kjenner bryr seg lite om mengden kjøtt de får, men har desto større glede over muligheten til å kunne reise på jakt.

Det kan i enkelte områder forekomme at små eiendommer får tildelt noen kilo kjøtt, men ikke har rett til å delta med jeger i jakten. Dette kom frem under undersøkelse av jaktlagene i Rakkestad kommune (Glosli 2002). Hvor små disse eiendommene var varierte mellom jaktlagene.

Privat eier som leier ut jakten (liten eiendom med jaktrett)

Hva slags jaktutbytte en grunneier med en liten eiendom får vil nok variere. Også her vil lokale og regionale skikker og tradisjoner spille inn. Mulig fordeling kan være:

- Grunneier får en del av kjøttet som utbytte.
- Grunneier får en sum penger og del av kjøttet.
- Grunneier får en sum penger.

Disse forskjellige mulighetene vil nok favne over de fleste små eiendommer. Hvor mye grunneier kan få ut gjennom leie avhenger av hvilken fordelingsnøkkel jaktlaget har. På mange jaktlag (inkludert mitt eget) er det vanlig at grunneier leier ut til kjenninger av jaktlaget. Denne ordningen har tradisjoner og et visst sosialt press. Dette «sosiale presset»

beskriver også Bjørbet i sin hovedoppgave om organisering av storviltjakt. Således vil verdien for grunneier stort sett være begrenset til en andel kjøtt og muligens noe penger. Men det finnes også andre eksempler der det er vanlig at utleiejegere dominerer jakten. Her vil pengeverdien grunneier får være betydelig høyere da de sosiale «restriksjonene» ikke er tilstede. Det vil her ofte være mulighet til å gå på jakt som det betales for, og den vil stort sett være høyere en det potensielle kjøttutbyttet en kan få med sin part.

Privat eier som leier ut jakten (stor eiendom med mulighet til egen fellingstillatelse)

Det er her gjort en samtale med Staffan Klasson, utmarkssjefen til Trescow-Fritzøe. Han utøver den daglige forvaltningen av en av de største private eiendommene i Norge. Totalt disponerer de 615 000 dekar.

Arealet gir ca 220-250 fellingstillatelser på elg og et ukjent antall fellingstillatelser på hjort. På det meste hadde eiendommen ca 500 fellingstillatelser på elg. Antall fellingstillatelser på hjort er ikke så viktig for det blir gitt mye mer tillatelser en det felles (Det felles ca 50 hjort hvert år). Trescow-Fritzøe leier ut mesteparten av jakten. Dette gjøres gjennom direkte utleie eller gjennom jaktpakker. I jaktpakkene får du en jaktguide med hund, jakt, husrom og kjøretøy. Dette vil koste ca 10-15 000, i tillegg kommer kilopris på kjøttet og en eventuell trofeavgift. Kiloprisen du betaler varierer av hva slags dyr det er. Fra kalv/ungdyr på ca 40 kr pr kilo til oppimot 100 kr pr kilo for et stort dyr. Denne prisingen er har en direkte sammenheng med forvaltningsstrategien. De ønsker skyte de unge dyrene og beholde de eldre produksjondyrene. Således vil de opprettholde en sunn og bærekraftig stamme. Trofeavgiften pålegges fra 6 tagger og oppover. Her er det en grunnavgift på 9 000 kr under bronse. (Det gis bronse, sølv, gull etter diverse kriterier på geviret) Skytes det bronse, sølv eller gull gevir kommer en tilleggs avgift på 15-20-25 000. I følge Klasson blir det sjeldent skutt premie dyr. Jaktpakkene kan tilpasses den enkelte kjøper til en viss grad. For vanlig utleie er det en grunnpris pr dekar med justeringer for antall fellingstillatelser i tillegg til kjøttprisen. For en normal eiendom vil utleieprisen ca utgjøre 3 kr pr dekar.

En så stor eiendom er vanskelig å sammenligne med små eiendommer. Men en eiendom av denne størrelsen forteller oss hvordan en effektiv bærekraftig forvaltning kan utføres. Nå er det dog slik at denne eiendommen oppdeles i mange forskjellige jaktteiger og således vil

utleieverdiene ikke være så forskjellige. En så stor aktør på det lokale/regionale nivået vil også påvirke og til en viss grad diktere prisen når det gjelder utleie og kjøttpriser i nærområdet.

Klasson fortalte videre hvor viktig inntektene for jakten var for den totale driften. Han sa at det ville være umulig å drive skogen aktivt uten å ha inntektene både fra jakt og tradisjonelt skogbruk. Således er jakten en av de viktigste inntektskildene for å skape økonomi i utmarken. Inntektene vil variere i forhold til antall fellingstillatelser og etterspørsel. Klasson trakk videre frem at hjortens utbredelse nok i framtiden ville generere mer inntekter til eiendommen. Dette vil forhåpentligvis veie opp for de reduserte elg kvotene de siste årene. Verdt å merke seg kan det også være at eiendommen Trescow-Fritzøe har minimalt med beiteskader, han mente dette hadde sammenheng med at den består av 80% gran.

For kapitalsterke personer kan også det å eie litt større terreng være viktig for å knytte kontakter med potensielle forretningsforbindelser. Således er dette en prisdriver for landbrukseiendommer med egen jakt (www.dn.no)

Privat eier som leier ut jakten (pakkeløsning)

Her vil verdien variere etter hva slags tjenester som er inkludert i jaktpakken. Noe av det mest vanlige å tilby som en del av jakten er kost, losji, jaktguide med hund og lignende. Således vil verdien av jakten for grunneier bli større enn om en kun leier ut jakten. I Rt. 2008. s. 195 verdsetter Høyesterett verdien av en jaktpakke til mellom 50 000 og 60 000 kroner.

Jaktlag som selger deler av jaktbyttet

Enkelte jaktlag velger å selge noen dyr av sin kvote (når de er skutt) for å dekke utgifter som jaktlaget har. Her kan det være snakk om fellingsavgifter og utgifter til strøm og investeringer i form av kjøle, trekkmiddel og lignende. Det kan da være nødvendig å få inntekter gjennom salg av kjøtt. De vil da oftest selge ungdyr eller kalv, som hele eller halve dyr med en pris pr kilo. Denne inntekten gjør at medlemmene av jaktlaget reduserer behovet for ny kapital fra jaktlagets medlemmer.

2.5 Inngrepene

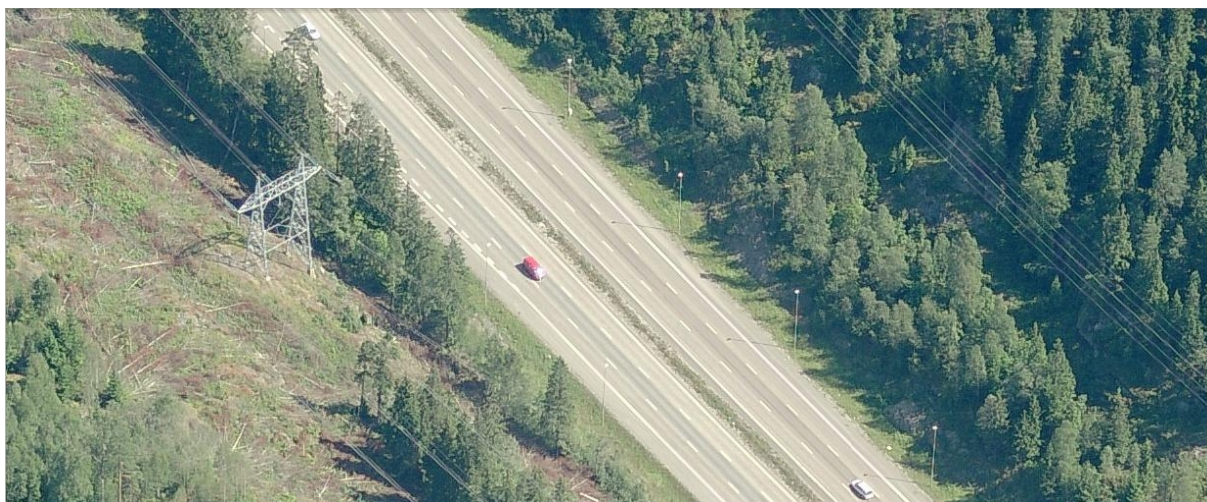
Etablering av veier vil alltid føre med seg større og mindre inngrep. Her blir det gitt en oversikt over de inngrep som kan påvirke viltet og jaktutøvelsen.

2.5.1 Veitrase

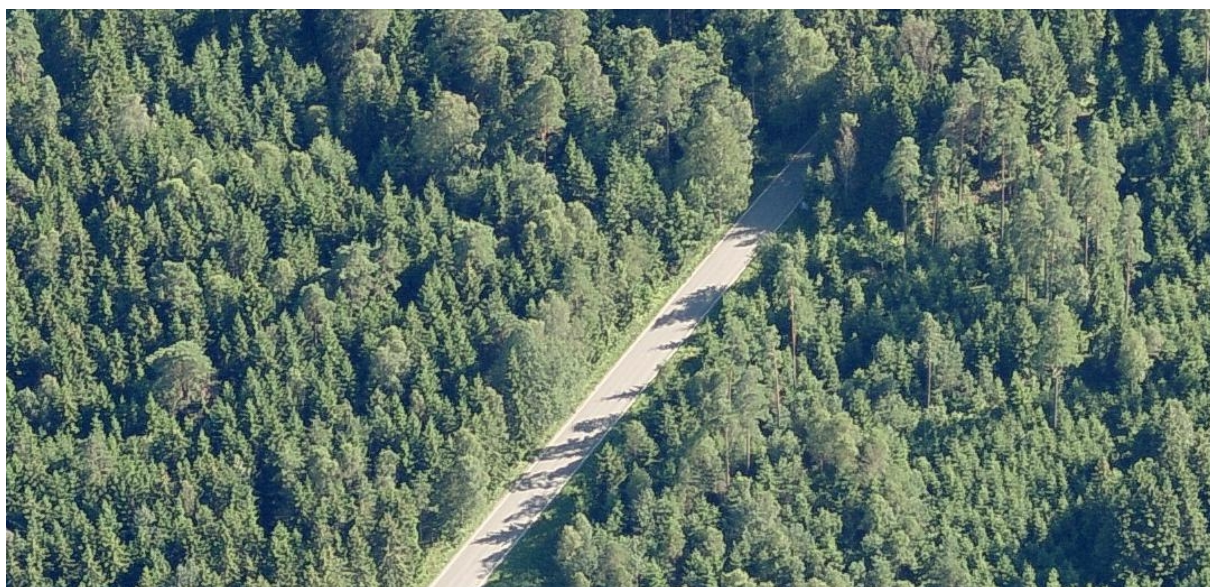
Det eksisterer mange forskjellige type veier og hvordan veianlegget ser ut har avhenger ofte av trafikken. Desto mer trafikk, desto større veianlegg. Trafikken måles i årsdøgntrafikk, det vil si summen av kjøretøyer i begge retninger angitt som et gjennomsnitt pr. døgn målt over et år, heretter kalt ÅDT.

Veiene deles inn i stamveier (S), hovedveier (H), samleveier (Sa) og adkomstveier (A), i tillegg kommer gang- og sykkelveier (Statens vegvesen 2008). Stamveiene er det overordnede nasjonale veisystemet som knytter regioner og landsdeler sammen. De har også viktige lokale og regionale funksjoner. Det er Stortinget som bestemmer hva slags veier som skal inngå i stamveinettet. Hovedveiene har som oppgave å muliggjøre transport mellom distrikter, byer, bydeler og områder. Samleveiene er forbindelseveier mellom eksempelvis boligområder eller bydeler. Det kan også være bindeledd mellom adkomstveier og hovedveier, og har en samle- og fordelingsfunksjon av trafikken. Adkomstveier sørger for tilgang til boligområder, industriområder og lignende.

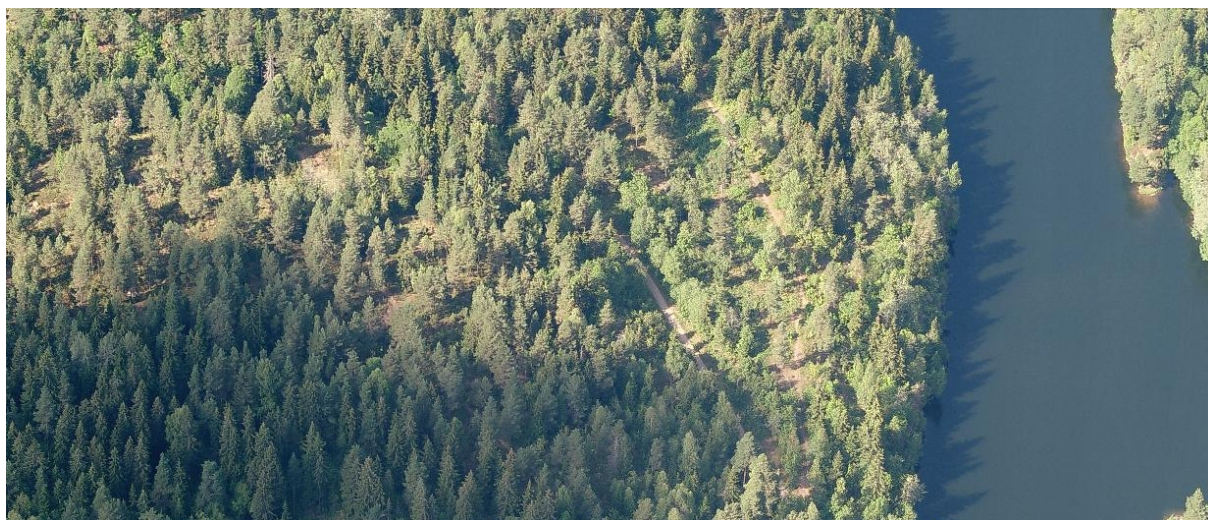
Det finnes også andre typer veier, disse vil stort sett være i privat eie; gårdsveier, skogsbilveier, privat vei fram til bolig og lignende. Desto mindre trafikk det er på veien desto mindre vil veien påvirke viltet. Under ser vi eksempelbilder av forskjellige typer veier. Som vi kan se av bildene vil størrelsen på veianlegget og trafikken gi forskjellige utslag for påvirkningen den vil ha for viltet.

Bilde 1: Eksempel på hvordan stripeavståelsene kan se ut. Bildet hentet fra strekningen Oslo-Gardermoen E-6. Her ser vi en stripeavståelse både ved vei og kraftlinjer. (Kilde: www.gulesider.no)

Bilde 2: Brunlannesveien, Larvik-Helgeroa Fylkesvei 302. (Kilde: www.gulesider.no)

Bilde 3: Skogsbilvei rett nord for Drammen (kilde: www.gulesider.no)

2.5.2 Eiendomsavståelsen

Det første inngrepet grunneieren vil legge merke til er selve eiendomsavståelsen. Denne kommer ofte før anleggsvirksomheten starter. Selve avståelsen av areal vil normalt ikke ha en stor innvirkning på jaktutøvelsen. Hvor store avståelsene blir avhenger av hva slags vei som skal etableres og anlegget tilknyttet veien. På området som avståes til veianlegget vil grunneieren muligens beholde sin rett til jakt jamfør viltlovens § 33. I praksis vil det være umulig å jakte på dette området jamfør viltlovens § 21. Men så lenge det kun er arealavståelse kan jaktlaget fortsette nærmest som vanlig, dog kanskje med Statens vegvesen som en ekstra grunneier på stripen som er ervervet. Avståelsen kan få konsekvenser for jaktlaget og grunneier. Jaktlaget får fordelt sin kvote etter areal, eksempelvis får du en elg pr 2000 mål. Jaktlaget kan således miste tildeling av dyr ved avståelse av areal til en ny vei. For grunneiers del kan avståelsen påvirke hans jaktutbytte. Har han eksempelvis 2100 mål eiendom og mister 200 mål vil han ikke ha mulighet til å kunne leie ut elgjakta privat. Fordeles jaktutbyttet etter areal, vil det avståtte arealet ha direkte påvirkning på grunneiers del av jaktutbyttet. Noen jaktlag har også en minimumsgrense for hvor mye areal du må ha for å kunne ta del i jaktlaget. Arealavståelsen kan således føre til ganske store konsekvenser for grunneier og jaktlag.

2.5.3 Anleggsvirksomheten

Under anleggsvirksomheten vil det ofte være høy aktivitet med tunge maskiner. Dette kombinert med sprenging av berg- og fjellgrunn, vil kunne skape en unaturlig høy støy for det

berørte området. Her vil også terrenngrepet bli synlig, og ettersom anlegget utvikles vil barrieren som deler terrenget bli tydeligere. Det er vanskelig å vurdere hvordan anleggsvirksomheten påvirker viltet og jakten. Faun naturforvaltning AS foreslår derfor eksempelvis at jakterstatninger gjelder et år før anleggsperioden er avsluttet. (Roer 2007)

2.5.4 Veianlegget

Hvordan veianlegget ser ut er avhengig av flere faktorer, herunder hvor mange biler som vil passere, fartsgrenser, antall kjørebane og topografi for å nevne noen. Jeg skal her prøve å gi en generell oversikt over hva slags fysiske objekter som etableres ved anlegging av en ny vei.

Viltgjerder er et av de mest effektive tiltakene til å forhindre kollisjoner med vilt, spesielt hjortevilt. Ulempene med viltgjerder er at de skaper en konstant barriere langs veien. Med en minimum høyde på 2,5 meter blir viltgjerdet som en ugjennomtrengelig vegg. Viltgjerder brukes stort sett på veistrekninger med en ÅDT over 5000 biler. For å forhindre en total barriere vil det alltid i forbindelse med viltgjerdene etableres mulighet for å krysse veien. Disse tiltakene er eksempelvis viltoverganger, viltunderganger og viltsluser (Statens vegvesen 2005). Hvilket tiltak som velges er avhengig av mange faktorer, eksempelvis veien, terrenget og trafikken. Før en skal anlegge tiltak for å krysse veien, er det viktig å kartlegge dyrenes vandringsmønster. Da kan en tilpasse tiltaket etter dyrenes normale trekkruiter. For utøvelsen av jakt vil viltgjerdene både ha negative og positive effekter. Negative effekter kan være at veianlegget splitter opp leveområdet og ødelegger trekkrutene, slik at elgen ikke lenger ønsker trekke over i terrenget. Men viltgjerdene har også en positiv effekt med tanke på bruk av hund. Ved å ha et viltgjerde vil det ikke være fare for at hund og vilt forviller seg ned på veien og skaper trafikkfarlige situasjoner. Således vil det med viltgjerder være enklere å nytte hund til jakt kontra vei uten viltgjerde.

• = Optimal løsning, ◦ = Blir brukt i en viss grad, - = Uegnet.

	Fauna- overganger (5.2.1)	Modifiserte overganger (5.2.2)	Unganger under vegbruer (5.3.1)	Unganger for store og mellomstore dyr (5.3.2)	Kulverter for mindre dyr (5.3.3)	Fiskepassasjer gjennom kulverter og rør (5.3.4)	Amfibie- kulverter (5.3.5)
Elg, hjort	•	-	•	◦	-	-	-
Rådyr	•	◦	•	•	-	-	-
Bjørn	•	◦	•	◦	-	-	-
Gaupe	•	◦	•	•	-	-	-
Ulv	•	•	•	•	-	-	-
Rev	•	•	•	•	•	-	-
Grevling	•	•	•	•	•	-	-
Oter	◦	◦	•	•	•	◦	-
Mår, ilder	•	•	•	•	•	-	-
Snømus, røyskatt	•	•	•	•	•	-	-
Piggsvin	•	•	•	•	◦	-	-
Spissmus	•	•	•	•	•	-	◦
Hare	•	◦	•	•	-	-	-
Ekorn	•	•	•	•	-	-	-
Smågnagere	•	•	•	•	•	◦	◦
Bever	-	-	•	◦	-	◦	-
Fisk	-	-	•	-	-	•	-
Amfibier	◦	◦	•	•	◦	-	•
Krypdyr	•	•	•	◦	-/◦	-	◦
Virvelløse dyr							
Arter i tørre områder	•	•	•	◦	◦	-	-
Arter i fuktige områder	◦	◦	•	◦	◦	-	◦

Viltovergang og viltundergang er tiltak som skal føre mennesker, dyr og kjøretøy over og under veianlegg. Hovedhensikten er å sørge for trafikksikre løsninger, som hindrer både mennesker og dyr i å måtte krysse trafikkfarlige veier. Viltovergangene går over veien, mens undergangene ligger under veilegemet. De mest vanlige over og undergangene blir etablert ved hjelp av bro og tunnel. Ofte vil tiltaket være til kombinasjonsbruk slik at flere grupper kan nytte det, men det finnes også spesialiserte løsninger som er bedre tilpasset en spesifikk gruppe brukere. Ofte vil over og undergangene nyttes i forbindelse med at det eksisterer en total barriere som viltgjerder langs veien (Statens vegvesen 2005). I tabellen nedenfor kan vi se hva slags typer løsninger de forskjellige artene foretrekker. Tabell 1: Oversikt over faunapassasjer og hvor egnet passasjer er for et utvalg arter (Statens vegvesen 2005: 48).

Plasseringen av viltpassasjen er spesielt viktig og en bør da benytte lokal kunnskap om trekkruer og lignende for å velge en god plassering av tiltaket (Statens vegvesen 2005).

Viktigheten av plassering trekker Kastdalen frem i sin evaluering av Gardemoutbyggingen. Han trekker spesielt frem at over/undergangen bør ligge i et område uten for mye forstyrrende elementer (Kastdalen 1999).

Midtdelere brukes som sikkerhetstiltak på veiene. Utformingen av midtdeleren er forskjellig. På veier med ett felt, skilles gjerne kjøreretningene med betong elementer. På større veianlegg der det eksisterer flere felt i hver kjøreretninger, kan det eksistere et område på flere meter mellom veiene som midtdeler. Her vil det i tillegg til selve «lommen» også eksistere et fysisk hinder eksempelvis vaier, gjerder, rekkverk og lignende. Midtdelerne vil til en viss grad utgjøre en barriere, men er ofte såpass lave at det er kun for små dyr det vil fungere som en total barriere.

Viltsluser er åpninger i viltgjerdene som benyttes til å sluse dyr over veibanen. Åpningen i viltgjerdet ved slike sluser varierer med terrenget, men er normalt 20-50 meter. Utformingen varierer i forhold til veianlegget, men viltsluser eksisterer stort sett på veier med en ÅDT mindre en 5000 biler. I tilknytning til slusene eksisterer det ledegjerder for å redusere sjansen for at viltet fortsetter langs veiene. Videre som en del av slusene kan det eksistere skilting, varslingsansordninger for om det er dyr i nærheten, bruk av lys og andre tiltak for å øke trafikksikkerheten (Statens vegvesen 2005). Viltslusene er ofte anlagt i forbindelse med trekkrutene til hjorteviltet, slik at krysning av veien er i mer kontrollerte former. Viltslusen vil således redusere barriereeffekten, men vil alltid eksistere sammen med viltgjerdet. En viltsluse vil således ha samme effekt som en viltovergang/undergang dog med en lavere kostnad. Trafikksikkerheten er dårligere sammenlignet med viltovergang/undergang. I en evaluering av Gardemoutbyggingen fant en ut at ved en viltsluse langs E6 ble hele 5,2% av elgen som forsøkte krysse veien påkjørt. Her var ÅDT i underkant av 10000 biler (Kastdalen 1999). Det virker som at antall ulykker går ned ved bruk av viltsluser, men det finnes lite statistikk på dette (Statens vegvesen 2005).

2.5.5 Trafikk og drift av veianlegget

2.5.5.1 Trafikken

I følge Statens Vegvesen vil trafikken i seg selv utgjøre en barriere:

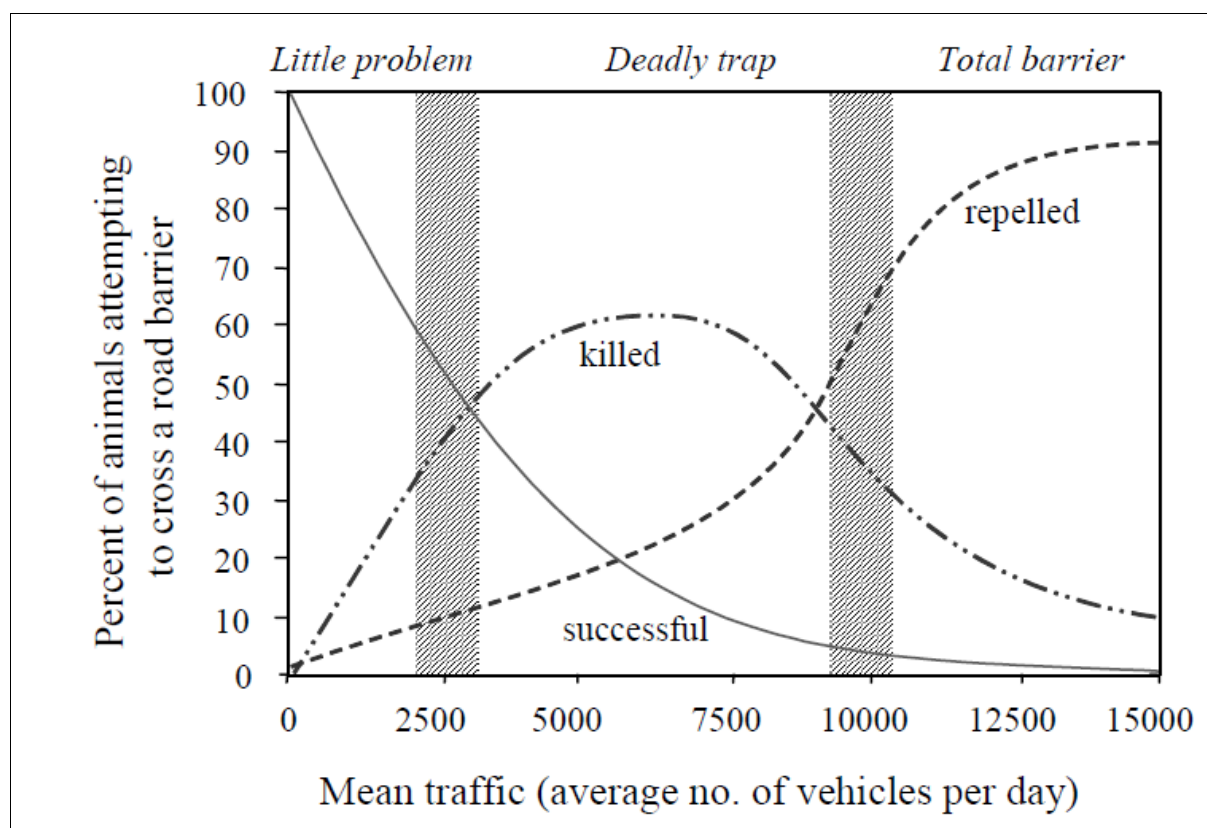
«Veger med en trafikk tetthet på mer en 10000 kjøretøy pr døgn blir oppfattet som en total barriere for de fleste dyrearter, men det er kun 2% av det offentlige norske vegnettet som har så høy trafikk.» (Statens vegvesen 2005: 10).

Barriere effekten vil derfor variere med mengden trafikk, som vi kan se av tabellen under.

ÅDT	Barrierevirkning
<1 000	Krysses av de fleste ville arter i naturen.
1 000-2 000	Noen arter krysser slike veger uten problemer, men vegen er en barriere for spesielt sårbare arter.
2 500-10 000	Kraftig barriere, støy og bevegelse vil virke avvisende på mange enkeltdyr. Mange dyr som forsøker å krysse blir påkjørt
>10 000	Ugjennomtrengelig barriere for de fleste arter.

Tabell 2: Barrierevirkninger ved forskjellig trafikk. (Inspirert av Statens vegvesen 2005: 15)

Det vil være naturlig å anta at trafikken ikke er konstant, veien vil derfor være en mindre barriere til enkelte tider av døgnet

Figur 3: Modell som viser trafikk tetthet og dyr som krysser veien. Som vi kan se er det størst sannsynlighet for dyrene å bli drept på veier med en ÅDT mellom 2 500 og 7 500 biler. Ved en ÅDT over 10 000 biler vegrer de fleste dyr seg for å krysse og vil stort sett bli skremt (Seiler 2003).

Det mest alvorlige problemet for samfunnet er vilt påkjørsler med personskafer. Det er alltid et fokus på å redusere alvorlige skader og tap av liv. Dette vil også til en viss grad påvirke jakten, vi kan her tenke oss trafiksikkerhetstiltak. For jaktutøvelsen i landet generelt vil det nok ha lite å si, men de lokale følgene kan være store. Påkjøring av vilt kan gjøre store utslag i lokale vilt bestander. Dette kan så påvirke kvotene og jaktutbyttet det lokale jaktlaget vil kunne få.

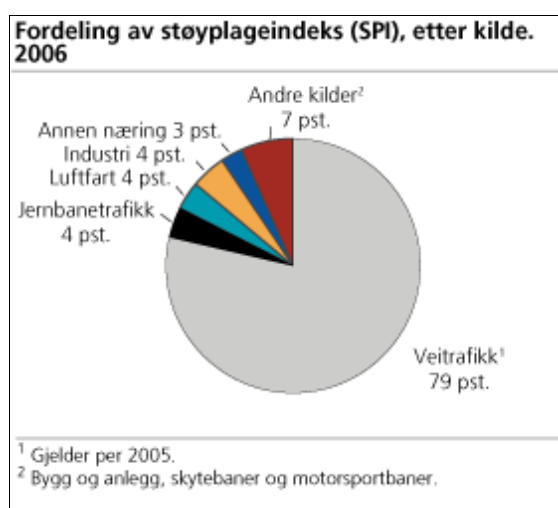
I jaktåret 2008/2009 ble 6300 hjortevilt drept av bil og 1200 drept av tog, fordelt på 4300 rådyr, 2373 elg og 808 hjort (Statistisk sentralbyrå). Statens vegvesen henviser til en svensk undersøkelse hvor 92% av påkjørte elg dør, mens for rådyr er tallet 98% (Statens vegvesen 2005).

Når det gjelder jakt påvirker naturligvis trafikken både jaktutøvelsen og jaktopplevelsen. De fleste jegere vil nok være enig med meg i at de foretrekker jaktområder der de slipper å ha trafikken som bakgrunnstøy. Faun Naturforvaltning AS mener at et område på 800 meter i forbindelse med veien anses å ha redusert verdi da det gjelder utøvelse av jakt med tanke på støy (Roer 2007). Men trafikken fører også til begrensninger i selve utøvelsen av jakten. Viltlovens §21 bokstav a gir begrensninger om å løsne skudd over offentlig vei eller jernbane. Således kan en ny vei føre til at gamle postlinjer og driv må justeres. Det kan tenkes at deler av jaktområdet ikke lenger kan nyttes fordi det ikke lenger vil være forenelig med en sikker jaktutøvelse. Langs de veiene som ikke har fysiske barrierer som viltgjerder vil det også være vanskelig å drive elg mot trafikkerte veier. Ingen jegere vil ønske å skape trafikkfarlige situasjoner. For de jaktlagene som jakter med hund, vil det være problemer med løshundjakt i tilknytting til vei og spesielt jernbane. Da jegerne legger ned mange timers arbeid med å få en god hund, ønsker de ikke å miste denne til trafikken.

Støy fra veitrafikken er den desidert viktigste kilden til støyplager i Norge. Foreløpige tall viser at veitrafikken stod for 79% av kartlagt støyplage i 2006 (Statistisk sentralbyrå).

Nedenfor kan vi se en fordeling av støyplagene fra SSB.

Figur 4: Støyplageindeks etter kilde (www.ssb.no).

Hvordan støy fra trafikken påvirker viltet er det forsket lite på, men Faun-rapporten (Roer 2007) hentyder at en støysone buffer på 200 meter fra veien vil være naturlig for elg. For villrein derimot kan en ny vei påvirke reinens bruk av området negativt 4-8 kilometer fra

veien. Dette vil naturligvis også avhenge av hvordan topografien er i området med tanke på naturlig støyskjerming og lignende.

I tillegg til støyforurensningen, produserer trafikken kjemisk forurensning som påvirker luft og vann. Dette er utslipp av gasser, hydrokarboner, partikler og svevestøv. Hvordan dette virker på viltet er lite dokumentert, men en kan anta at dyrene kan få samme problemer som menneskene. Svevestøv kan blant annet føre til nedsatt lungefunksjon, luftveissykdommer og luftveisinfeksjoner hos mennesker. Vann langs veiene er dog mest utsatt for partikkelavrenning fra veiene. Her kan tungmetaller, veisalter og lignende føre til forurensning av elver, bekker og innsjøer langs veiene (Statens vegvesen 2005).

2.5.5.2 Driften av veianlegget

Om vinteren kan det være behov for snørydding av veiene. I lavtliggende områder vil dette ha liten påvirkning på viltet. I mange høyfjellsområder hvor det er store snømengder, kan vinteråpne veier skape barrierer i form av brøytekanter. Både ville og tamme reinsdyr vil ha problem med brøytekanter over en meter. De vil klare å komme seg ned på veien, men vil ha problemer med å komme seg over. Dyrene vil dermed bli løpende i veibanen, noe som kan føre til påkjørsler. Høyere brøytekanter vil nærmest være umulig for viltet å forsere (Statens vegvesen 2005).

Salting av veinettet har også en innvirkning på hvordan viltet reagerer på vinteren.

Hjorteviltet tiltrekkes av saltet som brukes på veien. Dette fører til at dyrene vil oppholde seg lengre på og langs veiene som saltes kontra usaltet veier. Vegetasjonen langs veiene vil også trekke til seg salt, noe som kan føre til at dyrene både får i seg salt og næring (Statens vegvesen 2007). Når det er snørike vintre vil dette være et spesielt problem da områdene langs veiene er lettere tilgjengelig.

2.6 Erstatning for jakt

2.6.1 Prosessuelle spørsmål

2.6.1.1 Hvem bør være part i saken?

I følge ekspropriasjonserstatningsloven, lov om vederlag ved oreigning av fast eiendom av 6 april. 1984 nr. 17 § 3 første ledd er det eieren som skal ha erstatningen for eiendomavståelsen, skader og ulemper på gjenværende eiendom. At eieren av eiendommen er part i saken vil være naturlig, men hva med jaktlaget? Som skissert tidligere i oppgaven kan et inngrep på en eiendom ofte ramme jaktlaget hardere enn den enkelte grunneier. Da de fleste eiendommer i Norge er for små til å få egne fellingstillatelser, er de helt avhenging av å samarbeide med andre eiendommer for å kunne utøve jakt på hjortevilt. Kan det her da tenkes at jaktlaget også kan være part? For å kunne framsette påstander og krav må det foreligge partsevne (Mæland 2006). Partsevne kan oppnåes for en løserer sammenslutning jmfør § 2-1 annet ledd i tvisteloven, lov om mekling og rettergang i sivile tvister av 17 juni. 2005 nr. 90. Her legges det vekt på følgende:

«(2) Andre sammenslutninger enn etter første ledd har partsevne så langt dette følger av en samlet vurdering hvor det særlig legges vekt på

- om sammenslutningen har en fast organisasjonsform,*
- om det er et styre eller annet organ som representerer sammenslutningen utad,*
- om sammenslutningen har en formalisert medlemskapsordning,*
- om sammenslutningen har egne midler, og*
- sammenslutningens formål og hva søksmålet gjelder.»*

Hvordan de forskjellige jaktlag og grunneierlag er organisert vil nok variere. Mange av kriteriene som er nevnt i tvistelovens § 2-1 annet ledd vil nok være oppfylt for en del jaktlag. I rettspraksis er Høyesterett avvisende til om tiltak som kan påføre erstatning ved ulemper medfører status som ekspropriat jmfør Rt. 1967 s. 1556 (Lilly Syvertsen). Spørsmålet om jaktlaget bør være part i saken er et spørsmål om eiendomsrett. Har jaktlaget en slags eiendomsrett til eiendommene i jaktlaget? Her er nok svaret nei, men kan det tenkes at jaktlaget har en slags leieavtale med grunneier? Jaktlaget disponerer eiendommene til grunneierne under utøvelsen av jakten. For et jaktlag vil det være et sambruk av eiendommene

for å få tildelt kvoter og kunne utøve jakt. Det er kun som medlem av denne samordningen at grunneier får en jaktrett på elg og hjort. Grunneier har enerett på jakt på sin eiendom jamfør villtlovens § 27. Hvem som bør være part er en kompleks problemstilling, muligens bør både grunneier og jaktlag være part?

2.6.2 Erstatningsreglene

Denne oppgaven undersøker hvordan praksis er for vilterstatning og det vil derfor være viktig å ha noe kunnskap om begreper og måten erstatningen utmåles. Jeg vil ikke gå grundig inn i teorien, men jeg skal se på de viktigste begreper og regler i loven. Det er ekspropriasjonserstatningsloven som regulerer erstatningene ved ekspropriasjon.

2.6.2.1 Påregnelig utnytting

Begrepet påregnelig utnytting finner vi i ekspropriasjonserstatningslovens §§ 5 og 6. Disse paragrafene omhandler salgsverdi og bruksverdi. For å kunne fastlegge en verdi må en vite hva eiendommens påregnelige utnytting er. Dette for å utelukke urealistiske krav og utnytting av eiendommen (Stordrange og Lyngholt 2000). En må her se på hva eiendommen realistisk kan nyttes til, med tanke på ressurser, topografi, klima, miljø og andre forhold som spiller inn. Ut i fra dette kan en nekte en eventuell erstatning.

«Ofte vil den pågående utnyttelse av eiendommen være den eneste påregnelige også for fremtiden, f.eks. ved ekspropriasjon av jordbruksarealer som er regulert til fortsatt jordbruk. I så fall må denne utnytting legges til grunn for skjønnnet.» (Stordrange og Lyngholt 2000: 52-53)

2.6.2.2 Økonomisk tap

Det fremgår ikke av vederlagsloven at eksproprianten kun skal ha erstatning for det økonomiske tap han lide som følge av inngrepet. Dette er derimot slått fast i rettspraksis, Høyesterett har uttalt seg i Rt. 1988. s. 29 (Mærrandalen):

«Det er et hevdvunnet prinsipp i vår ekspropriasjonserstatningsrett at en ekspropriat bare skal ha erstatning for det økonomiske tap vedkommende lider som følge av inngrepet. Dette er ikke uttrykkelig sagt i ekspropriasjonserstatningsloven, men fremgår av bestemmelsene om utmåling av erstatningen og er klart uttalt i lovens forarbeider. Jeg viser til Ot.prp.nr.50 (1982-83) side 53 der det i forbindelse med omtale av lovens §5 blant annet heter:

Side:34

"Det er imidlertid viktig at skjønnretten i den forbindelse ikke taper av syne at ekspropriaten bare har krav på erstatning for sitt økonomiske tap som følge av ekspropriasjonen. Ekspropriaten har bare krav på erstatning for den salgsverdi som ut fra de kriterier som er gjennomgått ovenfor, faktisk kunne ha vært oppnådd dersom ekspropriasjonen ikke hadde skjedd. Dette er et generelt vilkår som gjaldt så vel før, jfr. utredningen 83, som etter at vi fikk den nye ekspropriasjonerstatningsloven og som også vil gjelde etter lovutkastet i proposisjonen".

Vi har en langvarig og omfattende rettspraksis som understreker kravet om at det må foreligge et økonomisk tap for at erstatning kan tilkjennes. De dommene jeg har nevnt under gjengivelsen av statens anførsler, er eksempler på dette, med unntak for Eikelandsdommen. I denne dommen heter det blant annet:

"Som jeg ser det, er det en etablert rettsregel at det ved tvangsavståelse av rett til å bruke anlegg og innretninger skapt ved kapital- og arbeidsinnsats også skal betales erstatning for selve bruken. Jeg finner imidlertid grunn til å presisere at det må dreie seg om foretatte investeringer som har verdi, og verdi utenom den som er skapt ved ekspropriasjonsformålet. Det må dreie seg om bruksrett til et kapitalgode som representerer en aktuell økonomisk verdi uavhengig av hva eksproprianten ut fra sitt aktuelle behov kunne være villig til å betale.»

2.6.2.3 Salgsverdi og bruksverdi

For å finne ut om det er salgsverdi eller bruksverdi som skal legges til grunn for en ekspropriasjonerstatning, må en finne ut hva som gir høyest verdi jamfør ekspropriasjonerstatningslovens § 4 første ledd:

«Verdsetjinga skal gjerast på grunnlag av salsverdien, jf. § 5, eller bruksverdien, jf. § 6. Har eigedomen ein høgare bruksverdi for eigaren enn salsverdien, skal bruksverdien leggjast til grunn, dersom ikkje det tapet som går over salsverdien kan bøtast med å kjøpe att annan eigedom til tilsvarende bruk.»

Erstatning etter salgsverdi finner vi i ekspropriasjonserstatningslovens § 5, første ledd:

«Vederlag etter salsverdi skal fastsetjast på grunnlag av det som må reknast med at vanlege kjøparar ville gje for eiendomen ved friviljug sal.»

En skal her altså gi en erstatning tilsvarende det en ville oppnådd ved et normalt salg. Denne paragrafen er ifølge Stordrange og Lyngholt hovedregelen og gjelder generelt for all fast eiendom (Stordrange og Lyngholt 2000). I § 5 annet ledd finnes det også en rekke andre kriterier som at en skal ta hensyn til: kva slags eiendom det gjeld, kvar eiendommen ligg, påreknlege utnyttinga og tilhøva på staden. Ut fra disse kriteriene skal en så forsøke å finne lignende eiendommer der en kan sammenligne pris og slik gi en så riktig pris som mulig. Denne prisen justeres om eiendommen som eksproprieres har spesielle egenskaper. (Stordrange og Lyngholt 2000).

Erstatning etter bruksverdi finner vi i ekspropriasjonserstatningslovens § 6. Første ledd lyder som følger:

«Vederlag etter bruksverdi skal fastsetjast på grunnlag av avkastinga av eiendomen ved slik påreknleg utnytting som det røyneleg er grunnlag for etter tilhøva på staden. Det skal samstundes gjevast vederlag etter dagens pris for dei ressursane på eiendomen som vert oreigna og som har salsverde som standskog, jord, sand- og grusforekomster m.v. når dette er påreknleg etter første punktum.»

Etter hovedregelen i § 5 skal en gå ut i fra salgsverdien med mindre bruksverdien vil gi en høyere pris for eieren.

«I praksis betyr dette at § 6 bare kommer til anvendelse der bruksverdien for ekspropriaten er større enn nyttingsverdien for en vanlig kjøper etter § 5»
(Stordrange og Lyngholt 2000: 152).

Bruksverdi erstatninger kan ofte være aktuelt i forbindelse ved jakterstatninger. Noen ganger vil nok en kapitalisert bruksverdierstatning gi et høyere resultat enn ved en ren salgsverdi. Det finnes også her et krav om påregnelighet. Når det gjelder påregnelighet og jakt så har Høyesterett sagt noe om dette i Rt. 2008. s. 195 som er kommentert senere i oppgaven.

2.6.2.4 Ulemper for gjenværende eiendom

Etter ekspropriasjon og inngrep på en eiendom kan det oppstå en del ulemper for den gjenværende delen av eiendommen. Dette kan en få erstattet etter ekspropriasjonerstatningslovens § 8. Det blir her ikke gitt erstatning for ulemper av en allmenn karakter med mindre dette strider mot naboloven, lov om rettshøve mellom grannar av 16 juni. 1961 nr. 15 og forurensningsloven, lov om vern mot forurensninger og om avfall av 13 mars. 1981 nr. 06. Det er kun det økonomiske tapet som dekkes, jamfør:

Rt. 1980. s. 309 (Nybrottveien): *«Hvis støyulempene ikke medfører reduksjon verken i eiendommens omsetningsverdi eller i mulighetene for økonomisk utnyttelse av den, er eieren ikke påført noe økonomisk tap direkte ved ulempene. Dette må da legges til grunn ved avgjørelsen av om eieren har krav på erstatning. Og eieren kan iallfall som utgangspunkt ikke komme i noen annen stilling selv om han har mulighet for gjennom påkostninger å avverge ulemper som ikke direkte medfører økonomisk tap for ham.*

Ekspropriasjonerstatningsloven har bestemmelser om erstatning for ulemper på resteiendommen i §7. Det sies ikke her uttrykkelig at bestemmelsen bare gjelder ulemper som medfører økonomisk tap, men den generelle regel i første punktum inneholder ikke noe som tyder på at det alminnelige ekspropriasjonsrettslige prinsipp, at bare det økonomiske tap skal erstattes, skal fravikes.»

2.6.2.5 Alminnelige ulempe

Alminnelige ulemper er ulemper som rammer alle eiendommene i et område. Dette er ulemper som støy, eksos, økt innsyn og lignende. Disse ulempene må vi til en viss grad leve med som følge av det samfunnet vi lever i. At samfunnsutviklingen ikke medfører noe erstatning kan vi blant annet se av Rt. 1990 s. 526:

«s. 529 Jeg forstår lagmannsrettens innledende bemerkninger slik at det antas at det ikke skal gis erstatning for den trafikkøkning som følger av den alminnelige samfunnsutvikling og utbygging i strøket og tiltagende bruk av bil. ...Dette er jeg enig i»

Disse ulempene vil normalt ikke medføre noen erstatning med mindre de overstiger nabolovens tålegrense.

2.6.2.6 Nabolovens tålegrense

Hvis det etter et inngrep oppstår ulemper som overskrider naboloven eller forurensingsloven, kan det medføre erstatning jamfør ekspropriasjonserstatningslovens § 8.

«Positivt formulert vil dette si at eksproprianten skal ha erstatning for ulemper i den grad det medfører erstatning (for naboer som ikke er eksproprianter) etter naboloven.» (Stordrange og Lyngholt 2000:252).

Nabolovens § 2 er en rettslig standard (Stordrange og Lyngholt 2000:253) og den har påvirkning over andre lovers tålegrense eksempelvis vassdragsloven og forurensningsloven (Falkanger 2007: 333-338). Paragraf 2 lyder:

«Ingen må ha, gjera eller setja i verk noko som urimeleg eller uturvande er til skade eller ulempe på granneeigedom. Inn under ulempe går òg at noko må reknast for farleg.

I avgjerda om noko er urimeleg eller uturvande, skal det leggjast vekt på kva som er teknisk og økonomisk mogeleg å gjera for å hindra eller avgrensa skaden eller ulempa. Det skal jamvel takast omsyn til naturmangfaldet på staden.

I avgjerda om noko er urimeleg, skal det vidare leggjast vekt på om det er venteleg etter tilhøva på staden og om det er verre enn det som plar fylgja av vanlege bruks- eller driftsmåtar på slike stader.

Jamvel om noko er venteleg eller vanleg etter tredje stykket, kan det reknast som urimeleg så langt som det fører til ei monaleg forverring av brukstilhøva som berre eller i særleg grad råkar ein avgrensa krins av personar.»

At en ulempe er uturvande vil si at den er unødvendig. Det som er unødvendig vil i mange tilfeller også være urimelig, og dette beskriver Høyesterett i Rt. 1969 s. 757 (Sandvika Gjestgiveri). Her sier Høyesterett at støyplagene i forbindelse med omlegging av Drammensveien var unødvendige, fordi tiltakshaver med relativt små kostnader kunne betydelig ha redusert støyen.

«For det første kan det legges til grunn at de ulempene som følger med den alminnelige samfunnsutviklingen, alltid er ventelige, og således kan påføres erstatningsfritt. Dette gjelder uansett om ulempekilden (tiltaket) eller naboen etablerte seg først.» (Stordrange og Lyngholt 2000: 256-257).

Dette støttes i flere avgjørelser i Høyesterett blant annet i Rt. 1973 s. 1193 (Bodø flyplass) og Rt. 1990 s. 526 (Eriksen)

2.6.2.7 Årsakssammenheng

Stordrange og Lyngholt gir tre situasjoner hvor det foreligger ekspropriasjonsrettslig årsakssammenheng etter ekspropriasjonserstatningsloven § 8:

«1. Når ulempene er en direkte følge av selve grunnavståelsen, eller inngrepet på ekspropriatens eiendom (avståelseulempe/inngrepsulempe) er kravet til årsakssammenheng oppfylt. Ulempen skal erstattes fullt ut som en særulempe, uten noe tålegrensevurdering.

2. Dersom ulempen er en følge av selve ekspropriasjonstiltaket, eller ekspropriantens bruk av det eksproprierte areal, og ulempen bare rammer ekspropriatens gjenværende eiendom, er kravet til årsakssammenheng oppfylt bare dersom avståelsen nettopp fra denne eiendom er nødvendig for at ulempen skal kunne oppstå. Da foreligger en særulempe som erstattes uavhengig av noen tålegrensevurdering.

3. Som ovenfor under pkt. 2, men ulempen rammer også andre eiendommer. Kravet til årsakssammenheng på ekspropriasjonsrettslig grunnlag er oppfylt, men ulempen må vurderes etter annet punktum i § 8 slik at kun den del av ulempen som eventuelt overstiger tålegrensen blir erstattet. Om det i denne situasjonen skulle legges til grunn at det ikke foreligger ekspropriasjonsrettslig årsakssammenheng fordi også andre enn eksproprianten blir rammet av ulempen, vil ikke dette endre den erstatningsrettslige vurdering. ...» (Stordrange og Lyngholt 2000:237-238).

2.6.2.8 Tilpasningsplikt

Ved utmålingen av erstatninger etter §§ 5 og 6 skal det utføres en totalvurdering. I denne totalvurderingen må en også ta hensyn til tilpasningsplikten. I følge Stordrange og Lyngholt så er ikke denne plikten lovfestet, men den følger av en langvarig rettspraksis og viser til Rt. 1989 s. 1014 (Follum Fabrikker AS). Tilpasningsplikten innebærer at en må innrette seg som en fornuftig person for å prøve å redusere tapet ved en ekspropriasjon.

2.7 Rettspraksis

Når det gjelder erstatning vedrørende jakt finnes det lite rettspraksis. Dette kan være en pekepinn på at det er varierende praksis for utbetaling av erstatninger. Jeg har dog funnet frem til noen dommer som omhandler erstatning av jakt. Disse dommene er avsagt i de høyere rettsinstansene, jeg betrakter de derfor som kjent for allmennheten og behandler de som teori.

Jeg har gjort en del undersøkelser på lovdata for å finne saker som omhandler jakterstatninger. Det er overraskende få saker som omhandler jakterstatning og noen av disse sakene er 10-15 år gamle. Det kan dog finnes saker der erstatninger ikke er gitt, men disse dukket ikke opp på mine lovdata søk. Rettspraksisen jeg har funnet fram til viser at det er en viss praksis for å utbetale erstatninger for jakt. Jeg har valgt å ta med fiske erstatninger da problemer som nabolovens tålegrense og reduserte naturopplevelser i forbindelse ved etablering av ny vei trekkes frem. Således kan en kanskje trekke en parallell til jakterstatning.

2.7.1 Høyesterett

Rt. 2008. s. 195

Saken gjaldt erstatningsutbetalinger ved ekspropriasjon til et nytt skyte- og øvingsfelt for Forsvaret. Punktene 99-110 i dommen tar for seg jakterstatninger. De to grunneieren krevde erstatning for tapte muligheter til å drive med tilrettelagt jakt. Den ene grunneieren hadde før inngrepet 74 000 dekar, men fikk redusert sitt areal til 53 000 dekar. Den andre grunneieren hadde et areal på 9 765 dekar. Den største eiendommen solgte før inngrepet tilrettelagt jakt, den minste eiendommen gjorde ikke. Ved inngrepet ville kvaliteten og arronderingen på teigene bli redusert slik at det ikke lenger ville være like attraktivt å kunne selge tilrettelagt jakt mente grunneierne. Høyesterett kom til at begge fikk erstattet tapte jaktpakker, selv den grunneier som ikke bedrev slik jakt. Høyesterett mente at eiendommens størrelse på 9 765

dekar gjorde det påregnelig med salg av tilrettelagt jakt. Den minste eiendommen fikk erstattet 50 000 kroner i påregnelig årlig merverdi, mens den største eiendommen fikk 60 000 kroner. Høyesterett stadfester også en rettspraksis for en kapitaliseringsrente på fem prosent.

2.7.2 Lagmannsrettene

Lb 1999 s. 1986 (Katnosa)

Saken gjaldt erstatning etter naturvernloven i forbindelse med fredning av Spålen-Katnosa og Oppkurven-Smedalen i Nordmarka. Grunneier krevde erstatning for tapte jaktinntekter. Grunneier tapte ikke sine jaktretter, men det ble lagt begrensninger på skogbruk og lignende. Grunneier hevdet derfor at han ville tape jaktkvote, fordi beitemulighetene ville bli mindre i det vernede området enn ved normal skogpleie. Retten kom fram til at grunneier fikk erstattet 3 fellingstillatelser som gav en nåverdi på kroner 468 000.

Rg 1995 s. 812

Saken gjaldt ekspropriasjonserstatning ved etablering av ny E-6 gjennom Grong. Lagmannsretten kom fram til at kvotene mest sannsynlig ikke ville reduseres men et visst tap ble det i jaktinntektene ved avståtte beitearealer og særulemper vedrørende arrondering på gjenværende terreng. Disse forholdene ville påvirke prisen kjøpere ville være villige til å betale. Partene ble enige om at jakterstatningen kunne utbetales samlet for takstnumrene i hvert jaktfelt. Det var totalt 3 jaktfelt i saken. Slik som det ser ut fra takstene har hver eiendom fått tildelt erstatning fra den totale erstatningen utbetalt til jaktfeltene. Totalt sett ble det utbetalt 274 920 kroner i jakterstatning.

Rg 1996 s. 1663

Saken gjaldt fredning etter naturvernloven. Her ble et våtmarksområde på 3 815 dekar hvorav 1 650 dekar landareal fredet. Retten kom frem til at det var påregnelig med andejakt med salg av jaktkort. Retten kom fram til et årlig tap på 5 000 kroner i forbindelse med fredningen. Den samlede kapitaliserte erstatningen som ble utbetalt var 100 000 kroner fordelt etter areal hos grunneierne. Grunneierne var enige om at erstatningen skulle fordeles ut i fra størrelsen på tapt landareal.

Fiskedommer

Jeg velger også å ta med to dommer som gjelder erstatning for fiske. Min oppgave omhandler ikke erstatninger for fiske, men det kan være interessant å trekke noen sammenligninger mellom erstatningene for jakt og fiske.

Rg 1996 s. 1616

Saken gjaldt erstatninger i forbindelse med etableringen av ny trase for E-6, der det ble etablert bro over den lakseførende elven Namsen. I traktene rundt etableringen av broen var det vanlig med salg av fiskekort og i forbindelse med dette en viss utleie av husrom. Noen av argumentene retten la til grunn for utmåling av erstatningen var blant annet at broen legges i et jomfruelig terreng og dermed reduserer naturopplevelsen. Støy, reduserte leieinntekter, tapte gyteplasser og lignende legges også til grunn. Totalt ble det utbetalt 2 000 000 krone i erstatning.

Lf 1997 s. 68

Saken gjaldt erstatninger i forbindelse med at det ble etablert en ny trasé for E6 gjennom Støren i Sør-Trøndelag som ble lagt i og inntil Gaula. Det ble her etablert en bro over elven. Her la lagmannsretten til grunn at fisket ble vanskeligere, at fisken ville gå raskere forbi valdet, støyulemper, redusert naturopplevelse og reduserte priser til grunn for sin erstatningsutmåling. Her utbetales det også 2 000 000 kroner i erstatning.

3 Empiri

3.1 Praksis i Statens vegvesen

Da min oppgave omhandler erstatning for jakt ved etablering av nye veier vil det være naturlig å undersøke hvordan praksisen er hos veieutbygger.

3.1.1 Organisering av intervjuene

Jeg ønsket å undersøke hvordan praksisen var for utbetaling av jakterstatninger i Statens vegvesen. En undersøkelse av hver av de 18 veikontorene hadde vært ønskelig, dette ville ha medført mye arbeid. For å kunne favne over hele landet valgte jeg å intervju lederne for eiendomseksjonen i den enkelte region. Dette bør gi en god oversikt over hvordan erstatninger vedrørende jakt blir behandlet i Statens vegvesen.

Alle intervjuene ble gjennomført som telefonintervjuer. Jeg stilte spørsmålene og noterte ned svarene som ble gitt. Jeg sendte så svarene tilbake til intervjuobjektene for gjennomsyn. Da fikk de muligheten til å presisere sine uttalelser, før de sendte svarene tilbake til meg for bruk i oppgaven.

3.1.2 Sammendrag intervjuer

Her har jeg samlet en oppsummering av intervjuene med Statens vegvesen. Det finnes fem regioner i Statens vegvesen og intervjuobjektene er seksjonsledere for eiendomseksjonene i hver sin region. Nedenfor er svarene lederne for eiendomseksjonene har gitt. Svarene er listet opp etter spørsmålene som ble stilt under intervjuene. Intervjuene finnes i sin helhet i vedlegg 1.

Navn

Jeg har intervjuet Eli Bjorvatten i region sør, Odd Sverre Johansen i region vest, Gunnar Børset i region midt, Kåre Belsheim i region nord og Kjell Blomseth i region øst. Heretter blir de omtalt som region sør, vest, midt, nord og øst.

Posisjon, tid ved kontoret

De fleste av intervjuobjektene har jobbet som seksjonsleder i en del år. Før det har også de fleste jobbet i Statens vegvesen og er derfor godt kjent med organisasjonen.

Tid for intervju, intervjuform (telefon, personlig frammøte)

Intervjuene har foregått som telefonintervjuer.

Godkjent dato.

Alle intervjuene er godkjent via e-post.

Har erstatning for jakt vært diskutert på kontoret ditt?

Her er det regionale variasjoner hvor mye det er diskutert. I region sør er det diskutert mye, mens i de andre regionene har det ofte vært diskutert i forbindelse med konkrete saker. Det nevnes også at problemstillingen har vært oppe på den årlige grunnervervkonferansen.

Hvilke tanker gjør du deg når det gjelder erstatning for jakt ved grunnerverv til (vegformål)?

Alle regionene ser at jakten er et viktig element for utmarken og verdien på denne. Region øst, vest og midt sier at det må foreligge et økonomisk tap. Alle regionene sier også at grunneierne ofte vil få noe erstatning ved minnelige avtaler. Noe av det som trekkes frem er at det er lite utleiejakt men at det i fremtiden kan bli mer aktuelt. Det trekkes også fram at det vil variere på typer inngrep og den enkelte sak.

Hvilket juridisk grunnlag mener du en eventuell erstatning for jakt må bygge på?

Her mener alle at Grunnlovens § 105 må ligge til grunn. Videre er det ekspropriasjonserstatningsloven som må brukes. Region sør nevner at dette er et vanskelig tema da det finnes lite rettspraksis og innarbeide rutiner for utbetaling av erstatning.

Har erstatning blitt krevd fra grunneierne eller andre?

I region midt, øst og nord er det lite krav om erstatning. I region vest har det blitt krevd av grunneier, men grunneierne godtar vegvesenets argumenter om økonomisk tap. I region sør er erstatning for jakt et stort fokus og her har skogeierforeninger, grunneiere og advokater ført til et større fokus på erstatninger for jakt.

Gir din etat erstatning for tapte jaktrettigheter?

Her sier region midt, øst og vest at det ikke gis noen erstatninger utover det økonomiske tap, region nord gir ikke noe utover det som er bakt inn i sjablong erstatningene for utmark. Region sør sier at de i noen tilfeller ved «jomfruelige inngrep har gitt erstatning. Nå nevner de fleste i regionene at ved minnelige avtaler så hender det at det bakes inn jakterstatninger i en rundsummerstatning.

Hvis ja:

Her var det bare region sør som svarte klart ja på om de utbetalte jakterstatninger. Svarene her er derfor tilnærmet de samme som ble gitt i intervjuet.

Hva slags inngrep gis det jakterstatning for? (store, små, "jomfruelige" områder eller utvidelser)

Det er inngrep i de «jomfruelige» terrengene som det ytes erstatning for. Det er ofte de litt større eiendommene der det vil være mest aktuelt, men dette vil nok variere fra sak til sak. Ved utvidelser av veien gis det i liten grad erstatning. De har heller ikke gitt erstatninger ved anleggelse av viltgjerde langs eksisterende veitrase. Dette er et sikkerhetstiltak ofte ønsket av grunneiere og viltmyndigheter.

Hvilke typer jakt gis det erstatning for?

Erstatningen gis for jakten generelt. Det er dog elg og hjortejakten som generer mest verdier og vil være det som utgjør hovederstatningen.

Hvem gis erstatning? (grunneier, jaktlaget eller jaktvaldet?) Hvorfor?

Dette er også et vanskelig tema, det har vært litt varierende praksis i region sør. Hovedsakelig er det grunneieren som får erstatningen. Men i en sak på E-18 Akland- Brokelandsheia i Risør og Gjerstad var det jaktlaget som fikk erstatning. Dette var en minnelig avtale gjort med jaktlaget. Det foreligger ingen politiske eller rettslige retningslinjer, slik at praksisen om hvem som skal få erstatning utarbeides og dannes underveis.

Hvordan utmåles erstatningen (hvordan beregnes det erstatningsberettigede tapet)?

Dette varierer, noen ganger kjøpes det konsulent tjenester (deriblant Faun naturforvaltning A.S) der det tas utgangspunkt i disse rapportene. Noen ganger verdsetter vi tapet ut i fra en vurdering. Enkelte plasser har det blitt gitt 50 øre ekstra pr kvadratmeter baket inn i en rundsummerstatning.

Hva slags avtaler/avgjørelser ligger til grunn for erstatningen (jordskiftesak, minnelig avtale osv.)?

I region sør er ca 95% av sakene minnelige avtaler. I skjønnsakene som har gått for jordskifteretten, tingretten og lagmannsretten har det ikke blitt gitt noen erstatning for jakt.

Spesifiseres jakterstatningen i den endelige avtalen? (Eller inngår den i en rundsummerstatning?)

Her varierer det litt, enkelte plasser er jakten nevnt spesielt, men i de fleste sakene inngår den som en rundsummerstatning der det er aktuelt.

Hvis nei:

Her sier alle regionene unntatt region sør at de ikke gir erstatning. De to siste spørsmålene er like uansett om det gis erstatning eller ikke, slik at alle regionenes besvarelser vil finnes her. På spørsmålet: «hvorfør ikke?» vil ikke region sør være med da de svarte at de gir erstatning.

Hvorfor ikke?

Her sier region øst, vest og midt at det sjelden er et økonomisk tap. Region nord sier at de gir en form for jakterstatning gjennom sine sjablongverdier for utmark. Her nevnes det blant annet at:

I skogoppgjøret gir region nord blant annet 1-2 kroner pr. kvadratmeter for lauvskog. For barskog gis det 1,5-3 kroner opp til 15 meters høyde gradert etter bonitet, ved større skog vil det bli gjennomført en skogtaksering. Eksempelvis vil en bruksverdiberegning for lauvskog gi et resultat godt under 1 krone, således vil det være bakt inn noe jakterstatning i erstatningssummen. Grunneier vil derfor få godt betalt ved minnelige avtaler.

[Referere viltlovens § 33] - Har du noen tanker om hva denne bestemmelsen kan bety for jakterstatning?

Noen kjenner til paragrafen mens andre aldri har hørt om den før. Alle regionene mener at denne paragrafen ikke vil ha noen innvirkning på utbetalingen av jakterstatninger.

Min undersøkelse så langt vise at det er forskjellig praksis når det gjelder utbetaling av erstatninger for jakt. Hvorfor tror du at det er slik?

Her er svarene den enkelte region har gitt såpass forskjellige at jeg velger å sette inn alle regionenes svar hver for seg.

Region sør**Min undersøkelse så langt vise at det er forskjellig praksis når det gjelder utbetaling av erstatninger for jakt. Hvorfor tror du at det er slik?**

Erstatninger for jakt er et rimelig nytt begrep, det er først i nyere tid dette har blitt aktuelt. Spørsmålet har blant annet vært oppe på grunnerverv konferanser internt i Statens vegvesen. Det ble heftig diskutert på denne konferansen, det finnes også mange forskjellige syn. Dette er nok et utslag av lite rettsavgjørelser og politiske føringer. Således vil det nok være regionale forskjeller innad i Statens vegvesen. I region sør og noen andre gis det erstatninger, men de kjenner til at andre regioner ikke gir noe erstatning.

Region øst**Min undersøkelse så langt vise at det er forskjellig praksis når det gjelder utbetaling av erstatninger for jakt. Hvorfor tror du at det er slik?**

Vegvesenet har vært flinke til å ha mye lik praksis på erverv. At det like vel oppstår ulikheter har sin årsak i at det er 18 forskjellige geografiske kontorer (jamfør de tidligere fylkesenhetene) som møtes en gang i året, kombinert med at jobbutøvelsen innebærer en hel del skjønn. Ettersom vi nå har fem regioner ser vi at dette fører til en mer lik praksis innad i regionen. Fokuset har heller ikke vært til stede da temaet sjelden har vært behandlet i plenum. Slike forskjeller vil en kanskje alltid ha, men det jobbes kontinuerlig ved veidirektoratet for å oppnå felles rutiner. Sammenligner en vegvesenet med eksempelvis kommunene når det gjelder ekspropriasjon, tror jeg vår praksis er mye mer unison. Noe ulik behandling kan dog forekomme, men Blomseth tror stort sett vegvesenet er flinke til å danne en felles mal på det meste av saksbehandling.

Region vest**Min undersøkelse så langt vise at det er forskjellig praksis når det gjelder utbetaling av erstatninger for jakt. Hvorfor tror du at det er slik?**

Lokale forskjeller, samt litt hva slags argumentasjon og krav som blir fremmet. Johansen mener at det er det økonomiske tapet som skal dekkes. Jakten har forskjellig betydning regionalt. Mulig vil et skjønn som gir erstatning i et område øke fokuset og kjennskapen til jakterstatninger, slik at grunneiere og advokater er mer obs på dette. Hos region vest er det ikke tema og dermed blir det ikke gitt erstatning. Det er ikke en klar holdning i vegvesenet, og det finnes ikke noe veiledningsmateriale som jeg kjenner til. Det er heller ikke etablert en felles norm når det gjelder jakterstatning. Tror det vil være litt tilfeldig hvordan det blir tatt opp fra sak til sak, og kan dermed variere i landet.

Region midt

Min undersøkelse så langt vise at det er forskjellig praksis når det gjelder utbetaling av erstatninger for jakt. Hvorfor tror du at det er slik?

Det har jeg ikke noe konkret svar på, men i minnelige forhandlinger så finnes det et forhandlingsrom. Det kan da variere hva en legger i dette handlingsrommet, normalt vil det komme rettighetshaveren til gode. I et skjønn blir det mer spissformulert. Således vil grunneieren ofte komme bedre ut ved minnelige forhandlinger. Det kan være litt vanskelig å bedømme ulempene slik at spennet nok kan variere litt fra regionene.

Region nord

Min undersøkelse så langt vise at det er forskjellig praksis når det gjelder utbetaling av erstatninger for jakt. Hvorfor tror du at det er slik?

Belsheim tror det vil finnes forskjeller innad i vegvesenet på det aller meste, så dette overrasker ikke. Statens vegvesen er en etat som er ekstremt lite sentralstyrt. Statens vegvesen er en stor organisasjon og den er organisert på en slik måte at det både er en kultur og praksis for en del selvstyre. Således vil det nok det være litt forskjellig praksis både mellom og innad i regionene, og kanskje mellom de enkelte kontor.

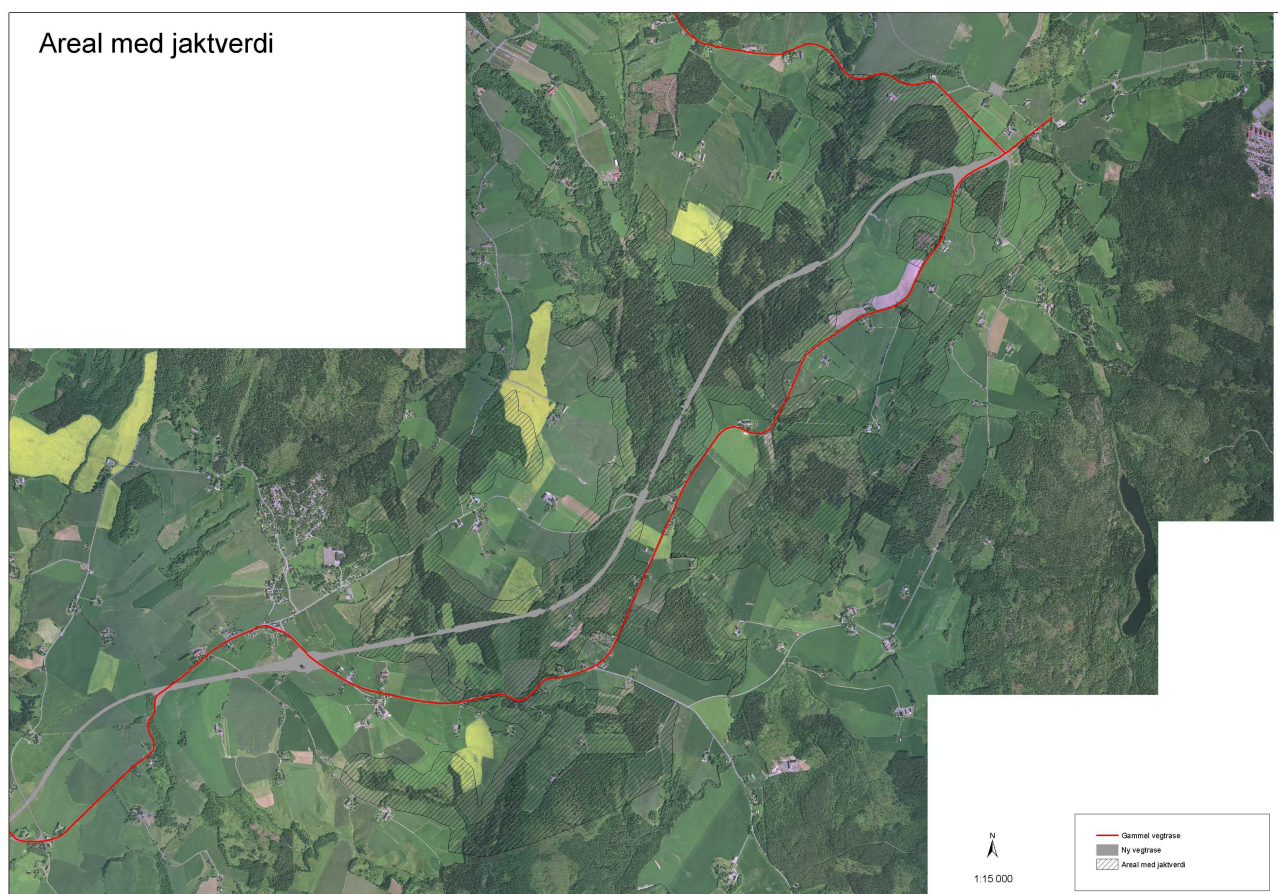
3.2 Undersøkelse av saker

Under arbeidet med oppgaven har jeg funnet en del saker som omhandler jakterstatningene direkte. Kombinert med intervjuene brukes to konkrete saker for å synliggjøre hvordan praksisen er for jakterstatning. De to sakene har hatt Faun naturforvaltning AS som sakkyndig. Begge rapportene er tilnærmet identiske og den ferskeste er lagt ved som vedlegg 2 (rapporten omhandler riksveg 2 Kløfta – Nybakk).

3.2.1 Skjønn riksveg 2 Kløfta- Nybakk

Skjønnnet gjelder et tiltaksjordskifte i forbindelse med bygging av ny riksveg 2 Kløfta – Nybakk, en strekning på 10,7 kilometer bygget som 4 felts motorvei. Saken omhandler blant annet krav om jakterstatning. Skjønnnet er avholdt i Oslo og Akershus jordskifterett og har saksnummer 0200-2003-0034.

Den sakkyndige utredning vedrørende jakt er det Faun Naturfovaltning A.S som har stått for. De fikk følgende mandat fra Akershus og Oslo jordskifterett: *”Den sakkyndige skal vurdere hvilke konsekvenser utbyggingen av Rv. 2 på strekningen Kløfta – Nybakk har for vilt i området som er direkte berørt av veganlegget, herunder eventuelle tap av produksjon og ulemper for utøvelse av jakt”.*

Figur 5: Areal med jaktverdi ny riksveg 2. Traseen merket i grått er den nye veitraseen, den røde er det gamle veitraseen. Buffret areal er areal som i følge Faun har jaktverdi.

Målestokken på kartet er 1:15 000.

Den første traseen på 4,5 kilometer går ifølge Faun naturforvaltning AS utelukkende over areal med dyrket mark slik at de her ikke har vurdert noen jaktverdi i det hele. På de områdene som har jaktverdi mener faun at en sone på 200 meter på hver side av veien vil bli påvirket av støy. Faun hevder hjorteviltets bruk av denne sonen blir redusert med 75%, og den potensielle utleieverdien reduseres med 75%. Videre vil det være en sone på 800 meter på hver side av veien som vil få en redusert utleieverdi på 15 prosent for elg og hjortejakt og 30% for rådyr og småviltjakt. Disse sonene er det hva Faun legger til grunn for sin erstatningsutmåling. Faun-rapporten kommer fram til at et økonomisk tap på 10,66 kroner pr dekar for direkte berørt terreng. For areal i 200 meters beltet er det kommet frem til et tap på 7,21 kroner pr dekar og 2,71 kroner pr dekar i 800 meters beltet. Totalt sett kommer Faun til at partene taper kroner 15 013 årlig i potensiell utleieverdi. Dette vil gi ca 300 000 kroner kapitalisert.

På sidene 109-111 i rettsboken omtales jakterstatning. Nedenfor er et utdrag av noen av punktene. Rettsboken side 109-111 i sin helhet er vedlagt som vedlegg 3.

«Statens vegvesen v/advokat Brekken har i hovedsak anført at jakt har blitt et overdimensjonert spørsmål i saken, i forhold til hvilke omfang jakt har i området. Det er kun de direkte berørte grunneiere som har krav på erstatning. Det må skilles mellom jaktverdi på netto avståtte arealer og ulemper på gjenværende eiendom. Jakt har ingen særlig rettsbeskyttelse. Ulempene på gjenværende eiendom er å anse som alminnelige. Tiltaket er påregnelig og ikke urimelig. Tålegrensen i naboloven er klart ikke overskredet.

Retten bemerker at det må foreligge et økonomisk tap før det kan tilkjennes erstatning. I denne saken kan en ikke se at det er påvist et økonomisk tap utover de arealer som er direkte berørt av tiltaket.

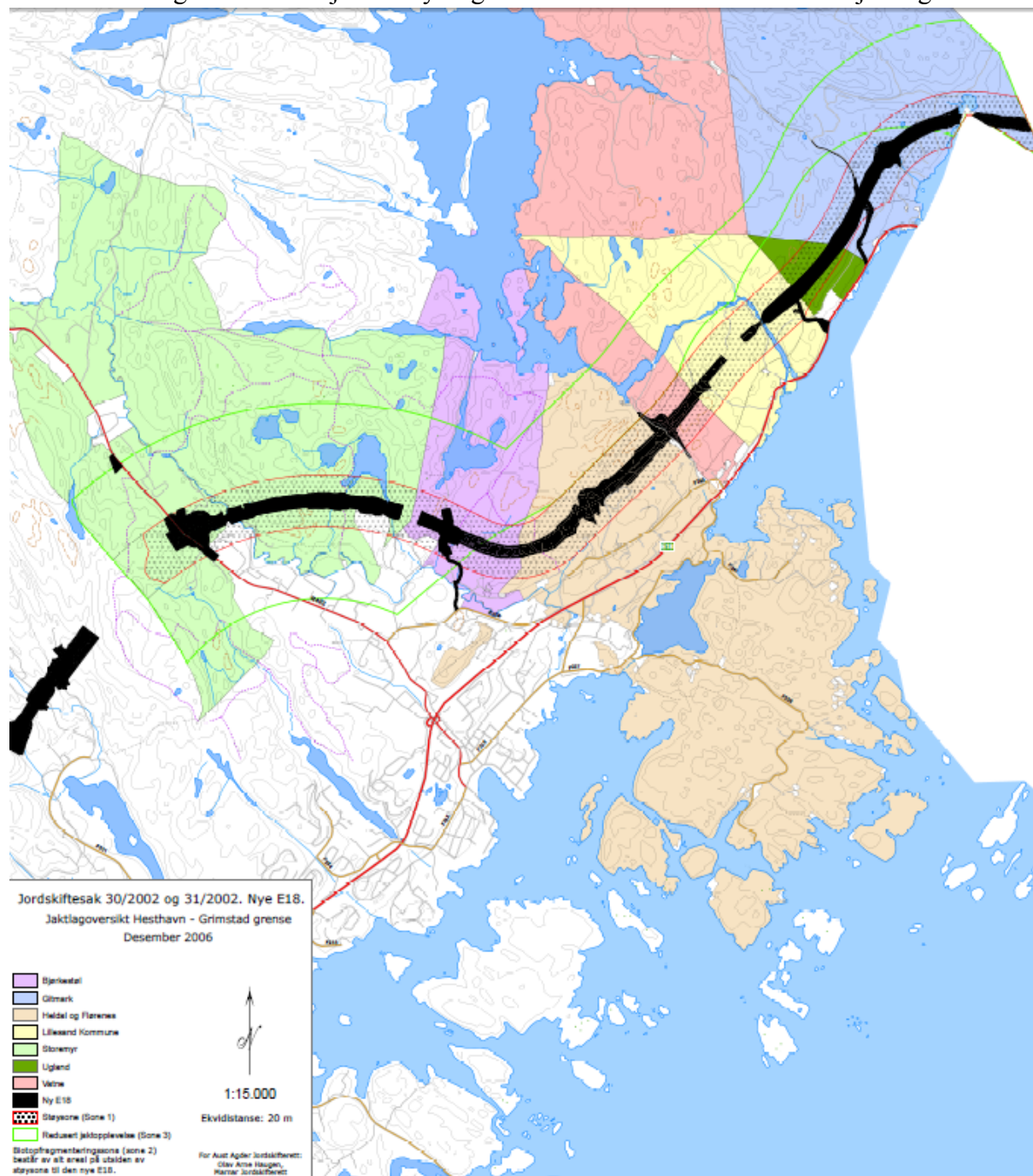
Grunneierne har påpekt at det i enkelte andre jordskiftesaker er utbetalt erstatning basert på en sakkyndig utredning. Slik retten forstår det er dette basert på en minnelig avtale mellom Statens vegvesen og grunneierne, og som retten ikke utelukkende kan basere seg på. Retten kan ikke se at disse avtalene bygger på gjeldende rett. Det kan være spesielle omstendigheter eller forhold i disse sakene som gjorde det riktig å

tilkjenne erstatning. Hvis ikke har Statens vegvesen en ulik behandling av et likeartet spørsmål, noe som er uheldig.»

Skjønnnet i jordskifteretten legger den sakkyndige rapporten delvis til grunn for utbetalinger til jakterstatninger. Jordskifteretten gir 200 kroner pr dekar tapt areal (10 kroner pr dekar kapitalisert med 5% rente). Således er det kun det direkte avståtte arealet som erstattes. Sonene som Faun mente ville få et tap (200meter og 800meter sonene) blir ikke tilkjent noe erstatning. Jordskifteretten begrunner dette med at ulempene på resteiendommen er alminnelige ulemper som må overstige nabolovens tålegrense. Den totale summen som utbetales til jakterstatninger i skjønnnet er 35 660 kroner. Sammenligner en det med den sakkyndige utredningen så er det et avvik på ca 270 000, det vil si det utbetales ca 10% av det Faun-rapporten kom fram til.

3.2.2 Grimstad grense-Hestehagen

Saken gjelder etablering av ny E-18 Grimstad grense-Hesthag. Denne saken har saksnummer 0900-2002-0030 og 0900-2002-0031 avholdt ved Marnar jordskifterett. Faunaturforvaltning AS har vært jaksakkyndig for denne saken. Det er 7 berørte jaktlag i saken.

Figur 6: Oversikt over jaktlagene som blir berørt og støysoner for ny E-18 Grimstad grense-Hestehagen.

Av negative virkninger som vil påvirke viltressursene direkte trekker Faun naturforvaltning AS fram: Tap av leveområder, forstyrrelse gjennom støy/stress og forurensning, barrierevirkninger, habitatfragmentering og økt dødelighet på grunn av påkjørsler (Roer 2007:15). Faun-rapporten har delt området de mener blir påvirket av den nye veien i 3 soner. Sone 1 får i følge Faun en redusert produksjon av hjortevilt med 75%. Sone 2 får i følge Faun en reduksjon som produksjonsareal for elg og hjort på 75%. Sone 3 antas i følge Faun å få redusert sin potensielle utleieverdi for storviltjakten med 15% og småviltjakten med 30%. Faun verdsetter jaktverdien i to bolker, en for redusert kjøttverdi og en for potensiell tapt utleieverdi. Under ser vi utregningen for tapt kjøttverdi og utleieverdi.

Jaktlag:	Tapt kjøttverdi			Tapt kjøttverdi i kr pr år
	Tap støysone kr 5,38 pr daa	Tap Fragn.-sone kr 3,31 pr daa	Tap fragm. i gammel støy kr 0,89 pr daa	
Gitmark	3927	261	110	4298
Vatne	898	308	42	1249
Ugland	818	0	73	891
Lillesand K	2658	407	220	3285
Heldal-Flørnes	3556	10331	529	14415
Bjørkestøl	2087	540	0	2627
PGS-Storemyr	3459	3072	0	6531
SUM:				33296

Tabell 17: Oversikt over antatt varig tapt potensiell utleieverdi for de berørte jaktlag.

Jaktlag:	Tap i utleieverdi						
	Tap pga redusert bærenivå		Tap fragm. i gammel støy	Redusert jaktopplevelse (0-800 m)			Tapt utleieverdi i kr pr år
Tap støysone kr 7,69 pr daa	Tap Fragn.-sone kr 4,90 pr daa	kr 1,23 pr daa	Tap støysone + 800m sone - kr 0,95 pr daa	Tap Fragn.sone + 800 m sone - kr 1,74 pr daa	Tap rein 800m sone kr 2,48 pr daa		
Gitmark	5614	387	162	213	9	2507	8892
Vatne	1284	456	63	0	0	558	2361
Ugland	1169	0	108	0	0	22	1299
Lillesand K	3799	603	326	0	0	1332	6059
Heldal-Flørnes	5083	15293	784	0	0	1290	22449
Bjørkestøl	2984	799	0	154	45	1116	5097
PGS-Storemyr	4945	4547	0	617	1147	2644	13900
SUM:							60058

Tabell 3: Potensiell tapte kjøtt og utleieverdier for jaktlagene (Roer 2007: 23).

Totalt for alle jaktlagene er Faun kommet frem til tapt kjøttverdi på 33 296 kroner. Totalt for alle jaktlagene er Faun kommet frem til tapt utleieverdi på 60 058 kroner.

I rettsboken finner vi følgende forslag til en minnelig avtale fra Statens vegvesen til grunneierene når det gjelder erstatning for jakt.

«Statens vegvesen v. Torbjørn Mykland fikk ordet. Han redegjorde for hvorledes erstatningsoppgjørene hadde foregått i de andre sakene som pågår i området. Han ba også om at partene samordnte sine interesser ved å engasjerte adv. Rekve som felles prosessfullmektig i de forstående forhandlinger. Han ba om å få protokollert følgende konkrete forslag til tilbud fra vegvesenets side:

De respektive jaktlag får følgende tilbud om erstatning:

1. Faun rapporten legges til grunn som basisdokument. Beløpene som referer seg til tapt kjøttverdi pluss tapt utleieverdi legges sammen og deles på to. På dette grunnlag tilbys partene tilbudt følgende beløp:

<i>Prestegårdsskogen og Storemyr</i>	<i>143 900</i>
<i>Bjørkestøl</i>	<i>87140</i>
<i>Heldal og Flørenes</i>	<i>368 640</i>
<i>Vatne</i>	<i>42 850</i>
<i>Gitmark</i>	<i>143 900</i>
<i>Andreas K. L. Ugland</i>	<i>21 900</i>
<i>Lillesand kommune *</i>	<i>99 790</i>

Tabell 4: Tilbud jakterstatninger ny E-18 Grimstad grense-Hestehagen

* Fra vegvesenets side er det angitt at det er inngått avtale vis a vis Lillesand kommune.

2. Statens vegvesen aksepterer at adv. Rekve får godtgjort for felles utgifter i forbindelse med de forstående minnelige forhandlinger mellom vegvesenet og de respektive jaktlag/eiendommer. Dersom partene benytter andre prosessfullmektiger må dette forelegges for vegvesenet før godkjenning av slike utgifter kan aksepteres.

4 Oppsummering, drøfting og konklusjoner

Oppgaven undersøker en del problemstillinger vedrørende jakterstatninger. I dette kapittelet trekkes teori og empiri sammen for å besvare spørsmålene i problemstillingen.

4.1 Gis det erstatninger for jakt i forbindelse med erverv til veiformål?

I rettspraksisen kan vi se at det utbetales erstatninger for jakt i forbindelse med veibyging. Det finnes dog ikke en Høyesterettsdom som setter en endelig presedens. Dommene som er omtalt i oppgaven er fra lagmannsrettene og er noen år gamle. Hvor mye en skal vektlegge disse er jeg derfor usikker på. Odd Sverre Johansen i Statens vegvesen region vest nevner blant annet at skjønnet fra Grong ligger i bakhodet når det gjelder utmåling av erstatning. Kanskje nettopp mangelen på en klar rettspraksis kan være avgjørende for at det er litt forskjellig praksis når det gjelder utbetaling av erstatning. Under intervjurunden med seksjonslederne for eiendomseksjonene i Statens vegvesen fant jeg også litt ulik praksis i hvordan den forskjellige region behandlet erstatninger for jakt. Her svarte de fleste regionene at de ikke gav noen erstatning for jakt utover det økonomiske tapet. Ved minnelige avtaler ble det ofte gitt en form for erstatning til grunneier. Hvor stor erstatningen er og hvordan den utbetales varierer mellom regionene. I skjønnsaken fra riksveg 2 blir det også gitt en erstatning for jakt på areal som direkte er berørt av veien.

Det vil alltid utbetales erstatninger om det foreligger et økonomisk tap jamfør regler om ekspropriasjonerstatninger. Hvordan en utmåler det økonomiske tapet ser derimot til å variere både i rettspraksis og blant regionene i Statens vegvesen. Hvem som utmåler den riktige erstatningen skal jeg ikke spekulere på.

4.2 Er det forskjeller på minnelige avtaler og erverv?

Gjennom intervjuene med seksjonslederne for eiendom i Statens vegvesen har det blitt klargjort at det finnes forskjeller mellom minnelige avtaler og erverv. Ved minnelige avtaler kommer grunneiere som oftest bedre ut enn om saken går til skjønn. På de to eksempelsakene i oppgaven kommer forskjellen veldig klart frem. I saken med minnelige avtaler på E-18 utbetales det store summer sammenlignet med skjønnet på riksveg 2. Disse sakene er dog ikke like, men jeg mener den viser en forskjell på de minnelige avtaler og ervervet. Flere av seksjonslederne nevner også at erstatning for jakt ofte blir bakt inn i skogoppjøret, blant annet i region nord.

4.3 Hvem får erstatningen?

Dette er et interessant spørsmål da en ofte kan lure på hvem som får ulempene. Undersøkelsen så langt viser at det stort sett er grunneierne som får erstatningen. Men utregningene som ligger til grunn for erstatningen blir ofte gjennomført for jaktlaget/grunneierlaget, jamfør Rg 1996 s 1663. Dette kan vi også se i Rg 1996 s 1663. I den ene eksempelsaken fra E-18 Grimstad grense utbetales erstatningene til jaktlaget. Jaktlaget må så bli enige internt om fordelingen. Region sør har også en sak til der det utbetales erstatning til jaktlaget. I intervjuet med Eli Bjorvatten nevner hun følgende om hvem som skulle få erstatningen:

«Dette er også et vanskelig tema, vi har hatt litt varierende praksis hos oss. Hovedsakelig er det grunneieren som får erstatningen. Men på en sak på E-18 Akland- Brokelandsheia i Risør og Gjerstad var det jaktlaget som fikk erstatning. Dette var en minnelig avtale gjort med jaktlaget. Det foreligger ingen politiske eller rettslige retningslinjer, slik at praksisen hvem som skal få erstatning utarbeides og dannes underveis.»

Noe av problemet om hvem som skal få erstatninger bunner ut i hvem som får tapet og ulempene. Hvordan tapet blir vil avhenge av hvordan jaktlaget er organisert. Deler jaktlaget sitt utbytte likt uavhengig av areal vil hele jaktlaget bli lidende likt selv om bare en grunneier får redusert arealet sitt. Fordeles jaktutbyttet etter areal vil den direkte berørte grunneier måtte ta tapet. Men om det betales erstatning for ulempene som måtte oppstå ved en veibygging, hvem bør da få erstatningen? Vi kan også tenke oss at et jaktlag mister en fellingstillatelse som følge av arealavståelsen en grunneier har, hvem bør da få erstatningen? Om jaktlaget tildeles erstatning, hvordan skal så denne fordeles internt i jaktlaget?

Jeg vil ikke ta noen stilling til hvordan en eventuell utbetaling bør fordeles, men jeg ønsker lufte spørsmålene som har dukket opp slik at eventuelt andre kan undersøke dette nærmere ved en senere anledning.

4.4 Hvordan blir erstatningen utmålt?

Her vil det variere litt fra sak til sak. Men undersøkelsene viser at det blir valgt et bredt spekter av utbetalingsmåter. I region nord opererer de med sjablongverdier der forskjellige arealtyper har forskjellig verdi som en slags prislister (Her vil det dog variere innad i de forskjellige terrengetypene). I region sør hender det at det bakes inn en sum på 50 øre pr kvadratmeter i en rundsummerstatning. Av eksempelsakene så blir det i riksveg 2 saken gitt en erstatning for det økonomiske tapet retten mener grunneierne blir påført, men dette berører seg kun til avstått areal. I den minnelige avtalen på E-18 i Grimstad menes det derimot at det økonomiske tapet berører et større område. Alle regionene er dog enige i at erstatningene som skal utbetales må fastsettes med bakgrunn i Grunnlovens § 105, og videre må ekspropriasjonerstatningsloven benyttes. Det finnes slik jeg ser det ingen fast praksis på hvordan erstatningen skal utmåles, selv om det er det samme lovgrunnlaget erstatningene skal bygges på. Praksisen er mer avhengig av den konkrete sak og hva slags avtaler som inngås med grunneierne. Det virker dog som om praksisen innad i den enkelte region er mer lik.

4.5 Er det regionale forskjeller i Statens vegvesen vedrørende erstatninger for jakt og eventuelt hvorfor er det slik?

I min intervjurunde med seksjonslederne for eiendomseksjonene i Statens vegvesen, fikk jeg et innblikk i hvordan praksisen for jakterstatninger var i Norge. Innad i hver enkelt region virker det som at det er en samkjøring for utbetalingene. Mellom forskjellige regioner virker det derimot som om det finnes varierende praksis. Denne ser ut til å bunne ut i at det finnes en litt forskjellig praksis for hvordan det økonomiske tapet utregnes. Samtidig ser jeg en forskjell blant regionene i henhold til grunneierne og advokater sine krav om erstatninger for jakt. I regionene midt, øst og nord er det lite krav fra grunneierne om erstatning for jakt. I region vest kreves det fra en del grunneiere og i region sør er det et stort fokus på jakterstatninger fra grunneierne. Noe av grunnen til de regionale forskjellene kan dermed muligens forklares ved grunneierne sitt fokus og krav i forbindelse ved veiutbygging. Seksjonslederne tror kanskje også organiseringen av Statens vegvesen kan være en medvirkende årsak til forskjellene. Dette bunner ut i at det finnes fem forskjellige regioner med 18 kontorer totalt. Det trekkes frem at Statens vegvesen er en lite sentralstyrt organisasjon der det ikke finnes noen felles retningslinje når det gjelder jakterstatninger. At det mangler en felles etablert norm, kombinert med at det finnes et handlingsrom i de minnelige avtalene, kan påvirke forskjellene.

4.6 Har viltloven § 33 noen innvirkning på jakterstatningen?

Under punkt 2.4.1 er denne paragrafen diskutert nærmere. Hvem som har jaktretten på veien diskuteres under punkt 2.4.1 uten å komme fram til en endelig løsning. Under intervjuene ble også lederne i eiendomseksjonene spurt om denne paragrafen hadde noen innvirkning på utmåling av jakterstatninger. Her sa alle lederne at denne paragrafen ikke hadde noen innvirkning på erstatninger. Videre ble det nevnt at tellende areal for jaktlaget sjelden ble påvirket av inngrepet fordi kommunene ikke justerte dette. I hjorteviltforskriften kan vi se i §§ 2 og 8 at en vei ikke skal telle som areal for tildeling av kvoter. For tellende areal må også arten benytte arealet regelmessig og over flere år, jamfør hjorteviltforskriften § 2. Her kan det muligens tenkes at et veianlegg avskjærer areal, noe som resulterer i at viltet ikke nytter det lengre. Om kommunene da faktisk reduserer jaktlagets tellende areal, jamfør §§ 2 og 8 i hjorteviltforskriften, kan dette resultere i reduserte kvoter.

Ser en på hvordan praksis er i Statens vegvesen, så har ikke viltlovens § 33 noen innvirkning på jakterstatningene som blir utbetalt.

4.7 Andre forhold

Under arbeid med oppgaven har det kommet frem opplysninger som jeg ønsker reflektere litt rundt.

4.7.1 Økonomisk tap på utleieverdier

I intervjurunden så trekkes det frem at det er lite utleie av jakt blant grunneierne, således blir det økonomiske tapet minimalt. Om en trekker paralleller fra Rt. 2008 s. 195 ser man at Høyesterett legger til grunn en jaktpakke erstatning for den ene eiendommen selv om den ikke leide ut jaktpakker. Retten kom fram til at en slik utnyttelse kunne vært påregnelig etter forholdene på stedet. Det kan tenkes at grunneierne kan få erstattet potensielle tapte leieinntekter hvis dette er påregnelig. Om det anlegges en vei i jomfruelig terreng vil nok utleieprisen reduseres sammenlignet med om veien ikke ble anlagt. Om det da er påregnelig med utleiejakt vil vel muligens en hver grunneier har krav på en tapt potensiell utleieverdi?

4.7.2 Tilpasningsplikt ved jakterstatning

Ved utmåling av jakterstatninger skal det utføres en totalvurdering og her skal en også ta hensyn til tilpasningsplikten. En kan her tenke seg at jakten organiseres på en annerledes måte eller at eiendommen bytter jaktlag. Normalt sett kan dette gjennomføres frivillig eller ved

tvang etter viltlovens §§ 37 og 38. Det er kommunen som godkjenner endringen. Ved en tilpasning kan det oppstå problemer. Bestandsplanen legges for maksimalt fem år og fellingstillatelser tildeles for hele perioden jamfør hjorteviltforskriften § 14. Dette kan bety at jaktlaget og eiendommene er låst fast de neste fem årene i forhold til tildelt kvote. Denne låsingen av område kan vi finne i jordskiftesak 0820-2007-0022 Donstad. Her ønsket eieren av en eiendom å bytte jaktlag av personlige grunner. Jaktlagene var i to forskjellige vald, eiendommen var da låst fast inntil nye kvoter ble tildelt i valdene og han kunne ikke bytte jaktlag før ny tildeling av kvoter forelå. Tilpasningsplikten kan derfor måtte bli utsatt i tid.

4.8 Videre arbeid rundt temaet

Gjennom oppgaven har det dukket opp flere problemstillinger som kan undersøkes. Det kan også på enkelte områder være hensiktsmessig med en grundigere undersøkelse av noen av temaene som er tatt opp i oppgaven.

Ved valg av intervjuobjekter ble lederne for eiendomseksjonen valgt. Dette var for å få et overordnet syn på hvordan praksis var i landet. En grundigere undersøkelse ville være å intervju alle de 18 kontorene i Statens vegvesen. En slik undersøkelse ville skaffet en oversikt over hver region samt landet som helhet på grunnernvernivå.

Ved undersøkelse av eksempelsaker kunne en gjerne hatt flere saker. Her kunne en også differensiert og tatt skjønn og minnelige avtaler hver for seg for så å sammenligne.

Bør grunneier, jaktlag eller begge være part i saken? Dette er en kompleks problem der oppgaven har luftet noen problemstillinger i punkt 2.6.1.1. En videre undersøkelse av parts-statusen kan i seg selv være både en juridisk teorioppgave og en praktisk undersøkelse av hvordan tilstanden er.

Forskjeller mellom jakt og fiske. I oppgaven er fiske lite nevnt, men det finnes et sammendrag av to fiskerelaterte dommer. I disse dommene blir det utbetalt store erstatninger. En sammenligning av jakt og fiske erstatninger kunne nok gi interessante resultater.

5 Kilder

Internett

www.gulesider.no

www.ssb.no

<http://www.ssb.no/vis/magasinet/miljo/art-2007-01-30-01.html> 19.02.2010

www.dn.no

<http://www.dn.no/forsiden/naringsliv/article1842245.ece> 14.03.2010

Litteratur

Andersen, R, Fagerheim, W. I. og Solheim, J. T. 2009: Hjorteviltforvaltning. Hvordan forvalte store beitedyr. Tre scenarier. NINA Temahefte 40. 92 s.

Bjørbet, Tore 1985: Organisering av storviltjakt, hovedoppgave. Ås: Institutt for jordskifte og arealplanlegging. NLH. 77 s.

Christensen, Helge 1967: Lovgivningen om viltstell og jakt med kommentarer av Helge Christensen. Oslo: H.Aschehoug & Co. 416 s.

DN 2009a: Utredning 4-2009 Direktoratet for naturforvaltning. Moderne hjorteviltforvaltning med ny virkemiddelbruk mot 2015. Trondheim: Direktoratet for naturforvaltning. 60 s.

DN 2009b: Rapport 8-2009 Direktoratet for naturforvaltning. Strategi for forvaltning av hjortevilt. Verdsatt lokalt, anerkjent globalt. Trondheim: Direktoratet for naturforvaltning. 60 s.

Falkanger Thor, Falkanger, Aage Thor 2006: Tingrett 6 utgave: Oslo: Universitetsforlaget. 798 s.

Glosli, Espen 2002: Verdsetting av elgjakt i Rakkestad kommune, hovedoppgave. Ås: NLH institutt for landskapsplanlegging. 44 s. + vedlegg

Kastdalen, Leif 1999: Rapport nr. 26 1999 Gardemoutbyggingen – evaluering av avbøtende tiltak for elg. Elverum: Høgskolen i Hedmark. 44 s.

Lid, Olav 1973: Jakt og fangst av Olav Lid. Ås: NLH. 27 s.

Mæland, John Henry 2006: Kort prosess, en innføring i den sivile rettergang etter tvisteloven. Bergen: Justian AS 2 opplag. 271 s.

Norsk lovekommentar 2008 Red Peter Lødrup, Knut Kaasen, Steinar Tjomsland. Oslo: Gyldendal. 1465 s.

Roer, Ole 2007: Faun rapport 003-2007, Vilt - Jaktkonsekvenser Ny E18 Grimstad grense – Hestehagen. Fyresdal: Faun naturforvaltning A.S. 28 s.

Roer, Ole 2008: Faun rapport 030-2008, Vilt - Jaktkonsekvenser Ny Rv. 2 Kløfta - Nybakk. Fyresdal: Faun naturforvaltning A.S. 25 s.

Rom, Knut 1968: Jaktloven av 14. desember 1951 med kommentarer ved Carsten Lutken og Knut Rom, 3. utgave ajourført, korrigert og utvidet ved Knut Rom. Oslo: Grøndahl & søns forlag. 147 s.

Seiler, Andreas 2003: The toll of the automobile: Wildlife and roads in Sweden, doctor thesis: Uppsala, Swedish University of Agricultural Sciences. 48 s.

Statens vegvesen 2005: Red Bjørn Luell. Håndbok 242 Veger og dyreliv. Statens vegvesen. 136 s.

Statens vegvesen 2007: Statens vegvesen. Rapport Teknologidepartementet nr. 2493 Salting av vegger. En kunnskapsoversikt. Statens vegvesen 47s.

Statens vegvesen 2008: Statens vegvesen. Håndbok 017 Veg- og gateutforming normaler. Statens vegvesen 197s.

Stordrange, Bjørn og Lyngholt, Ove Christian 2000: Ekspropriasjonserstatningsloven kommentarutgave 3. utgave. Oslo: Universitetsforlaget. 310 s.

Rettspraksis**Høyesterett**

Rt. 1920 s. 764

Rt. 1938 s. 811

Rt. 1954 s. 814

Rt. 1967 s. 1556

Rt. 1969 s. 757

Rt. 1973 s. 1193

Rt. 1989 s. 1014

Rt. 1990 s. 526

Rt. 2008. s. 195

Lagmannsretten

Rg. 1995 s. 812

Rg 1996 s.1616

Rg 1996 s. 1663

Lf 1997 s. 68

Lb 1999 s. 1986

Jordskifteretten

0900-2002-0030

0900-2002-0031

0200-2003-0034

0820-2007-0022

Proposisjoner

Ot.prp.nr.9 1980-1981. Om lov om viltet

Lover

Jaktloven. Lov om viltstellet, jakt og fangst av 14 desember 1951. (erstattet av viltloven i 1981)

Naboloven. Lov om rettshøve mellom grannar av 16 juni. 1961 nr. 15

Forurensningsloven. Lov om vern mot forurensninger og om avfall av 13 mars. 1981 nr. 06.

Viltloven. Lov om jakt og fangst av vilt av 29 mai. 1981 nr. 38

Ekspropriasjonserstatningsloven. Lov om vederlag ved oreigning av fast eiendom av 6 april. 1984 nr. 17

Twisteloven. Lov om mekling og rettergang i sivile tvister av 17 juni. 2005 nr. 90

Naturmangfoldloven. Lov om forvaltning av naturens mangfold av 19 juni. 2009 nr. 100

Forskrifter

Hjorteviltforskriften. Forskrift om forvaltning av hjortevilt og bever av 22. mars. 2002 nr. 314

Personlige meddelelser

Førsteamanuensis Bærug Sølve

Utmarkssjef for Fritzøe skoger Staffan Klasson

REGION SØR

Navn

Eli Bjorvatten

Posisjon, tid ved kontoret

Seksjonsleder Region sør siden oktober 2005.

Tid for intervju, intervjuform (telefon, personlig frammøte)

Telefonintervju den 24.03.2010 klokka 1335-1410

Epost (for godkjenning av referat slik at det kan vedlegges i oppgaven)

Eli.Bjorvatten@vegvesen.no

Godkjent dato

29.03.2010 via mail.

Denne spørreundersøkelsen skal forsøke å kartlegge hva slags praksis det er for å utbetale erstatninger for tapte jaktrettigheter. I min oppgave har jeg fokusert på hjorteviltet da disse utgjør det største inntekspotensialet som en utmarksressurs.

Har erstatning for jakt vært diskutert på kontoret ditt?

Erstatning for tape jaktretter har vært diskutert ganske mye i min region. Det blir ofte diskutert ved erstatningsutmålingen ved etablering av nye veier i «jomfruelig» terreng. Det har også nevnes at AT-skog som de fleste skogseiere er medlem av, har fokus på de tapte inntektene vedrørende jakten. Men også jaktlag og enkelte advokater har fokus på erstatninger for tapte jaktretter.

Hvilke tanker gjør du deg når det gjelder erstatning for jakt ved grunnerverv til (vegformål)?

Jakten er en viktig del for eiendommene generelt, som utmarksressurs er den en potensiell inntektskilde. Et inngrep av en viss karakter vil kunne påvirke utøvelsen av jakten og jaktutbyttet. Det kan også føre til ulemper og begrensinger for det resterende jaktterrenget. Derfor vil det i noen tilfeller være aktuelt med erstatninger, spesielt ved etablering av nye veier.

Hvilket juridisk grunnlag mener du en eventuell erstatning for jakt må bygge på?

Først vil jeg starte med å si at dette er et vanskelig spørsmål. Det finnes lite rettsavgjørelser og statlige direktiver for dette. Praksisen varierer også innad i Statens vegvesen, og der foreligger ingen faste innarbeidede rutiner. Vi gir erstatning i noen tilfeller erstatning i region sør. Dette vil være ved etablering av nye veitraseer. Men her må vi se på den konkrete saken, 95% av våre saker er dog minnelige avtaler.

Har erstatning blitt krevd fra grunneierne eller andre?

Enkelte grunneiere krever erstatning, dette er oftest de som har litt større eiendommer. Det finnes også advokater og jaktlag som krever erstatning for de tapte jaktrettighetene. Som nevnt før er også AT-skog en viktig fremmer av krav for erstatninger vedrørende jakt. Jeg vil heller si at utmarksarbeidet til AT Skog har ført til at skogeieren har fått mer fokus på jaktas verdier.

Gir din etat erstatning for tapte jaktrettigheter?

I noen tilfeller har vi gitt jakterstatning. Dette er stort sett inngrep i «jomfruelig» terreng. Men vi har også eksempler på saker som har vært til skjønnsbehandling i jordskifteretten, tingretten og lagmannsretten der det ikke er gitt erstatninger.

Hvis ja:

Hva slags inngrep gis det jakterstatning for? (store, små, "jomfruelige" områder eller utvidelser)

Det er inngrep i de «jomfruelige» terrengene vi yter erstatning for. Det er ofte de litt større eiendommene der det vil være mest aktuelt, men dette vil nok variere fra sak til sak. Ved utvidelser av veien gis det i liten grad erstatning. Vi har heller ikke gitt erstatninger ved anleggelse av viltgjerde langs eksisterende veitrase. Dette er et sikkerhetstiltak ofte ønsket av grunneiere og viltmyndigheter.

Hvilke typer jakt gis det erstatning for?

Erstatningen gis for jakten generelt. Det er dog elg og hjortejakten som generer mest verdier og vil være det som utgjør hovederstatningen.

Hvem gis erstatning? (grunneier, jaktlaget eller jaktvaldet?) Hvorfor?

Dette er også et vanskelig tema, vi har hatt litt varierende praksis hos oss. Hovedsakelig er det grunneieren som får erstatningen. Men på en sak på E-18 Akland- Brokelandsheia i Risør og Gjerstad var det jaktlaget som fikk erstatning. Dette var en minnelig avtale gjort med jaktlaget. Det

foreligger ingen politiske eller rettslige retningslinjer, slik at praksisen hvem som skal få erstatning utarbeides og dannes underveis.

Hvordan utmåles erstatningen (hvordan beregnes det erstatningsberettigede tapet)?

Dette varierer, noen ganger kjøpes det konsulenttenester (deriblant Faun naturforvaltning A.S) der det tas utgangspunkt i disse rapportene. Noen ganger verdsetter vi tapet ut i fra en vurdering. Enkelte plasser har vi gitt 50 øre ekstra pr kvadratmeter baket inn i en rundsum erstatning.

Hva slags avtaler/avgjørelser ligger til grunn for erstatningen (jordskiftesak, minnelig avtale osv.)?

I våre saker er ca 95% minnelige avtaler. I skjønnsakene vi har hatt for jordskifteretten, tingretten og lagmannsretten har det ikke blitt gitt noen erstatning for jakt.

Spesifiseres jakterstatningen i den endelige avtalen? (Eller inngår den i en rundsummerstatning?)

Her variere det litt, enkelte plasser er jakten nevnt spesielt, men i de fleste sakene inngår den som en rundsummerstatning, der det er aktuelt.

Har du noen dokumentasjon på saker der det er gitt erstatning for tapte jaktretter?

(Rettsbok, avtale ol.)

Det har jeg, oversendes til deg på mail.

[Referere viltlovens § 33] - Har du noen tanker om hva denne bestemmelsen kan bety for jakterstatning?

Jeg er kjent med denne bestemmelsen, vi er forsiktige med å benytte denne mot grunneieren.

Vanligvis har denne bestemmelsen ingen innvirkning på tildeling av kvoter fra kommunen sin side.

Min undersøkelse så langt vise at det er forskjellig praksis når det gjelder utbetaling av erstatninger for jakt. Hvorfor tror du at det er slik?

Erstatninger for jakt er et rimelig nytt begrep, det er først i nyere tid dette har blitt aktuelt.

Spørsmålet har blant annet vært oppe på grunnerverv konferanser internt i Statens vegvesen. Det ble heftig diskutert på denne konferansen, det finnes også mange forskjellige syn. Dette er nok et utslag av lite med rettsavgjørelser og politiske føringer. Således vil det nok være regionale forskjeller innad i Statens vegvesen. I vår region og noen andre gis det erstatninger, men kjenner til at andre regioner ikke gir noe erstatning.

REGION ØST

Navn

Kjell Blomseth

Posisjon, tid ved kontoret

Leder eiendomseksjonen i Statens vegvesen Region øst fra 01.01.2003 før det leder av eiendomseksjonen i Akershus fra 2000.

Tid for intervju, intervjuform (telefon, personlig frammøte)

Telefonintervju den 07.04.2010 klokka 1525-1550

Epost (for godkjenning av referat slik at det kan vedlegges i oppgaven)

kjeblo@vegvesen.no

Godkjent dato.

12.04.2010 via mail

Denne spørreundersøkelsen skal forsøke å kartlegge hva slags praksis det er, for å utbetale erstatninger for tapte jaktrettigheter. I min oppgave har jeg fokusert på hjorteviltet da disse utgjør det største inntekspotensialet som en utmarksressurs.

Har erstatning for jakt vært diskutert på kontoret ditt?

Ikke noe stort fokus, sannsynligvis fordi det utgjør etter vårt syn små verdier. Det har vært diskutert blant annet i forbindelse med et prosjekt riksveg 2 Kløfta-Nybakk. Kan ikke huske at jakterstatninger har vært eget fag tema på seksjonsmøtene (holdes 2 – 3 ganger årlig) de siste 7-8 år.

Hvilke tanker gjør du deg når det gjelder erstatning for jakt ved grunnerverv til (vegformål)?

Jeg tror dette vil bli mer aktuelt framover da bønder ønsker nytte sine utmarksressurser på en mer lukrativ måte. Det har blitt en økt etterspørsel for organiserte friluftsopplevelser der jakta vil utgjøre en sentral del. Jeg tenker her da på «jaktpakke» der det er et opplegg som selges. Eksempelvis overnatting, jaktguiding og andre naturopplevelser med jakt i sentrum. Det er mange som starter se det inntekspotensialet jakta kan gi som en biinntekt til jordbruket. Dette er en overgang der grunneieren stort sett har nyttet jakten selv. Da vil det muligens utgjøre en større verdi også ved ekspropriasjon kontra i dagens situasjon.

Hvilket juridisk grunnlag mener du en eventuell erstatning for jakt må bygge på?

Ekspropriasjonsretten der Grunnlovens § 105 ligger til grunn. Det gis kun erstatning for det økonomiske tap.

Har erstatning blitt krevd fra grunneierne eller andre?

Sjelden tema, men dukker særlig opp i forbindelse med ny veg i jomfruelig mark. Det kan tenkes at vi vil se en økning i krav på erstatning,

Gir din etat erstatning for tapte jaktrettigheter?

Nei, ikke utover det økonomiske tapet. Av og til kan det bakes inn noe erstatning for jakt i rundsum erstatningen for skogen.

Hvis nei:

Hvorfor ikke?

De økonomiske tapene vedrørende jakterstatninger utgjør så små summer at vi ofte vil løse dette gjennom en rundsum erstatning i skogskjønnen.

[Referere viltlovens § 33] - Har du noen tanker om hva denne bestemmelsen kan bety for jakterstatning?

Jeg har ikke peiling på denne paragrafen, men det er andre bestemmelser som umuliggjør jakt på veien uansett. Hvor vidt kommunene tar med veien som tellende grunnlag i tildeling av vilt, er jeg

usikker på. Det er uansett umulig å tenke seg jakt på veien så det er en ukjent problemstilling. Vi nytter ikke denne paragrafen som et ledd i erstatningsutmålingen.

Min undersøkelse så langt vise at det er forskjellig praksis når det gjelder utbetaling av erstatninger for jakt. Hvorfor tror du at det er slik?

Veivesenet har vært flinke til å ha mye lik praksis på erverv. At det like vel oppstår forskjelligheter har sin årsak i at det er 18 forskjellige geografiske kontorer (jf de tidligere fylkesenhetene) som møtes 1 gang i året. Kombinert med at jobbutøvelsen innebærer en hel del skjønn. Det at vi nå har 5 regioner ser vi at fører til en likere praksis innad i regionen. Fokuset har heller ikke vært til stede da temaet sjelden har vært behandlet i plenum. Slike forskjeller vil en kanskje alltid ha, men det jobbes kontinuerlig ved veidirektoratet for å oppnå felles rutinger. Sammenligner en vegvesenet med foreksempel kommunene da det gjelder ekspropriasjon, tror jeg vår praksis er mye mer unison. Noe ulik behandling kan dog forekomme, men jeg tror stort sett vegvesenet er flinke til å danne en felles mal på det meste av saksbehandling.

REGION MIDT

Navn

Gunnar Børset

Posisjon, tid ved kontoret

Region midt seksjonsleder eiendom siden 2007.

Tid for intervju, intervjuform (telefon, personlig frammøte)

Telefonintervju den 08.04.2010 klokka 1030-1055

Epost (for godkjenning av referat slik at det kan vedlegges i oppgaven)

gunnar.borset@vegvesen.no

Godkjent dato.

15.04.2010 via mail

Denne spørreundersøkelsen skal forsøke å kartlegge hva slags praksis det er for å utbetale erstatninger for tapte jaktrettigheter. I min oppgave har jeg fokusert på hjorteviltet da disse utgjør det største inntekspotensialet som en utmarksressurs.

Har erstatning for jakt vært diskutert på kontoret ditt?

Det har vært diskutert innad på kontoret, men utløst av konkrete saker og erstatningsspørsmål. Det har også vært nevnt på en av de årlige grunnervervkonferansene.

Hvilke tanker gjør du deg når det gjelder erstatning for jakt ved grunnerverv til (vegformål)?

Her vil det være litt forskjell i forholdt til hvilke typer vei det bygges. Der det bygges nye veier i «jomfruelig» terreng kan det ha en relevans. Et større veianlegg vil ha innvirkning på attraktivitet, påkjørsler, oppstyking av teiger og barriereeffekt for å nevne noe. Vår erfaring er at viltet sjelden forsvinner ved veibygging. Etter mitt syn vil det være elg og hjort som har en økonomisk betydning. Grunneier vil ofte ha noen fordeler ved veibygging, effektiv skogsdrift bedre utkjørsler også lignende. Samlet sett vil derfor fordelene langt på vei veie opp for ulempene. De reelle ulempene for utøvelsen av jakten er ikke veldig store. At det dog kan finnes situasjoner der et vei inngrep forringer og gjør et jaktterreng mindre attraktivt, kan jeg se for meg. Her må en se på den

konkrete sak. Ulempene for jaktlaget kan være større en for den enkelte eiendom også.

Hvilket juridisk grunnlag mener du en eventuell erstatning for jakt må bygge på?

Erstatningen må bygge på et samlet økonomisk tap for eiendommen. Ekspropriasjonslovgivningen med tilpasningspikt, ulemper også videre gjelder. I tillegg kan det også hende vi må håndtere leieavtaler som er bindende for mange år.

Har erstatning blitt krevd fra grunneierne eller andre?

Det har ikke vært et klart skjønnstema som jeg kjenner til. Jeg kjenner ikke til at erstatning for jakt dukker opp ofte som tema i våre saker. Her bør du kanskje høre med noen grunnerverver, de kan sikkert fortelle noe mer om dette.

Gir din etat erstatning for tapte jaktrettigheter?

Vi gir erstatning for det økonomiske tap. Jeg vi anbefale at du tar kontakt med noen grunnerverver som har hatt saker der erstatninger vedrørende jakt kan ha dukket opp.

Hvis nei:

Hvorfor ikke?

Kun det økonomiske tap som fører til erstatning.

[Referere viltlovens § 33] - Har du noen tanker om hva denne bestemmelsen kan bety for jakterstatning?

Aldri vært borti noen problematisering av denne paragrafen, kan ikke se at den har noe å si i forbindelse ved offentlig vei. Sikkerhets aspektet setter en stopper for det. Min første tanke er at denne kan ikke gjelde for offentlige vei. Grunneier har ingen rettigheter der, veiloven og muligens andre paragrafer slår ihjel denne bestemmelsen.

Min undersøkelse så langt vise at det er forskjellig praksis når det gjelder utbetaling av erstatninger for jakt. Hvorfor tror du at det er slik?

Det har jeg ikke noe konkret svar på, men i minnelige forhandlinger så har vi et forhandlingsrom. Det kan da variere hvor en legger i dette handlingsrommet, normal vil det komme rettighetshaveren til gode. I et skjønn blir det mer spissformulert. Således vil grunneieren ofte komme bedre ut ved minnelige forhandlinger. Det kan være litt vanskelig å bedømme ulempene slik at spennet nok kan variere litt fra regionene.

REGION NORD

Navn

Kåre Belsheim

Posisjon, tid ved kontoret

Seksjonsleder eiendom region nord siden 01.12.2008

Tid for intervju, intervjuform (telefon, personlig frammøte)

Telefonintervju den 13.04.2010 klokka 1235-1305

Epost (for godkjenning av referat slik at det kan vedlegges i oppgaven)

karbel@vegvesen.no

Godkjent dato

20.04.2010 via mail

Denne spørreundersøkelsen skal forsøke å kartlegge hva slags praksis det er for å utbetale erstatninger for tapte jaktrettigheter. I min oppgave har jeg fokusert på hjorteviltet da disse utgjør det største inntektspotensialet som en utmarksressurs.

Har erstatning for jakt vært diskutert på kontoret ditt?

Erstatninger vedrørende jakt har vært diskutert lite hos oss. Vi har gjort oss noen tanker da vi jobber med å revidere prislisten for de ulike arealtypene.

Hvilke tanker gjør du deg når det gjelder erstatning for jakt ved grunnerverv til (vegformål)?

Jeg ser at en jaktverdi kan være et verdielement særlig for utmark. Vi har en prisliste på arealtyper i regionen der jaktverdien er tatt med i verdien på utmark. Prisene ved minnelige avtaler er langt høyere enn bruksverdiberegninger for skogproduksjonen tilsier. I min region er det jakt på elg og rype som er mest aktuelt. Det kan nok også stilles spørsmål ved om arealgrunnlaget til jaktlagene påvirkes av våre erverv, som stort sett handler om små striper.

Vi forutsetter at jaktretten tilligger grunneieren. Dette er en forutsetning som kanskje ikke slår til i 100 % av grunnervervene, men i alle fall nær 100 %.

Hvilket juridisk grunnlag mener du en eventuell erstatning for jakt må bygge på?

Her må en bruksverdi for utmarken ligge til grunn. Men du kan si at reglene om ekspropriasjonserstatning gjelder.

Har erstatning blitt krevd fra grunneierne eller andre?

Jeg kjenner ikke til at det blir krevd noe spesiell erstatning for jakten, men jeg skal høre med mine grunnerververe.

To av mine 10 grunnerververne opplyser om noen få tilfeller der grunneiere har fremmet slike krav i *skjønn*:

1. Skjønn 2003/2005: På Korgfjelltunnelskjønnet fekk to takstnummer 50 kr pr dekar i tap i elgjakt/salg av jaktkort. (ca 2003). Den eine anka og fekk 62,50 på overskjønnet. (ca 2004)

2. Skjønn 1998: Rettighetshavere i elgvald fikk erstatning for minsket "elgproduksjon" på avstått areal (fordi det reduserte areal på sikt ville produsere mindre elgkjøtt)

Gir din etat erstatning for tapte jaktrettigheter?

Ikke noen erstatning utover det som er bakt inn i våre nokså sjablon-messige erstatninger for utmark.

Hvis nei:

Hvorfor ikke?

Vi gir en form for erstatning for jakten. I skogoppjøret gir vi blant annet 1-2 kroner pr. kvadratmeter for lauvskog. For barskog gis det 1,5-3 kroner opp til 15 meters høyde gradert etter bonitet, ved større skog vil det bli gjennomført en skogtaksering. Eksempelvis vil en bruksverdi beregning for lauvskog gi et resultat godt under 1 krone, således vil det være bakt inn noe jakterstatning i erstatningssummen. Grunneier vil derfor få godt betalt ved minnelige avtaler.

[Referere viltlovens § 33] - Har du noen tanker om hva denne bestemmelsen kan bety for jakterstatning?

Tviler på at den vil påvirke noe form for jakterstatning. Men det var en artig paragraf.

Min undersøkelse så langt viser at det er forskjellig praksis når det gjelder utbetaling av erstatninger for jakt. Hvorfor tror du at det er slik?

Jeg tror du vil finne forskjeller innad i vegvesenet på det aller meste, så dette overrasker ikke. Statens vegvesen er en etat som er ekstremt lite sentralstyrt. Statens vegvesen er stor organisasjon, den er organisert på en slik måte at det både er en kultur og praksis for en del selvstyre. Således vil det nok det være litt forskjellig praksis både mellom og innad i regionene, og kanskje mellom de enkelte kontor.

REGION VEST

Navn

Odd Sverre Johansen

Posisjon, tid ved kontoret

Statens vegvesen Region vest, Ressursavdelingen, seksjonsleder på eiendomsseksjonen fra 01.01.2010, før det jobba med grunnverv i vegvesenet siden 1990, som grunnerverver i Sogn og Fjordane/Region vest siden 1998.

Tid for intervju, intervjuform (telefon, personlig frammøte)

Telefonintervju den 08.04.2010 klokka 0925-1005

Epost (for godkjenning av referat slik at det kan vedlegges i oppgaven)

oddsvj@vegvesen.no

Godkjent dato

21.04.2010 via mail

Denne spørreundersøkelsen skal forsøke å kartlegge hva slags praksis det er for å utbetale erstatninger for tapte jaktrettigheter. I min oppgave har jeg fokusert på hjorteviltet da disse utgjør det største inntekspotensialet som en utmarksressurs.

Har erstatning for jakt vært diskutert på kontoret ditt?

Diskutert noe utifra at vi veit at det er gitt erstatning andre plasser, men har vært et lite tema for oss. Kjenner godt til skjønn i andre regioner der det er gitt erstatning for jakt (Grong). Av og til får vi diskusjoner med grunneiere. Disse godtar dog våre argumenter om at det ikke utbetales jakterstatning med mindre det eksisterer et økonomisk tap. Veier vil normalt ikke føre til forandringer i vald eller kvoter. Noen tilpasninger må de muligens gjøre men dette mener vi er innenfor tilpasningsplikten og vil ikke medføre noen jakterstatning.

Hvilke tanker gjør du deg når det gjelder erstatning for jakt ved grunnerverv til (vegformål)?

Krav på erstatning hvis det medfører et økonomisk tap, men det finnes tilpasningsmuligheter, så lenge grunnavståelsen ikke medfører redusert fellingskvote lir de intet tap. I min region er det lite utleiejakt, grunneier jakter stort sett selv. Erstatning for jakt kunne nok vært mer aktuelt om det var mye utleie jakt. Men det er sjelden et stort tema hos oss. Ved etablering av veier kan det medføre ulemper, ved jakta må innrette seg på en ny måte fordi teigen blir forandret. Dette trenger dog ikke nødvendigvis føre til et økonomisk tap.

En ting jeg har tenkt på er strekninger med mye påkjøring av vilt. Dette kan tenkes påvirke bestanden som igjen kan resultere i redusere kvotene, dette kan således medføre et økonomisk tap. Det er tettheten av elg/hjort som avgjør kvotene. Har dog ikke vært bort i at denne vinklingen har blitt tatt opp. (Lokale belastninger) Den trafiksikkerhetsmessige siden ved dette problemet er nok større enn den privatøkonomiske. Kanskje er det heller ikke erstatningsberettiget i og med at det vel er ei slags form for naboulemp. Hvem eier viltet når det kommer inn på veggrunn?

Hos oss har vi derimot hatt saker vedrørende erstatning for tapte/reduerte fiskerettigheter. Vi hadde en sak der det ble etablert bru over Lærdalselva. Denne saken gikk til skjønn. Før skjønnet var over ble dog elven rammet av gyro. Men noen av argumentene var at etableringen av brua ville føre til forringet fiskefangst på valdet over brua, samt reduserte verdier for utleien. Blant annet gikk markedsverdien ned da brua ble et inngrep i et ellers «jomfruelig» terreng. Her var det muligheter for utleie og store økonomiske verdier. Vanskelig å komme fram til det økonomiske tapet spesielt etter gyro angrepet, det ble derfor inngått et forlik.

Hvilket juridisk grunnlag mener du en eventuell erstatning for jakt må bygge på?

Grl § 105 ligger selvsagt i botn. Det må ellers foreligge et økonomisk tap. Men du kan si at nesten hele loven om ekspropriasjonserstatning kan komme til anvendelse. (da det kan bli snakk om salgsverdi, bruksverdi, ulemper også videre.) Jaktressursene vil påvirke salgsverdien på en eiendom. Bruksverditap eller avkastningstap vil framstå som tapte utleieinntekter, eller direkte ved tapt kvantum uttak av til dømes. Elgkjøtt. (færre fellingsstillatelser). Så kan det bli snakk om ulemper i forhold til selve jaktutøvelsen som vanskeliggjør uttaket når man jakter selv, det vil si

mykje lengre tid for å fylle kvoten eller mindre sjanse for i det hele tatt å klare å fylle kvoten.

Har erstatning blitt krevd fra grunneierne eller andre?

Ja det har vært lufta i diskusjoner med enkelte grunneiere, men stort sett godtar de at de ikke lider noe økonomisk tap. Advokatene nevner det men har ikkje det som et hovedtema.

Gir din etat erstatning for tapte jaktrettigheter?

Ingen erstatning med mindre økonomisk tap.

Hvis nei:

Hvorfor ikke?

Sjeldent økonomiske tap og de kan tilpasse seg

[Referere viltlovens § 33] - Har du noen tanker om hva denne bestemmelsen kan bety for jakterstatning?

Ikke vært borti den, men veit at det er slik. I tilfelle støtter denne bestemmelsen den holdningen vi har at jakta ligger til naboeiendommene, det er ingen endring av jaktforholda etter til dømes utviding eller bygging av veg. Fellingstillatelsene er stort sett uforandret etter inngrepet.

Min undersøkelse så langt vise at det er forskjellig praksis når det gjelder utbetaling av erstatninger for jakt. Hvorfor tror du at det er slik?

Lokale forskjeller, samt litt hva slags argumentasjon og krav som blir fremmet. Jeg mener at det er det økonomiske tapet som skal dekkes. Jakten har forskjellig betydning regionalt. Mulig vil et skjønn som gir erstatning i et området øke fokuset og kjennskapen til jakterstatninger, slik at grunneiere og advokater er mer obs på dette. Hos oss er det ikke tema og dermed blir det ikke gitt erstatning. Ikke en klar holdning i vegvesenet, det finnes intet veiledningsmateriale som jeg kjenner til. Det er heller ikke etablert en felles norm når det gjelder jakterstatning. Tror det vil være litt tilfeldig hvordan det blir tatt opp fra sak til sak, og kan dermed variere i landet.

INTERVJU MAL

Navn

Posisjon, tid ved kontoret

Tid for intervju, intervjuform (telefon, personlig frammøte)

Epost (for godkjenning av referat slik at det kan vedlegges i oppgaven)

Godkjent dato.

Denne spørreundersøkelsen skal forsøke å kartlegge hva slags praksis det er for å utbetale erstatninger for tapte jaktrettigheter. I min oppgave har jeg fokusert på hjorteviltet da disse utgjør det største inntektspotensialet som en utmarksressurs.

Har erstatning for jakt vært diskutert på kontoret ditt?

Hvilke tanker gjør du deg når det gjelder erstatning for jakt ved grunnerverv til (vegformål)?

Hvilket juridisk grunnlag mener du en eventuell erstatning for jakt må bygge på?

Har erstatning blitt krevd fra grunneierne eller andre?

Gir din etat erstatning for tapte jaktrettigheter?

Hvis ja:

Hva slags inngrep gis det jakterstatning for? (store, små, "jomfruelige" områder eller utvidelser)

Hvilke typer jakt gis det erstatning for?

Hvem gis erstatning? (grunneier, jaktlaget eller jaktvallet?) Hvorfor?

Hvordan utmåles erstatningen (hvordan beregnes det erstatningsberettigede tapet)?

Hva slags avtaler/avgjørelser ligger til grunn for erstatningen (jordskiftesak, minnelig avtale osv.)?

Spesifiseres jakterstatningen i den endelige avtalen? (Eller inngår den i en rundsummerstatning?)

Har du noen dokumentasjon på saker der det er gitt erstatning for tapte jaktretter? (Rettsbok, avtale ol.)

[Referere viltlovens § 33] - Har du noen tanker om hva denne bestemmelsen kan bety for jakterstatning?

Min undersøkelse så langt vise at det er forskjellig praksis når det gjelder utbetaling av erstatninger for jakt. Hvorfor tror du at det er slik?

Hvis nei:

Hvorfor ikke?

[Referere viltlovens § 33] - Har du noen tanker om hva denne bestemmelsen kan bety for jakterstatning?

Min undersøkelse så langt vise at det er forskjellig praksis når det gjelder utbetaling av erstatninger for jakt. Hvorfor tror du at det er slik?

Faun Naturforvaltning AS
Fyresdal Næringshage
3870 Fyresdal

Tlf. 35 06 77 00
Fax. 35 06 77 09

www.fnat.no
post@fnat.no

Vilt - Jaktkonsekvenser Ny Rv. 2 Kløfta - Nybakk

Verdivurdering tapt jaktverdi – Jordskiftesak:

0200-2003-0034

Oppdragsgiver:

Akershus og Oslo jordskifterett

VILTFORVALTNING

FISKEFORVALTNING

KONSEKVENSTREDNING

LANDBRUK OG NÆRING

Ole Roer

Forord

Faun Naturforvaltning AS ved undertegnede ble i brev fra Akershus og Oslo jordskifterett datert 12.02.2008, oppnevnt som jaktsakkyndig for å foreta en vurdering, og utarbeide en sakkyndig rapport i henhold til mandatet under.

Mandat

Den sakkyndige skal vurdere hvilke konsekvenser utbyggingen av Rv. 2 på strekningen Kløfta – Nybakk har for vilt i området som er direkte berørt av veganlegget, herunder eventuelle tap av produksjon og ulemper for utøvelse av jakt.

Akershus og Oslo jordskifterett som har vært oppdragsgiver for Faun Naturforvaltning AS. Øystein Jakob Bjerva er jordskiftedommer i den aktuelle saken.

Undertegnede vil benytte anledningen til å takke for oppdraget og håper rapporten kommer til nytte i den aktuelle saken.

Fyresdal den 01.09.2008

Ole Roer

Forsidefoto: Ole Roer, del av ny Rv.2 Kløfta-Nybakk.

Faun rapport 030-2008:

Tittel:	Vilt – Jaktkonsekvenser. Ny Rv. 2 Kløfta – Nybakk. Verdivurdering tapt jaktverdi – Jordskiftesak 0200-2003-0034
Forfatter:	Ole Roer
Tilgjengelighet:	Fri
Oppdragsgiver:	Akershus og Oslo jordskifterett
Prosjektleder:	Ole Roer
Prosjektstart:	12.02.2008
Prosjektslutt:	29.07.2008
Referat:	Ny Rv. 2 Kløfta - Nybakk antas å medføre ulemper knyttet opp til jaktutøvelsen og produksjonen av vilt på areal tilhørende 18 direkte berørte parter. Antatt varig tap i årlig jaktverdi for nevnte parter er samlet vurdert til kr 15 013,- i potensiell utlieverdi.
Sammendrag:	Norsk
Dato:	01.09.2008
Antall sider:	25

Kontaktopplysninger Faun Naturforvaltning AS:

Post:	Fyresdal Næringshage 3870 FYRESDAL
Internet:	www.fnat.no
E-post:	post@fnat.no
Telefon:	35 06 77 00
Telefax:	35 06 77 09

Kontaktopplysninger forfatter:

Navn:	Ole Roer
Epost:	or@fnat.no
Telefon:	35 06 77 02
Telefax:	35 06 77 09

Innhold

Sammendrag.....	5
1 Innledning.....	6
2 Metode.....	6
2.2 Områdebeskrivelse	6
2.3 Datakilder	7
2.3.1 Møter	7
2.3.2 Databaser.....	7
2.3.3 Litteratur.....	7
3 Berørte parter.....	8
3.1 Areal med jaktverdi - vurdering.....	8
3.2 Areal med jaktverdi - fordelt pr direkte berørte parter før og etter skifte	9
4 Viltressurser	10
4.1 Elg	10
4.2 Rådyr	13
4.3 Hjort	14
4.4 småvilt	14
5 Konsekvenser av ny Rv2 Kløfta-Nybakk for jaktbare arter.....	15
5.1 Varige konsekvenser	16
5.1.1 Elg	16
5.1.2 Rådyr	17
5.1.3 Hjort	18
5.1.4 Småvilt	18
5.2 Jaktverdi - verdsetting	18
5.2.1 Verdi elgjakt.....	18
5.2.2 Verdi rådyrjakt	19
5.2.3 Verdi hjortejakt	19
5.2.4 Verdi småviltjakt	19
5.2.5 Grunnverdi jakt	19
6 Redusert jaktutbytte – tapt jaktverdi	20
5.4.1 Redusert jaktverdi – varige konsekvenser.....	20
6 Konklusjon tapt jaktverdi.....	24
7 Referanser og kilder	25

Sammendrag

Bakgrunn

Faun Naturforvaltning AS ved undertegnede ble av Akershus og Oslo jordskifterett utnevnt som sakkyndig for å foreta en vurdering, og utarbeide en sakkyndig rapport i henhold til følgende mandat; *”Den sakkyndige skal vurdere hvilke konsekvenser utbyggingen av Rv. 2 på strekningen Kløfta – Nybakk har for vilt i området som er direkte berørt av veganlegget, herunder eventuelle tap av produksjon og ulemper for utøvelse av jakt”*.

Ny veitrase fra Kløfta – Nybakk ble åpnet for trafikk i oktober 2007. Den nye traseen har en lengde på 10,7 km og er bygget som smal 4-felts motorvei. Akershus og Oslo jordskifterett har vært oppdragsgiver for Faun Naturforvaltning AS.

Metode

For å fremskaffe nødvendig lokalkunnskap om vilt og jaktutøvelse, har det blitt gjennomført møte med grunneierne langs strekningen. I tillegg har representanter fra de berørte elgjaktlaga og Ullensaker grunneierlag blitt kontaktet. Ullensaker kommune ved Skogbrukssjefen har også bidratt med opplysninger. Videre er data lagret i aktuelle databaser sjekket ut.

Profiltegninger over ny veitrase som viser plassering av viltgjerder og broer, er mottatt fra Statens vegvesen. Ortofoto og ØK kart som viser situasjonen før og etter gjennomført skifte, er mottatt fra Akershus og Oslo jordskifterett. Analogt manuskart med påtegnet areal vurdert å ha jaktverdi, ble oversendt jordskifteretten for digitalisering og arealberegning. Jon Opsahl ved jordskifterettens gis-enhet på Hamar har utarbeidet digitale kart og foretatt gjennomførte arealberegninger.

Virksomheter på vilt/jakt

De første ca 4,5 km av traseen fra Kløfta - Borgen går nær utelukkende over areal med dyrka mark, arealet langs denne delen av traseen er her vurdert til ikke å ha noen jaktverdi. Fra Borgen og frem til Nybakk går traseen gjennom områder bestående av mindre skogteiger ispredt dyrket mark. Arealet langs denne strekningen er av vesentlig betydning for jaktbart vilt, derfor også for jaktutøvelse. Langs denne delen av traseen har alt skogareal, samt innmark innenfor en avstand av 100 m fra skogen, blitt vurdert å ha jaktverdi. Areal vurdert å ha jaktverdi er inntegnet på vedlagt kart.

De arealene som antas å få tap i jaktverdi som følge av ny veitrase er inntegnet på vedlagte kart. På hver side av ny trase er det inntegnet ei sone på 200m som antas å bli negativt påvirket av støy/stress. Innenfor denne sonen antas bruken av hjortevilt å reduseres med 75 %.

Videre er det antatt at potensiell utleieverdi av jakt reduseres innenfor ei 800 m brei sone på hver side av ny trase pga støy etc. Ut fra våre vurderinger har vi antatt at utleieverdien for elg- og hjortejakt reduseres med 15 %, mens utleieverdien for rådyr- og småviltjakt reduseres med 30 % innenfor denne sonen.

Både for nevnte 200-meters støysone og 800-meters sone for redusert jaktopplevelse, er det gjort fratrukk av tilsvarende soner langs den gamle Rv.2 traseen. Begrunnelsen for dette er at arealene som lå nærmere enn 200m og 800 m fra gammel Rv.2, allerede hadde nevnte negative påvirkning fra før.

For å vurdere eventuelt tap i jaktverdi for de direkte berørte partene, er det gjort en sammenligning av jaktverdi for den enkelte part før og etter skifte.

Omtalt trase antas å medføre ulemper knyttet opp til jaktutøvelsen og produksjonen av vilt på areal tilhørende 18 direkte berørte parter. Antatt varig tap i årlig jaktverdi for nevnte parter er samlet vurdert til kr 15 013,- i potensiell utleieverdi. For oversikt over antatt årlig tap i jaktverdi for berørte parter, se kap.6 konklusjon.

1 Innledning

Ny Rv. 2 Kløfta – Nybakk i Ullensker kommune ble åpnet for trafikk oktober 2007. Den nye traseen har en lengde på 10,7 km fra E6 - Nybakk og er bygget som smal 4-felts motorvei. Rv. 2 er en hovedveg og stamveg, dvs blant de viktigste vegene i vegsystemet vårt. Tall over trafikkmengde fra 1997 viste variasjoner mellom 5.500 – 8.000 kjøretøy i døgnet, med stor andel tungtrafikk (10-15%). Utbyggingen av Gardermoen ble forventet å gi en trafikkøkning på 1.500 – 2.000 kjøretøyer per døgn (Statens vegvesen, Hedmark, Akershus 1997). Trafikkmengden er med andre ord betydelig.

Arealene som berøres av den nye traseen er i privat eie og veginngrepet utløser derfor spørsmål om eventuell erstatning av tapt jaktverdi. Når det gjelder spørsmålet om jaktverdi og vurdering av tap i denne forbindelse, er det to aktuelle spørsmål. Det ene er den verdi jakt representerer som del av grunnverdien for det arealet som har blitt eksproprietert og bygd ned av den nye traseen. Det andre spørsmålet knyttet til tap av jaktverdi går på i hvilken grad den nye traseen medfører ulemper for jakta i tilgrensende områder utover selve veitraseen. Det er vurderinger av disse spørsmåla som blir gjort i foreliggende temarapport.

Vurderingene av antatte effekter på vilt og jaktutøvelse blir gjort med bakgrunn i Faun Naturforvaltning AS sin fagkunnskap. For å fremskaffe nødvendig lokalkunnskap om vilt og jaktutøvelse, har det bl.a. vært nødvendig med et samarbeid med de direkte berørte grunneierne langs strekningen. Det har derfor blitt gjennomført møte med disse. I tillegg har det blitt tatt kontakt med representanter fra de berørte elgjaktlaga langs traseen.

2 Metode

2.2 Områdebeskrivelse

Åpent kulturlandskap med spredt bebyggelse og større areal med dyrket mark dominerer langs hele strekningen. Flere ravinedaler i de mektige marine lausmasseavsetningene danner et bølgende terreng med små høydeforskjeller. Innenfor undersøkelsesområdet varierer høyden på terrenget fra 140 - 180 m.o.h. Klimaet i området er mildt, med varme somre og lang vekstsesong, noe som medfører høy produktivitet også for jaktbart vilt.

Den nye traseen tar av fra E6 i det samme området som gammel Rv 2 tok av i kryss på Kløfta. Herfra følger ny trase nær gammel vei, men ny trase er ikke sammenfallende med gammel Rv 2 annet enn de siste ca 350 m før krysset ved Nybakk. Ny trase krysser gammel Rv 2 på steder langs den aktuelle strekningen. De første ca 4,5 km av traseen fra E6 og frem til tettstedet Borgen går nær utelukkende gjennom områder med dyrket mark. For denne delen av traseen er jaktinteressene begrenset.

Fra Borgen og frem til Nybakk går traseen gjennom et område bestående av mindre skogteiger ispredt dyrket mark. Arealet langs denne strekningen er av vesentlig betydning for jaktbart vilt og derfor også for jaktutøvelse. Fra Borgen til Nybakk er det satt opp viltgjerde langs nær hele traseen. Videre er her anlagt 5 broer over mindre ravinedaler som gir passeringamuligheter for pattedyr. Broene har en fri høyde fra 4-8 m ved søylene. Ulvedalsbrua på ca 150 m lengde er den lengste broa på denne strekningen.

Dyrket mark med spredte gårdsbruk og bebyggelse dominerer strekningen fra Kløfta til Borgen, mens det fra Borgen til Nybakk ligger mindre skogteiger ispredt dyrket mark. Fotos: Ole Roer

2.3 Datakilder

For å fremskaffe oversikt over hvilke viltressurser som er jaktbare innenfor influensområdet til ny Rv.2, har det bl.a. blitt gjennomført møte med de berørte grunneierne, samt Ullensaker kommune. Jaktlederne for de berørte elgjaktlaga i området, samt formann i Ullensaker Grunneierlag er også kontaktet pr telefon, sammen med andre lokale ressurspersoner. Videre er det gjennomført befarings langs den nye traseen, ved at undertegnede har kjørt strekningen 2 ganger våren 2008. For oversikt over muntlige kilder, se kap.7 referanser.

2.3.1 Møter

For å fremskaffe nødvendig bakgrunnsinformasjon er det gjennomført oppstartsmøte med jordskiftedommer Øystein Jakob Bjerva og overingeniør Odd Svarstad ved Akershus og Oslo jordskifterett. Videre har undertegnede hatt møter med Skogbrukssjef i Ullensaker kommune, Anna Arneberg og de berørte grunneierne langs den aktuelle strekningen.

2.3.2 Databaser

Hjorteviltregisteret (www.hjortevilt.no) og jaktstatistikk lagret hos Statistisk sentralbyrå (www.ssb.no) er gjennomgått for oversikt over tildelte og felte elg og hjort i området. I hjorteviltregisteret ligger data fra området over sett og felt elg for perioden 1990-2007, ned på jaktlagsnivå. Hos statistisk sentralbyrå ligger data over tildelt og felt elg for Ullensaker kommune tilbake til 1986.

Naturbasen (www.dirnat.no) er og gjennomgått for aktuelle viltregistreringer i området. Her ligger bl.a. data fra viltområdekartlegging i kommunen lagret, noe som gjør det mulig å hente ut data om verdifulle leveområder for vilt.

2.3.3 Litteratur

Driftsplan for elg for Ullensaker Grunneierlag 2005-2007 og Driftsplan for rådyr for Ullensaker Grunneierlag 2004-2007, er mottatt av Jørn Daltorp etter henvisning fra Hans Bratfos, tidligere leder i Ullensaker grunneierlag.

I konsekvensutredningen (KU) som ble gjennomført i forbindelse med valg av ny trase for Rv.2 Kløfta-Kongsvinger, ble det pekt på at området har gode bestander av elg og rådyr, bl.a. med enkelte mindre nord-sør-orienterte trekk gjennom området (Statens vegvesen, Hedmark, Akershus 1997). Da det ikke er registret noen regionalt viktige elgtrekk i området og de lokale bestandene av hjortevilt på ingen måte er trua arter, har en i konsekvensutredningen

konkludert med at utbyggingen av den aktuelle strekningen fra Kløfta-Nybakk (A2), nærmest ikke vil få negative konsekvenser for dyrelivet i området.

Håndbok 140 for konsekvens-utredninger (Statens vegvesen 1995), del II a, er benyttet som metodegrunnlag for å vurdere verdier og konsekvenser for dyrelivet. For at utbyggingen skal bli vurdert å ha negative konsekvenser for dyrelivet etter refererte metodikk, må trua/sårbare arter eller regionalt eller nasjonalt verdifulle viltområder bli negativt påvirket. Selv om dette ikke er tilfelle langs den aktuelle traseen, blir det likevel feil å tolke vurderingene gjort i refererte KU dit hen at utbyggingen ikke har negative konsekvenser for de lokale jaktbare viltbestandene.

2.3.4 Kart

Profiltegninger over den nye traseen fra Borgenbrua og frem til Nybakk, utarbeidet av Norconsult AS på oppdrag fra Statens vegvesen Region øst, er mottatt av Statens vegvesen v. Anne Marie Flo Hvidsten. Profiltegningene viser bl.a. plassering av viltgjerder, samt høyde under broer på strekningen hvor viltet har mulighet til å krysse under traseen.

Ortofoto over hele traseen i M = 1:5000 og M = 1:7500, samt ØK kart i M = 1:9000 med oversikt før og etter gjennomført skifte, er sammen med partsliste datert 13.02.2008 mottatt fra Akershus og Oslo jordskifterett.

I tillegg er kart i M711 – serien benyttet som hjelpemiddel under vurderingene.

Analogt manuskart med påtegnet areal vurdert å ha jaktverdi, ble oversendt jordskifteretten for digitalisering og arealberegning. Jon Opsahl ved jordskifterettens gis-enhet på Hamar har utarbeidet digitale kart og foretatt arealberegningene, se kartvedlegg.

3 Berørte parter

Ny Rv.2 trase fra Kløfta – Nybakk berører direkte 32 parter. I følge vedtatt mandat, så er det kun partene som er direkte berørt av veganlegget som er berettiget til eventuell erstatning. Med bakgrunn i dette er det kun foretatt arealberegninger for de direkte berørte grunneierne som har areal med jaktverdi. Dette til tross for at deler av arealet som ligger innenfor 800 m sonen som er antatt å ha tap i jaktverdi, tilhører andre grunneiere som ikke er direkte berørt av ny trase.

3.1 Areal med jaktverdi - vurdering

Den første delen av ny Rv.2 fra Kløfta og frem til tettstedet Borgen går nær utelukkende over areal med dyrka mark. Selv om det også her er knyttet visse jaktinteresser til tilgrensende areal, bl.a. er det muligheter for jakt på småvilt og rådyr, så utgjør jaktverdien for dette arealet likevel lite. Dette skyldes mangel på tilgrensende skogareal som gir skjul for viltet, noe som gjør at innmarka blir mindre preferert som beiteareal bl.a. for hjortevilt. Videre gjør stor trafikk på vei, samt nærliggende bebyggelse, sitt til at jaktutøvelsen blir vanskeligere og mindre attraktiv for dette arealet.

Ut fra en samlet vurdering har en her valgt å si at arealet langs ny veitrase på vestsiden av tettstedet Borgen, ikke har noen jaktverdi. Denne vurderingen ble også støttet av flere av de berørte partene/grunneierne som deltok på grunneiermøte 16.04.2008.

Når det gjelder strekningen fra Borgen – Nybakk derimot så går ny veitrase her gjennom flere mindre skogteiger ispredt dyrket mark, noe som gir ideelle forhold bl.a. for rådyr. Her har det jaktbare viltet god tilgang på skjul og dyrket mark i kantsonene mot skogteigene gir god tilgang på mat.

Langs denne delen av traseen har alt skogareal, samt innmark innenfor en avstand av 100 m fra skogen blitt vurdert å ha jaktverdi, se kartvedlegg.

3.2 Areal med jaktverdi - fordelt pr direkte berørte parter før og etter skifte

Det arealet som antas å få tap i jaktverdi begrenser seg til 800 m fra ny trase, se begrunnelse i kap.5. For å vurdere eventuelt tap i jaktverdi for de direkte berørte partene, er det gjort en sammenligning av jaktverdi for den enkelte part før og etter skifte. For å få dette til har det vært nødvendig å ha med arealet som er vurdert å ha jaktverdi som ligger innenfor en avstand av 800 m fra gammel trase, i tillegg til arealet vurdert å ha jaktverdi som ligger innenfor en avstand av 800 m fra ny trase, se kap.6.

Under følger oversikt over beregnet areal vurdert å ha jaktverdi langs den aktuelle traseen fra Borgen-Nybakk fordelt pr direkte berørte parter (tabell 1 og 2). Beregna areal med jaktverdi vist under, begrenser seg til området som ligger innenfor en avstand av 800 m fra ny + gammel trase.

Tabell 1: Viser oversikt over beregnet areal vurdert å ha jaktverdi i daa, fordelt pr direkte berørte parter langs strekningen fra Borgen til Nybakk. Arealene med jaktverdi vist her, gjelder for området innenfor en avstand av 800 m fra ny + gammel trase før gjennomført skifte.

Direkte berørte parter:	Areal med jaktverdi < 800m fra gml. trase	Areal med jaktverdi > 800m fra gml. trase, < 800m fra ny trase	Areal med jaktverdi før skifte
Svein Altenborn	413	2	416
Morten Ole Elvhaug	117		117
Tor Vidar Frydenlund	194	10	204
Gerd Furuseth/Kirsten Waaler	125		125
Jarle Gukild	56		56
Oddmund Hermansen	45		45
Svein Guttorm Hortemo	333	13	345
Jens Peter Kværner	200		200
Lisbeth Kværner	203		203
Kristen L. Langbakk	255		255
Dag Lund	252	20	272
Ole L. Lund	121	70	191
Ole Petter Lund	127	122	249
Kjell Arne Molstad	83		83
Kjell Nafstad	132	7	138
Ola Nafstad	137	22	160
Marianne Sørby\Lars-Erik Sørby	418	39	457
Ivar Vaarum	569	270	839
Ole Johan Wethal	111		111
Statens Vegvesen	174		174
Sum areal i daa	4066	576	4642

Tabell 2: Viser oversikt over beregnet areal vurdert å ha jaktverdi i daa, fordelt pr direkte berørte parter langs strekningen fra Borgen til Nybakk. Arealene med jaktverdi vist her, gjelder for området innenfor en avstand av 800 m fra ny + gammel trase etter gjennomført skifte.

Direkte berørte parter:	Areal med jaktverdi < 800m fra gml. trase	Areal med jaktverdi > 800m fra gml. trase, < 800m fra ny trase	Areal med jaktverdi etter skifte
Svein Altenborn	367		367
Morten Ole Elvhaug	139		139
Tor Vidar Frydenlund	195	10	205
Gerd Furuseth/Kirsten Waaler	123		123
Jarle Gukild	24		24
Oddmund Hermansen	45		45
Svein Guttorm Hortemo	380	15	395
Jens Peter Kværner	244		244
Lisbeth Kværner	176		176
Kristen L. Langbakk	220		220
Dag Lund	336	20	357
Ole L. Lund	78	70	147
Ole Petter Lund	78	122	200
Kjell Arne Molstad	80		80
Kjell Nafstad	116	7	123
Ola Nafstad	141	22	163
Marianne Sørby/Lars-Erik Sørby	401	39	440
Ivar Vaarum	630	270	900
Ole Johan Wethal	85		85
Statens Vegvesen			0
Sum areal i daa	3859	576	4435

Ved å sammenligne summen av areal med jaktverdi før og etter skifte, ser en at det samla arealet med jaktverdi er redusert med 207 daa. Dette arealet er bygget ned av den nye traseen.

Tabell 1 og 2 viser endringene i areal med jaktverdi pr direkte berørte part før og etter skifte. Seks av partene har fått tilført noe mer areal med jaktverdi etter skifte, mens 13 av partene har fått en reduksjon i areal med jaktverdi.

4 Viltressurser

Innenfor arealet som berøres av ny Rv.2 Kløfta-Nybakk finnes flere jaktbare arter. Her er det gjort en oppsummering av de artene-/jaktformene som antas å bli forstyrret av veginngrepet.

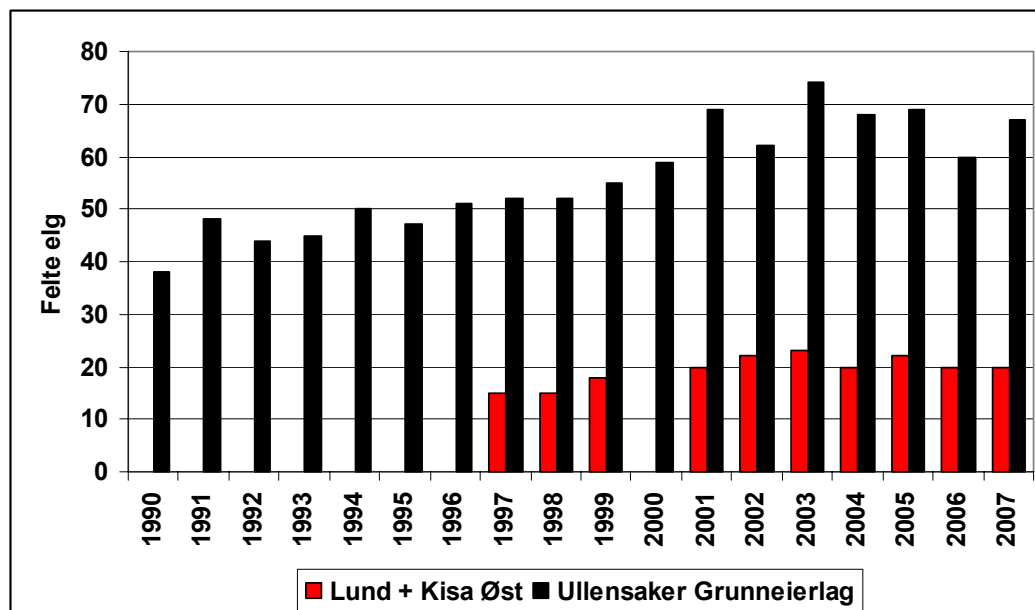
Antallet fellingstillatelser for hjortevilt tildeles årlig etter ett gitt tellende areal. Arealet bak hver fellingstillatelse avhenger av bestandsstørrelse og målsettinger for hjorteviltforvaltningen. Normalt vil derfor antallet fellingstillatelser kunne variere relativt mye over tid. Med hensikt å fremskaffe ett representativt gjennomsnitt for arealet bak hver fellingstillatelse tildelt i området, er det samlet inn data fra de berørte areala fra perioden 1988-2007.

4.1 Elg

Elgen utgjør den mest verdifulle viltressursen i området. Elgen er normalt et skogsdyr som er avhengig av større arealer uten for mye forstyrrelse for å trives.

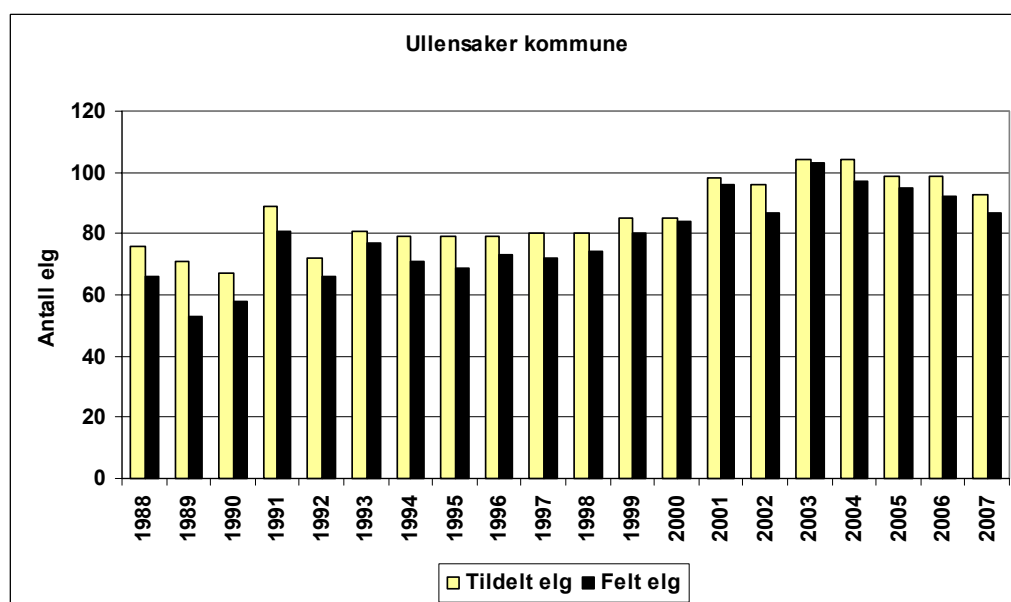
For å fremskaffe data over bestandsstørrelse og forventet avkastning fra elgjakta i det berørte området, har det blitt hentet inn sett- og felt elg statistikk fra berørte jaktlag, Ullensaker grunneierlag og Ullensaker kommune. Innenfor det arealet som er vurdert å ha jaktverdi og som antas å bli påvirket av ny veitrase, er det to elgjaktlag som blir direkte berørt. Dette er Lund jaktlag og Kisa Østre jaktlag. De nevnte jaktlaga inngår som del av Ullensaker

grunneierlag. Ullensaker grunneierlaget omfatter total 78 674 daa tellende elgareal, dvs. hoveddelen av arealet i Ullensaker kommune. I løpet av 18 års perioden 1990-2007 har det i snitt blitt felt 56,1 elg innenfor hele grunneierlaget, tilsvarende 1 elg pr 1402 daa. Figur 1 viser oversikt over felte elg i Ullensaker grunneierlag, samt i Lund- og Kisa Østre jaktlag.

Figur 1: Oversikt over felte elg i Ullensaker grunneierlag 1990-2007 (svarte søyler), samt Lund- og Kisa Østre jaktlag 1997-2007 (røde søyler). Fellingsstatistikk fra Ullensaker grunneierlag i perioden 1990-2004 er hentet fra driftsplan for elg 2005-2007 (Ullensaker grunneierlag 2005), mens data for 2005-2007 er hentet fra hjorteviltregisteret (www.hjortevilt.no). Statistikk for Lund- og Kisa Øst jaktlag er hentet fra hjorteviltregisteret.

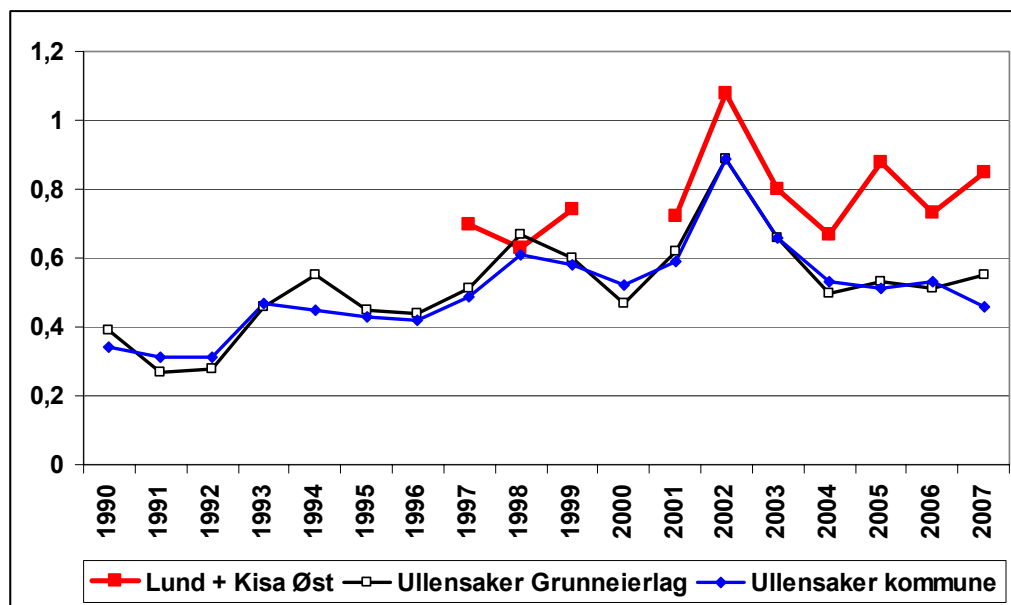
Figur 2 viser oversikt over tildelte og felte elg i Ullensaker kommune i perioden 1988-2007. I løpet av denne 20-års perioden har det blitt tildelt 1716 fellingstillatelser og 1581 elg har blitt felt. Dette gir i snitt en felling på 92 % av tildelte dyr.

Figur 2: Oversikt over tildelte og felte elg i Ullensaker kommune 1988 – 2007. Tall hentet fra Statistisk sentralbyrå (www.ssb.no).

For å vurdere endringer i bestandsstørrelsen for elg benyttes normalt indeksen sett-elg per jegerdagsverk. Nevnte indeks får en fram ved å summere alle sette elg fra et område under årets elgjakt, for så å dele på antallet jegerdagsverk brukt under jakta. Alle jaktlag som er på elgjakt er pålagt å lever inn sett-elg skjema hvert år. På skjemaet skal føres opp antallet sette elg, samt antallet jegerdagsverk. Ved å summere alle skjemaene for ett større område, har denne statistikken vist seg å gi et godt bilde av endringer i bestandsstørrelsen.

For å få et inntrykk av om det er store lokale variasjoner i bestandstettheten for elg internt i Ullensaker kommune, er det foretatt en sammenligning av indeksen sett-elg per jegerdagsverk for det aktuelle området langs ny veitrase, Ullensaker grunneierlag og Ullensaker kommune (fig.3).

Figur 3: Viser indeksen sett-elg for Lund- og Kisa Østre jaktlag (rød strek), Ullensaker grunneierlag (svart strek) og Ullensaker kommune (blå strek). Data er hentet fra hjorteviltregisteret (www.hjortevilt.no).

Statistikken viser at det var en vekst i elgbestanden i Ullensaker gjennom 1990-tallet. Bestanden nådde en topp rundt 2002 og har deretter blitt redusert noe. Bestandstettheten i Lund- og Kisa Østre jaktlag, som har deler av sitt areal langs den nye veitraseen, virker snarere å være noe høyere enn lavere sammenlignet med hele grunneierlaget og kommunen.

Selv om det så langt ikke er registret noen vesentlig nedgang i bestandskondisjonen hos elgen i Ullensaker grunneierlag, er målet for elgforvaltningen i området nå å redusere bestanden noe i løpet av de nærmeste åra. Dette for å hindre å komme i en situasjon med for høy beiteslitasje.

Ut fra tilgjengelige data antas høstbestanden før jakt i Ullensaker grunneierlag pr 2008 å ligge på ca 2,5 elg pr km² tellende elgareal i snitt.

Områdebruk

Romerikselgens områdebruk ble kartlagt i forkant av Gardermoutbyggingen (Kastdalen 1996). Romerikssletta har i lang tid vært kjent som et regionalt svært viktig vinterbeiteområde for elg. Radiomerking av elg i forkant av Gardermoutbyggingen viste at ca 75 % av elgen som oppholdt seg på Romerikssletta om vinteren, trakk til høyereliggende sommerbeiteområder i

vest. Oppfølgende undersøkelser av barrierevirkningen for bl.a. E6 gjennomført av Kastdalen (1999), viste at det vinteren 1999 ikke var noe nettotrekk av elg østover, slik det var registrert tidligere år. Forsterket barrierevirkning som følge av økt trafikkmengde på E6, ble antatt å være årsaken til nevnte forhold.

Man antar i dag at E6, Gardermobanen og tilhørende utbygginger sør for Gardermoen utgjør en tilnærmet fullstendig barriere for elg som etter "gammelt trekkmonster" skulle ha brukt (sør)-østre deler av Romerikssletta (Asle Stokkereit pers medd).

Heller ikke på kommunalt viltkart lagt ut i Naturbasen er det markert regionalt viktige trekk eller beiteområder for elg nær den nye veitraseen.

Elgen i influensområdet til ny Rv. 2 Kløfta-Nybakk antas ut fra dette i hovedsak å være stasjonær innenfor mindre hjemmeområder. Selv om dyra ikke antas å ha noe markert sesongtrekk mellom vinter- og sommerområder, tyder likevel flere mindre nord-sør orienterte trekk i området på at små lokale forflytninger forekommer (Statens vegvesen, Hedmark, Akershus 1997, Ole Lund pers medd).

Jaktform

Kisa Østre jaktlag med areal på nordsiden av gamle Rv 2, har i hovedsak praktisert jakt med løshund også i området hvor den nye veitraseen nå går. Lund jaktlag som har hoveddelen av sitt areal på sørsiden av gamle Rv 2, har mest drevet drivjakt nær Rv 2 pga fare for påkjørsel av jakthund. På areal lenger fra veien bruker også Lund jaktlag løshund. Posterings-jakt har også blitt praktisert i området.

4.2 Rådyr

Etter elgen er rådyret den viktigste viltressursen i området. Kulturlandskapet langs strekningen fra Borgen-Nybakk med mindre skogteiger ispredt dyrket mark, gir ideelle betingelser for rådyr.

Rådyret har i større grad enn elgen evnen til å tilpasse seg menneskelig aktivitet og er ikke like arealkrevende. Vegingrepet vil likevel ha negativ innvirkning på rådyret i form av direkte beslag av areal, støy og barriereeffekt. Jaktutøvelsen vil også bli vanskeligere i deler av området.

Statistikk over tildelte og felte rådyr for perioden 1990-2003, hentet fra Ullensaker grunneierlag sin driftsplan, viser at det innenfor grunneierlaget årlig tildeles mellom 150-200 rådyr innenfor deres areal på 81 000 daa. Da innmark i tilknytning til skog utgjør en vesentlig verdi både ved jaktutøvelse og produksjon av rådyr, er 30 % av innmarka regnet med som tellende areal for tildeling av rådyr (Ullensaker grunneierlag 2004).

På 2000-tallet har antallet felte rådyr ligget i underkant av 100 dyr, tilsvarende en felling på rundt 50 %. Den lave fellingsprosenten skyldes at mange jegere ikke har benyttet seg av jaktretten (Ullensaker grunneierlag 2004). I 1993 ble det felt 180 rådyr av ei kvote på 270 dyr, noe som er rekord innenfor Ullensaker grunneierlag. I likhet med store deler av sør Norge fikk rådyrbestanden i Ullensaker en knekk etter OL vinteren 1994. Rådyret er sårbar for store snømengder over lang tid, noe som kan resultere i høy dødelighet.

Slik situasjonen er i 2008 tildeles 1 rådyr pr 500 daa innefor grunneierlaget (Gunnar Holt pers medd). Høstbestanden før jakt antas å kunne variere fra 2 – 6 rådyr pr km² tellende areal.

Jaktform

Rådyrjakta har frem til i dag blitt omsatt gjennom Ullensaker grunneierlag. Det har så langt ikke blitt drevet markedsføring av rådyrjakten, som har blitt omsatt til en vesentlig lavere pris enn markedet gir mulighet til.

Innenfor influensområdet langs ny veitrase jaktes rådyr enten med drivende hund, posteringsjakt, smygjakt eller drivjakt. Bukkejakta som starter 10. august er en populær jaktform i deler av området.

4.3 Hjort

Hjorten er relativt ny i området og bestanden teller per i dag et beskjedent antall dyr. Bestanden er imidlertid i vekst i hele Ullensaker og antallet dyr har økt merkbart siste 5 år. Det ble for første gang åpnet for hjortejakt i Ullensaker kommune i 2007. Da ble det felt 4 hjort av en tildelt kvote på 6 dyr i kommunen. 2 av hjortene ble felt i Lund jaktlag som grenser inn til ny veitrase, mens de resterende 2 hjortene ble felt i nærområdet av Kløfta (Gunnar Holt pers medd).

I Ullensaker grunneierlag sin nye driftsplan for elg og hjort for perioden 2008-2010, er det godkjent ei tildeling av 1 hjort pr 15 000 daa. I likhet med store deler av Sør og Østlandet kan en forvente en økning i hjortebestanden også innenfor influensområdet i årene som kommer.

Hjorten er på lik linje med elgen er en arealkrevende art. Hjorten har ofte lange sesongtrekk mellom ulike vinter- og sommeroppholdsområder. Resultater fra oppfølging av radiomerket hjort i Telemark tyder på at hjorten ofte bruker langt større områder enn elgen (Rosef et al. 2001 & Roer et al. 2003).

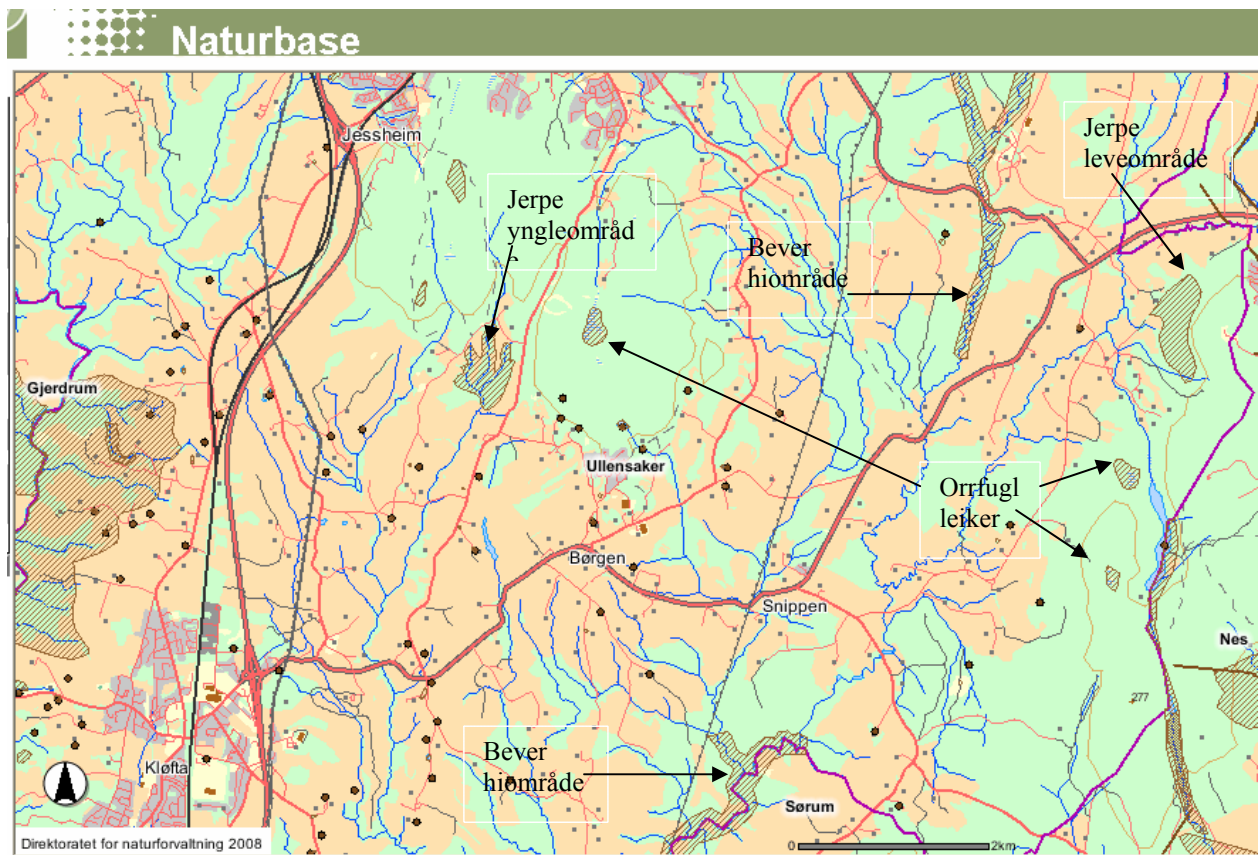
4.4 småvilt

Av småvilt finner en gode bestander av ringdue og stokkand innenfor influensområdet. Det er også hare og revebestander i området, samt forekomst av bever, gress, rugde, orrfugl, storfugl og jerpe. Selv om det i naturbasen (www.dirnat.no) er det markert leveområder for jerpe sørøst for Nybakk og nordvest for Borgen, samt to orrfuglleiker sør for Nybakk, er det små bestander av skogsfugl innenfor influensområdet (Ole Haugen, Ole Lund m.fl. pers medd). I naturbasen er det og markert leveområder for bever i Rømua/Songa og Rømua/Hynna/Horsla (fig.4).

Sammenlignet med hjortevilt svinger bestandsstørrelsen for mange av småviltartene langt hyppigere opp og ned. Predasjon fra rovvilt som rev og rovfugl har bl.a. stor innvirkning på flere småviltarter.

Harejakt er vanligvis en ettertraktet form for småviltjakt. Muligheten til å drive harejakt vil kunne påvirkes negativt gjennom oppsplitting av egne jaktområder. Harejakt blir normal praktisert med hund. For de som utøver denne jaktformen er hundens prestasjoner ofte det viktigste. Støy fra ny vei vil kunne virke negativt ved at muligheten til å høre hunden reduseres. Støy fra ny vei vil også redusere jaktoplevelsen på andre småviltarter. Nå var i utgangspunktet influensområdet ikke av de mest attraktive arealene for harejakt pga faren for påkjørsel av hunden på gamle Rv 2. Den nye traseen er sikret med viltgjerd og derfor forventes ikke noe stort problem med økt fare for påkjørsler av jakthunder her, men arealet som blir liggende mellom ny og gammel trase blir i praksis ubrukelig til flere typer av småviltjakt.

I tillegg til å kunne forringe viktige funksjonsområder som for flere småviltarter, vil ny Rv 2 virke negativt inn på muligheten til jaktutøvelse gjennom oppsplitting av jaktområder, økt støy og ikke minst gjennom usikker bakgrunn ved avfyring av skudd.

Figur 4: Viser data lagret i Naturbasen innenfor influensområdet. Kart er hentet fra www.dirnat.no.

5 Konsekvenser av ny Rv2 Kløfta-Nybakk for jaktbare arter

Ny trase fra Kløfta - Nybakk kan virke negativt på berørte viltressurser på flere måter, både direkte og indirekte. De direkte virkningene som er mest relevante her er:

1. Tap av leveområder
2. Forstyrrelse gjennom støy/stress og forurensning
3. Barrierer virkninger, habitatfragmentering
4. Økt dødelighet pga påkjørsler

Det direkte tapet av leveområder som forårsakes av selve traseen er lettest å beregne. Videre vil en sone på hver side av veien bli påvirket av støy/stress, noe som medfører redusert bruk av påvirket område. Hvor stor sone som blir påvirket av støy avhenger av topografi, vegetasjon, viltart og traseens utforming. Barrierer virkningen medfører oppdeling av dyrs leveområder i mindre og mer isolerte enheter. Forflytninger mellom ulike funksjonsområder vanskeliggjøres, noe som virker uheldig for flere arter.

Da det er satt opp viltgjerde langs hele strekningen fra Borgen - Nybakk, antas det ikke å bli noe stort problem med økt antall påkjørsler av vilt. Derimot vil barrierevirkningen spesielt for arealkrevende arter øke. På strekningen fra Borgen - Nybakk gir 5 broer over ravedalene passeringmuligheter for pattedyr. Fra Kløfta – Borgen er det ytterligere 2 broer med passeringmuligheter. Hvor mye nevnte passeringmuligheter vil bli benyttet, må skjønnsmessig vurderes for den enkelte art.

Oppdelingen av området vil og vanskeliggjøre jaktutøvelsen innenfor influensområdet bl.a. gjennom uheldig arrondering, usikker bakgrunn for skuddavgivelse, samt at støy vil virke negativt for jaktopplevelsen.

5.1 Varige konsekvenser

5.1.1 Elg

Det direkte tapet av leveområder for elg som er forårsaket av selve traseen er beregnet til 207,7 daa. Beregnet tap i leveområder som er bygget ned av ny trase omfatter kun areal med antatt jaktverdi (se kap.3.2 + kart). Tapt jaktverdi for arealet traseen har beslaglagt, er selvfølgelig 100 %.

På vedlagt kart er det tegnet inn en sone på hver side av ny trase som antas å bli påvirket av støy/stress (200-m sone). Innenfor denne 200-meters sona antas det at elgens bruk av disse områdene reduseres med 75 %. Totalt dekker denne sonen et areal på 1730 daa med antatt jaktverdi for de direkte berørte partene, etter at det er gjort fratreck av 200-meters sone fra gammel trase.

For reinsdyr er det vist at nye veier kan påvirke områdebruken negativt på et areal helt opp til 4 – 8 km avstand fra veien (Nellemann m.fl. 2003, Strand m.fl 2006). Refererte avstander hvor det er dokumentert at veier, bl.a. Rv.7, har hatt avvisende effekt på reinens områdebruk, gjaldt i åpent terreng. Når topografien skjermet veien ble areal nærmere veien benyttet. For fugl er det vist at nye veier kan redusere antallet av enkelte fuglearter helt opp til 1500 m fra veien (Statens vegvesen 2005).

Terrengets utforming er selvsagt avgjørende for hvilket areal som blir påvirket. Inntegnet støysone for elg omfatter arealet innenfor 200 m avstand fra den nye traseen. Da det ikke er gjennomført tilsvarende studier knyttet til veiers avvisende effekt på elg, slik som referert for villrein, er avgrensningen av støysona skjønnsmessig satt ut fra hvilket areal vi tror elgen vil preferere mindre pga støy/stress.

Elgen er ikke på langt nær like sky og arealkrevende som reinsdyr. Fyllinger og vegetasjonen langs ny trase fungerer stedvis godt som støyskjerm, dette er grunnen til at støysona ikke er bredere. Til gjengjeld er det antatt stor reduksjon i områdebruken for dette arealet.

Langs gammel Rv.2 trase hadde en allerede den negative påvirkningen av støy. Ny støysone påtegnet vedlagt kart, begrenser seg derfor til arealer som ligger mer enn 200 m fra gammel vei trase.

I tillegg til omtalt støypåvirkning, vil barrierevirkningen av ny vei virke negativt inn på elgens områdebruk. Ny veitrase vil resultere i oppdeling (habitatfragmentering) av elgens leveområder i flere mindre enheter, noe som medfører at elgen ikke lenger kan utnytte beitegrunnlaget maksimalt. Spesielt arealet som ligger mellom ny og gammel trase, består nå

av flere små biotopøyer som blir mindre egna som produksjonsareal for elg. Da det er store utmarksarealer på begge sider av veitraseene, som fremdeles vil fungere som produksjonsareal for elg og det ikke er kjent at noen regionalt viktige sesongtrekk krysser den nye traseen, er det imidlertid ikke beregnet reduksjon i produksjonsareal for elg utover beskrevet støysone. I anslaget over redusert områdebruk i omtalt støysone, er det tatt hensyn til negativ virkning av habitatfragmentering for arealene nær ny trase.

Langs den nye traseen fra Borgen – Nybakk hvor en finner de største viltinteressene, er det oppsatt viltgjerder. Elgen har her mulighet til å passere ny Rv.2 under fem tidligere omtalte broer. Mange passeringspunkter på en relativt kort strekning har vært medvirkende til at det ikke er antatt ytterligere tap i produksjonsareal for elg. Dette til tross for manglende dokumentert kunnskap på at nevnte passeringsmuligheter for elg vil fungere tilfredsstillende.

Når det gjelder muligheten til å drive elgjakt har også disse blitt negativt påvirket gjennom oppdeling av jaktområdene og støypåvirkningen fra ny trase. Noe av arealet vil i praksis utgå som jaktbart areal pga uheldig arrondering, mens det også blir nødvendig å endre postlinjer, skyteretning osv pga sikkerheten.

Det antas at arealet innenfor ei 800 m brei sone på hver side av ny trase får negativt påvirkning på jaktopplevelsen, noe som antas å redusere utleieverdien med 15 % for elgjakta. Begrunnelsen er å finne i avsnittet over. For denne 800-meters sone er det gjort ett fratrekk av overlappende areal som ligger under 800 m fra gammel Rv.2 trase. For arealet som ligger nærmere enn 800 m fra gammel trase, hadde enn allerede denne negative påvirkningen fra før.

Jaktverdien i gammel støysone (0-200 m fra gammel trase) er redusert tilsvarende det som er beskrevet for ny støysone over.

Jaktverdien for gammel 0-800 m sone for redusert jaktopplevelse (0-800 m fra gammel trase) er redusert med 15 % i potensiell utleieverdi for elg, slik det er gjort med ny 0-800 m sone.

5.1.2 Rådyr

Beregnet areal med jaktverdi på totalt 207,7 daa, som er bygget ned av ny trase, har 100 % tap som produksjonsareal.

I likhet med elgen antas markert støysone (200-m) på hver side av ny trase å bli mindre brukt av rådyr. Totalt areal med jaktverdi som antas å bli påvirket av støy/stress er 1730 daa. Som for elg med samme begrunnelse antas 75 % reduksjon i bruken av dette arealet.

Rådyret er mer tilpassningsdyktig enn elgen. Det antas derfor at rådyra i større grad enn elgen vil benytte seg av viltundergangene som er anlagt. Barriereeffekten av ny trase antas ut fra dette å få mindre konsekvens for rådyret sammenlignet med elgen. Med samme begrunnelsen som for elgen, vurderes ikke reduksjon av rådyrbestand som følge av barriereeffekten nærmere her.

Habitatfragmentering kan i likhet med elgen resultere i tap av produksjonsareal for rådyr. Spesielt gjelder dette areal som blir liggende inneklemt mellom ny og gammel trase. Antatt tap i forbindelse med dette er dekket opp gjennom vurderinger gjort for støysona.

Støypåvirkningen og oppdelingen av arealer vil redusere den potensielle utleieverdien av rådyrjakt for de berørte arealene. Reduksjonen i potensiell utleieverdi begrunnes med negativ påvirkning for jaktopplevelsen innenfor samme 800 m sone som omtalt for elg. Det antas 30

% reduksjon i potensiell utleieverdi for rådyrjakta innenfor omtalt 800 m sone. Årsaken til at reduksjonen i utleieverdi antas å bli større for rådyr og småviltjakt, kontra elg- og hjortejakt har bl.a. sammenheng med jaktform. Innenfor området er det bl.a. vanligere å bruke hund under rådyrjakta enn ved storviltjakt.

5.1.3 Hjort

Områdebruken innenfor markert støysone antas som for rådyr/elg å reduseres med 75 % for hjort. Begrunnelsen for vurderingene er ellers som for elg. Dette gjelder også for 800 m sone hvor potensiell utleieverdi av hjortejakt antas å bli redusert med 15 %.

Da vi vet at hjortebestanden i området er i vekst og i løpet av de nærmeste åra trolig vil utgjøre en verdifull viltressurs i området, har vi også valgt å verdsette hjortejakta her. Siden bestanden per i dag er lav innenfor influensområdet, men i vekst har vi regnet med et utbytte per år som er noe høyere enn 1 hjort per 15 000 daa slik det er pr 2008, se kap.5.2.3.

Vår antagelse om fortsatt vekst i hjortebestanden innenfor influensområdet bygger bl.a. på erfaringer fra sørøst landet, hvor hjortebestanden har hatt en markert økning i mange kommuner i løpet av siste 5 års-periode.

5.1.4 Småvilt

I likhet med hjorteviltet vil et areal på hver side av ny trase delvis gå ut som produksjonsareal for flere småviltarter i området som følge av støy/stress. Det samme gjelder selvfølgelig for arealet som ny trase har bygget ned. I tillegg vil barriereeffekten av ny trase virke negativt på flere arter, samtidig som selve traseen kan forringe viktige funksjonsområder. Forringelse av viktige funksjonsområder (f.eks. oppvekstområder, spillplasser etc.), kan redusere bestandene av småvilt ytterligere dersom ikke tilsvarende funksjonsområder er tilgjengelige i nærheten av ny trase.

Når det gjelder jaktverdi knyttet opp mot småvilt, vil det imidlertid være negativ påvirkning på muligheten til å drive småviltjakt som medfører tapte inntektsmuligheter. Oppdeling av arealer vil gjøre del områder mindre attraktive i jaktsammenheng pga uheldig arrondering og usikker bakgrunn for skuddavgivelse. Støy vil føre til negativ påvirkning for jaktopplevelsen bl.a. ved at hørbarheten av jakthunder og vilt reduseres. Ikke minst vil naturopplevelsen mange småviltjegere setter pris på også reduseres av støy.

I likhet med beskrivelsen for hjorteviltet antas det for småviltjakt å bli redusert jaktopplevelse i ei 800 m brei sone på hver side av ny trase. Reduksjonen i potensiell utleieverdi er anslagsvis satt til 30 % for småviltjakta. Deler av området er selvfølgelig mindre attraktivt fra tidligere, som følge av stor trafikk på gammel Rv.2.

5.2 Jaktverdi - verdsetting

5.2.1 Verdi elgjakt

Når verdien av elgjakta skal vurderes må en først anslå hva som er realistisk maksimal avkastning over tid. Med bakgrunn i oversikt over tildelte kvoter og felte elg siste 18 år, vet vi at de berørte jaktområdene i snitt har felt 1 elg pr 1402 daa, tilsvarende 1 fellingstillatelse pr 1290 daa (92 % felling), se kap. 4.1. Med bakgrunn i nevnte oversikt, samt generell kunnskap fra andre områder i sør Norge i forhold kondisjonsutviklingen i ulike elgbestander, kan en maksimalt forvente å ta ut 1 elg pr 1500 daa innenfor influensområdet. Dette uttaket er

maksimalt av hva en kan forvente på lang sikt for å hindre nedgang i kondisjonen og produksjonsevnen hos elgen i området.

Når det gjelder kjøttverdi og potensiell utleieverdi er det her brukt realistiske verdier som ligger på samme nivå som elgjakt omsettes for per i dag i mange ulike deler av landet.

- Antatt maksimal årlig avkastning over tid = 1 elg pr 1500 daa
- **Kjøttverdi:** 130 kg * kr 70,-/kg → kr 9 100,- pr 1500 daa = **kr 6,07,-/daa**
- **Potensiell utleieverdi:** 1 elg * kr 12 000,- → kr 12 000 pr 1500 daa = **kr 8,00,-/daa**

5.2.2 Verdi rådyrjakt

Oversikten over tildelte fellingstillatelser for rådyr for de berørte områdene, viser at det i snitt har blitt tildelt 1 rådyr pr ca 500 daa. Når det gjelder felte rådyr, så viser statistikken et uttak på rundt 50 % av tildelt kvote (kap.4.2). Årsaken til den lave fellingsprosenten antas bl.a. å ligge i manglende markedsføring av rådyrjakta i området som omsettes via Ullensaker grunneierlag (Ullensaker grunneierlag 2004). Influensområdet har gunstige betingelser for rådyr og bestanden antas å tåle et uttak på 1 rådyr pr 500 daa, muligens enda mer. Høy tetthet av rådyr, samt beliggenhet nær store befolkningskonsentrasjoner øker potensiell utleieverdi for rådyrjakt. I likhet med vurderinger gjort for elgjakt mener vi oppgitte priser er realistiske for rådyrjakt:

- Antatt maksimal årlig avkastning over tid = 1 rådyr pr 500 daa
- **Kjøttverdi:** 14 kg * kr 80,-/kg → kr 1 120,- pr 500 daa = **kr 2,24,-/daa**
- **Potensiell utleieverdi:** 1 rådyr * kr 1 600,- → kr 1 600,- pr 500 daa = **kr 3,20,- daa**

5.2.3 Verdi hjortejakt

Hjortebestanden er lav i området i dag, men bestanden er i vekst og en kan forvente at antallet felte hjort vil øke i årene som kommer. Arealet bak hver tildelte fellingstillatelse for hjort i 2008 er 15000 daa innenfor influensområdet. Ut fra våre antagelser anser vi det som realistisk med ett uttak på 1 hjort pr 12000 daa i løpet av få år. Det er heller ikke urealistisk å forvente at uttaket av hjort innenfor influensområdet kan overstige dette om noen år.

- Antatt årlig avkastning over tid = 1 hjort pr 12000 daa
- **Kjøttverdi:** 60 kg * kr 80,-/kg → kr 4 800,- pr 12000 daa = **kr 0,40,-/daa**
- **Potensiell utleieverdi:** 1 hjort * kr 8 000,- → kr 8 000 pr 12000 daa = **kr 0,67,-/daa**

5.2.4 Verdi småviltjakt

Småviltjakta innenfor Ullensaker grunneierlag sitt område blir pr i dag leid ut til Ullensaker jeger- og fiskerforening for en grunnpris på kr 0,54,- pr daa. I tillegg kommer inntekter fra salg av gjestekort. Tilleggssummen vil kunne variere fra år til år, men utgjør en liten del sammenlignet med grunnprisen (Gunnar Holt pers medd).

Ved vurdering av småviltjaktas verdi her, er det potensiell utleieverdi som legges til grunn, ikke dagens inntekter ved utleie. Områdets nærhet til større befolkningskonsentrasjoner bidrar positivt med tanke på å kunne oppnå en god pris for småviltjakta, det samme gjør høye bestander av ringdue og ender. Gammel Rv.2 trase med høy trafikk og allerede oppdelte jaktbare delarealer, var fra tidligere med på å trekke ned potensiell utleiepris for småvilt. Ut fra en samlet vurdering av før situasjonen settes følgende pris:

- **Potensiell utleieverdi for småviltjakt = kr 1,50 pr daa**

5.2.5 Grunnverdi jakt

Ved å legge sammen verdien av de ulike viltressursene kommer vi fram til følgende jaktverdier pr daa og år (tabell 3).

Tabell 3: Grunnverdi for jakt i Nkr pr daa og år for berørte areal langs ny Rv.2 Kløfta - Nybakk i Ullensaker.

	Uttak pr daa (antall)	Snittvekt kg	Pris pr kg	Kjøttverdi pr daa	Utleieverdi pr individ	Utleieverdi pr daa
Elg	0,000667	130	70	6,07	12000	8,00
Rådyr	0,0020	14	80	2,24	1600	3,20
Hjort	0,0000833	60	80	0,40	8000	0,67
Småvilt						1,50
SUM:				8,71		13,37

6 Redusert jaktutbytte – tapt jaktverdi

Begrunnelsene for hvilke arealer som forventes å få tap i jaktverdi er gjort i kap.5. De nevnte arealene som antas å bli skadelidende i forhold til jaktverdi framgår av vedlagte kart. Under følger en oppsummering av hvilke arealer som antas å få tap i jaktverdi.

5.4.1 Redusert jaktverdi – varige konsekvenser

- Ny veitrase → Areal med antatt jaktverdi bygget ned av ny vei får 100 % reduksjon i jaktverdi.
- Støysone (200-meters sone) → Areal innenfor støysona antas å få redusert produksjon av hjortevilt med 75 %.
- Arealet innenfor markert sone for antatt reduksjon i jaktopplevelse (800-meters sone), antas å få 30 % reduksjon i potensiell utleieverdi for småvilt- og rådyrjakt, og 15 % reduksjon i potensiell utleieverdi for elg- og hjortejakt.
- Da hele den nye 200-meters støysona fra tidligere ligger innenfor den gamle 800-meters sone for redusert jaktopplevelse (< 800m fra gammel trase). Regnes tapet i ny 200-meters sone først etter fratrukk av tap fra sone for antatt reduksjon i jaktopplevelse.

Under framgår antatt årlig tap i de ulike sonene beregnet i Nkr per daa (tabell 4, 5 og 6).

Tabell 4: Årlig tap i utleieverdi pr daa og år for areal med antatt jaktverdi bygget ned av ny Rv.2 Kløfta - Nybakk. Da nye veitrase ligger innenfor gammel 800-meters sone, er tapet her beregnet etter fratrukk fra tap i gammel 800 m sone, se tab.5.

	% Tap	Utleieverdi før tap	Tapt utleieverdi	Utleieverdi etter tap
Elg	100	6,80	6,80	0,00
Rådyr	100	2,24	2,24	0,00
Hjort	100	0,57	0,57	0,00
Småvilt	100	1,05	1,05	0,00
SUM:		10,66	10,66	0,00

Tabell 5: Årlig tap i utleieverdi pga redusert jaktopplevelse i ny 800-meters sone pr daa og år langs ny Rv.2 Kløfta - Nybakk (areal < 800m fra ny trase, > 800m fra gammel trase).

	% Tap	Utleieverdi før tap	Tapt utleieverdi	Utleieverdi etter tap
Elg	15	8,00	1,20	6,80
Rådyr	30	3,20	0,96	2,24
Hjort	15	0,67	0,10	0,57
Småvilt	30	1,50	0,45	1,05
SUM:		13,37	2,71	10,66

Tabell 6: Årlig tap i utleieverdi pga støy (areal innenfor ny 200-meters sone) pr daa og år langs ny Rv.2 Kløfta - Nybakk. Da ny 200-meters sone ligger innenfor gammel 800-meters sone, er tapet her beregnet etter fratrukk fra tap i gammel 800 m sone. I ny 200-meters sone er areal < 200m fra gammel trase trukket ifra.

	% Tap	Utleieverdi før tap	Tapt utleieverdi	Utleieverdi etter tap
Elg	75	6,80	5,10	1,70
Rådyr	75	2,24	1,68	0,56
Hjort	75	0,57	0,43	0,14
Småvilt		1,05	0,00	1,05
SUM:		10,66	7,21	3,45

Ved å oppsummere antatt tapt jaktverdi fra de ulike sonene, kommer en til slutt fram til følgende tap i potensiell utleieverdi i Nkr pr daa og år for hver av sonene:

Varige konsekvenser:

- Ny trase → Tapt utleieverdi = kr 10,66,- pr daa/år.
- Ny støysone (< 200m fra ny trase, men > 200m fra gammel trase) → Tapt utleieverdi = kr 7,21,- pr daa/år.
- Sone med redusert jaktopplevelse (< 800m fra ny trase, men > 800m fra gammel trase) → Tapt utleieverdi = kr 2,71,- pr daa/år.

For å få frem tapet i jaktverdi for de direkte berørte partene gjøres her en sammenligning av status før og etter skifte. Vi ser først på hvilken jaktverdi hver enkelt part hadde innenfor det berørte området før skifte, for så å sammenligne med jaktverdien til samme part etter skifte.

Tabell 7 viser oversikt over hvor stort areal de direkte berørte partene hadde innenfor de ulike sonene som antas å få tap i jaktverdi før skifte.

Tabell 7: Oversikt over areal vurdert å ha jaktverdi i ulike soner før skifte, fordelt pr direkte berørte parter langs strekningen fra Borgen til Nybakk. Arealet er vist i daa. For avgrensning av soner se vedlagte kart.

Direkte berørte parter:	Areal < 200m fra gml. trase	Areal < 800m fra gml. trase	Areal 200-800m fra gml. Trase	Areal > 800m fra gml. trase, < 800m fra ny trase
Svein Altenborn	153	413	260	2
Morten Ole Elvhaug	67	117	51	
Tor Vidar Frydenlund		194	194	10
Gerd Furuseth/Kirsten Waaler	18	125	108	
Jarle Gukild		56	56	
Oddmund Hermansen		45	45	
Svein Guttorm Hortemo	87	333	245	13
Jens Peter Kværner	51	200	150	
Lisbeth Kværner	15	203	188	
Kristen L. Langbakk	147	255	108	
Dag Lund	33	252	219	20
Ole L. Lund		121	121	70
Ole Petter Lund		127	127	122
Kjell Arne Molstad	19	83	64	
Kjell Nafstad	8	132	124	7
Ola Nafstad	4	137	133	22
Marianne Sørby/Lars-Erik Sørby	30	418	388	39
Ivar Vaarum	29	569	541	270
Ole Johan Wethal	47	111	64	
Statens Vegvesen	104	174	70	
Sum areal i daa	812	4066	3254	576

Ved å multiplisere arealet i de ulike sonene med antatt utleieverdi etter tap, kommer vi frem til hvilken jaktverdi den enkelte part hadde før skifte, se tabell 8.

Tabell 8: Oversikt over årlig jaktverdi i Nkr fordelt pr direkte berørte parter langs strekningen fra Borgen til Nybakk før skifte.

Direkte berørte parter:	Verdi av areal < 200m fra gml. trase	Verdi av areal 200-800m fra gml. Trase	Verdi av areal > 800m fra gml. trase, < 800m fra ny trase	Sum jaktverdi før skifte i kr pr år
	Utleieverdi kr 3,45 pr daa	Utleieverdi kr 10,66 pr daa	Utleieverdi kr 13,37 pr daa	
Svein Altenborn	529	2772	32	3333
Morten Ole Elvhaug	230	540		769
Tor Vidar Frydenlund		2071	137	2208
Gerd Furusest/Kirsten Waaler	61	1146		1208
Jarle Gukild		595		595
Oddmund Hermansen		484		484
Svein Guttorm Hortemo	302	2613	173	3088
Jens Peter Kværner	174	1597		1771
Lisbeth Kværner	51	2004		2055
Kristen L. Langbakk	507	1152		1659
Dag Lund	114	2329	273	2716
Ole L. Lund		1294	930	2224
Ole Petter Lund		1350	1635	2985
Kjell Arne Molstad	66	682		748
Kjell Nafstad	28	1318	90	1435
Ola Nafstad	15	1419	297	1731
Marianne Sørby/Lars-Erik Sørby	104	4132	525	4762
Ivar Vaarum	99	5765	3606	9470
Ole Johan Wethal	163	682		845
Statens Vegvesen	359	746		1105
Sum i Nkr pr år	2801	34691	7699	45192

Tabell 9 viser oversikt over hvor stort areal de berørte partene hadde innenfor de ulike sonene som antas å få tap i jaktverdi etter skifte, mens tabell 10 viser hvilken jaktverdi den enkelte part hadde etter skifte.

Tabell 9: Oversikt over areal vurdert å ha jaktverdi i ulike soner etter skifte, fordelt pr direkte berørte parter langs strekningen fra Borgen til Nybakk. Arealet er vist i daa. For avgrensning av soner se vedlagte kart.

Direkte berørte parter:	Areal < 200m fra gml. trase	Areal < 800m fra gml. trase	Areal < 200m fra ny trase	Areal > 800m fra gml. < 800m fra ny trase	Areal i gml. rein 800m
Svein Altenborn	162	367	159		46
Morten Ole Elvhaug	77	139	10		52
Tor Vidar Frydenlund		195	40	10	154
Gerd Furusest/Kirsten Waaler	16	123	7		101
Jarle Gukild		24	24		0
Oddmund Hermansen		45	30		16
Svein Guttorm Hortemo	86	380	219	15	75
Jens Peter Kværner	140	244	21		83
Lisbeth Kværner	27	176	22		127
Kristen L. Langbakk	24	220	154		42
Dag Lund	100	336	128	20	108
Ole L. Lund		78	74	70	4
Ole Petter Lund		78	63	122	15
Kjell Arne Molstad	19	80	49		12
Kjell Nafstad	22	116	79	7	16
Ola Nafstad	4	141	75	22	62
Marianne Sørby/Lars-Erik Sørby	30	401	167	39	204
Ivar Vaarum	29	630	396	270	206
Ole Johan Wethal	48	85	14		24
Sum	782	3859	1730	576	1346

Tabell 10: Oversikt over årlig jaktverdi i Nkr fordelt pr direkte berørte parter langs strekningen fra Borgen til Nybakk etter skifte.

Direkte berørte parter:	Verdi av areal < 200m fra gml. trase	Verdi av areal < 200m fra ny trase	Verdi av areal > 800m fra gml. < 800m fra ny trase	Verdi av areal i gml. rein 800m	Sum jaktverdi etter skifte i kr pr år
	Utleieverdi kr 3,45 pr daa	Utleieverdi kr 3,45 pr daa	Utleieverdi kr 10,66 pr daa	Utleieverdi kr 10,66 pr daa	
Svein Altenborn	559	547		490	1596
Morten Ole Elvhaug	266	35		551	853
Tor Vidar Frydenlund		139	109	1646	1894
Gerd Furuseeth/Kirsten Waaler	54	24		1072	1150
Jarle Gukild		84		0	84
Oddmund Hermansen		103		166	269
Svein Guttorm Hortemo	296	756	164	798	2014
Jens Peter Kværner	483	73		880	1436
Lisbeth Kværner	93	77		1358	1527
Kristen L. Langbakk	82	530		453	1065
Dag Lund	344	442	218	1154	2158
Ole L. Lund		254	744	44	1042
Ole Petter Lund		217	1301	163	1681
Kjell Arne Molstad	66	170		127	363
Kjell Nafstad	74	272	72	170	587
Ola Nafstad	14	258	237	658	1167
Marianne Sørby\Lars-Erik Sørby	104	576	419	2172	3271
Ivar Vaarum	99	1365	2875	2196	6535
Ole Johan Wethal	164	48		254	466
Sum i Nkr pr år	2698	5970	6138	14351	29157

6 Konklusjon tapt jaktverdi

Ny Rv.2 fra Kløfta – Nybakk medfører etter undertegnede vurderinger reduksjon i jaktverdi for 18 direkte berørte parter (tabell 11). Antatt varig tap i årlig jaktverdi for nevnte parter er samlet vurdert til kr 15 013,- i potensiell utleieverdi.

I tillegg kommer en minimal økning i jaktverdi for en part, Morten Ole Elvhaug, samt reduksjon i jaktverdi for Statens Vegvesen for arealet deres som ble fordelt ved skifte.

Første del av ny veitrase fra Kløfta - Borgen går nær utelukkende over areal med dyrka mark, arealet langs denne delen av traseen er her vurder til ikke å ha noen jaktverdi, se kap.3.1. Ulemper for jakta i form av redusert jaktverdi gjelder derfor her kun strekningen fra Borgen til Nybakk.

Under følger oversikt over antatt årlig tap i jaktverdi for de direkte berørte partene (tabell 11).

Tabell 11: Oversikt over antatt varig tap i årlig potensiell utleieverdi for de direkte berørte parter.

Direkte berørte parter:	Sum jaktverdi før skifte i kr pr år	Sum jaktverdi etter skifte i kr pr år	Reduksjon i jaktverdi etter skifte i kr pr år
Svein Altenborn	3333	1596	1737
Morten Ole Elvhaug	769	853	-83
Tor Vidar Frydenlund	2208	1894	314
Gerd Furuseth/Kirsten Waaler	1208	1150	57
Jarle Gukild	595	84	511
Oddmund Hermansen	484	269	215
Svein Guttorm Hortemo	3088	2014	1074
Jens Peter Kværner	1771	1436	335
Lisbeth Kværner	2055	1527	528
Kristen L. Langbakk	1659	1065	595
Dag Lund	2716	2158	558
Ole L. Lund	2224	1042	1182
Ole Petter Lund	2985	1681	1304
Kjell Arne Molstad	748	363	385
Kjell Nafstad	1435	587	848
Ola Nafstad	1731	1167	564
Marianne Sørby/Lars-Erik Sørby	4762	3271	1491
Ivar Vaarum	9470	6535	2935
Ole Johan Wethal	845	466	380
Statens Vegvesen	1105	0	1105
Sum i Nkr pr år	45192	29157	16034

7 Referanser og kilder

- Flatla, R. 2007.** Viltets bruk av underganger på riksveg 35 over Romeriksåsen. Masteroppgave ved institutt for Naturforvaltning. Universitet for Miljø-og Biovitenskap. 34 s.
- Kastdalen, L. 1996.** Romerikselgen og Gardermoutbyggingen. Hovedrapport fra Elgprosjektet på Øvre Romerike. Fylkesmannen i Oslo og Akershus, miljøvernavdelingen. 115 s.
- Kastdalen, L. 1999.** Gardermoutbyggingen – evaluering av avbøtende tiltak for elg. Rapport nr. 26 1999. Høgskolen i Hedmark. 45 s.
- Nellemann, C., Vistnes, I., Jordhøy, R., Strand, O. & Newton, A. 2003.** Progressive impact of piecemeal infrastructure development on wild reindeer. Biological Conservation, 113 (2): 307-317.
- Roer, O., Austjord, T. G., Køller, P. C. A. 2003.** Sluttrapport Forprosjekt ”Hjorten i Nome og Drangedal”. Faun Naturforvaltning AS. 39 s.
- Statens vegvesen 1995.** Håndbok-140 for konsekvensutredninger, del II a.
- Statens vegvesen, Hedmark, Akershus 1997.** Riksveg 2 Kløfta – Kongsvinger. Konsekvensutredning etter plan- og bygningslovens §33-5. 58 s.
- Statens vegvesen, Vegdirektoratet 2005.** Håndbok 242. Nivå 2. Veger og dyreliv. ISBN: 82-7207-576-8. Redaktør: Bjørn Iuell. 135 s.
- Strand, O., Bevanger, K. & Falldorf, T. 2006.** Reinens bruk av Hardangervidda. Sluttrapport fra Rv7-prosjektet. NINA Rapport 131. 67 s.
- Rosef, O., Sageie, J., Nordtug, B. & Røed, K. H. 2001.** Hjorten (Cervus elaphus atlanticus) i Telemark. Høgskolen i Telemark. 29 s. ISBN 82-7206-188-0.
- Ullensaker Grunneierlag, 2004.** Driftsplan for rådyr for Ullensaker Grunneierlag 2004-2007. 14 s + vedlegg.
- Ullensaker Grunneierlag, 2005.** Driftsplan for elg for Ullensaker Grunneierlag 2005-2007. 13 s + vedlegg.

Kart

M711 – Kartblad Statens kartverk

ØK kart i Målestokk 1:9000. Jordskiftesak 0200-2003-0034. Rv. 2 Kløfta - Nybakk. Kart før og etter skifte, utarbeidet av Akershus og Oslo jordskifterett v. Odd Svarstad.

Ortofoto i Målestokk 1:7500. Over ny Rv. 2 Kløfta - Nybakk mottatt av Akershus og Oslo jordskifterett.

Internett

www.dirnat.no - Naturbasen

www.hjortevilt.no - Hjorteviltregisteret

www.ssb.no - Statistisk sentralbyrå

Muntlige Kilder

Anna Arneberg, Skogbrukssjef i Ullensaker og Gjerdrum kommuner.

Øystein Jakob Bjerva, Jordskiftedommer i Akershus og Oslo jordskifterett.

Hans Bratfos, Avtroppende leder Ullensaker grunneierlag

Jørn Daltorp, Utmarksavdelingen for Akershus og Østfold

Svein Guttorm Hortemo, eier av gnr./bnr.: 78/1, 79/2

Ole Haugen, Jakter Kisa Østre elgjaktlag

Gunnar Holt, Leder Ullensaker grunneierlag + jaktleder Lund elgjaktlag

Bjørn Iuell, Biolog i Staten vegvesen, Vegdirektoratet.

Anne Marie Flo Hvidsten, Statens vegvesen, Region Øst.

Tore Kraggerud, Overingeniør i Akershus og Oslo jordskifterett.

Ole Jan Kværner, eier av gnr./bnr.: 50/1 og leder i lokalt grunneierlag for ny Rv. 2 Kløfta - Nybakk

Ole L. Lund, eier av gnr./bnr.: 85/3

Asle Stokkereit, Viltforvalter hos Fylkesmannen i Oslo & Akershus

Odd Svartstad, Overingeniør i Akershus og Oslo jordskifterett.

Ivar Vaarum, eier av gnr./bnr.: 86/1

Det er i verdsettelsen i jordskiftet tatt hensyn til bekker og åkerreiner. At grunneieren velger å fjerne/lukke disse er ikke en følge av anlegget som utløser krav på erstatning.

Grunneierne v/h.r advokat Rekve har anført at arronderingsulempene er en følge av tiltaket. Det er nødvendig å lukke bekker/fjerne åkerreiner for å tilpasse de mottatte arealene til resteiendommen. Eiendommene var godt arrondert før skifte, og dette er derfor en følge av tiltaket.

Retten bemerker at det er den totale situasjonen for eiendommen før og etter tiltaket som skal vurderes. Det skal tas hensyn til jordskiftet som er gjennomført. Det er således situasjonen etter at skifteplanen er gjennomført som skal vurderes opp mot situasjonen før jordskifte og ekspropriasjon til ny veg. Arealbyttene i skifteplanen består delvis av erstatningsreal og omarronderinger og dels av tilleggsjord grunneieren har kjøpt av vegvesenet. Tilleggsjorda er kjøpt på de vilkår som fremkommer av rettens skjønn over priser for tilleggsjord. Slik retten ser det kan det derfor ikke tilkjennes ulempererstatning for tilleggsjorda. Det er ikke mulig å skille hvilke enkelteiger eller deler av enkelteiger som er tilleggsjord. Vurderingen av eiendommens situasjon må derfor bli skjønnsmessig, hvor mengden av tilleggsjord tillegges noe vekt ved vurdering av arronderingssituasjonen.

Statens vegvesen har anført at det er en særskilt fordel som må tillegges vekt, at partene har fått kjøpe overskytende areal som tilleggsjord. Retten slutter seg ikke til dette. Det er riktig at jordskifterettens verdsettelse er høyere enn de priser som er bestemt for tilleggsjorda. Prisen på tilleggsjorda er fastsatt etter det nivå som konsesjonslovens prissystem legger opp til. Hvis retten ytterligere skulle ta denne vurderingen med i betraktning ville det medføre et slags toprissystem for tilleggsjord, noe som ikke kan være riktig.

Hva gjelder lukking av bekker og fjerning av andre hindringer, er det ulempen disse medfører som kan kreves erstattet. Arealene er verdsatt som annet areal. I den grad slike hindringer medfører en arronderingsulempe som er erstatningspliktig ville det være denne ulempen som skal kompenseres, begrenset til kostnaden det medfører å ta dem bort. Dette må vurderes individuelt for den enkelte grunneier.

Statens vegvesen har etablert en del kummer som blir liggende på dyrka mark. Kummene vil være en ulempe for den enkelte grunneier og vanskeliggjør en effektiv drift av den enkelte teig. Erstatning fastsettes til kr 3000,- pr kum.

2.6 Erstatning for tapt jakt

Statens vegvesen v/advokat Brekken har i hovedsak anført at jakt har blitt et overdimensjonert spørsmål i saken, i forhold til hvilke omfang jakt har i området. Det er kun de direkte berørte grunneiere som har krav på erstatning. Det må skilles mellom jaktverdi på netto avståtte arealer og ulemper på gjenværende eiendom. Jakt har ingen særlig rettsbeskyttelse. Ulempene på gjenværende eiendom er å anse som alminnelige. Tiltaket er påregnelig og ikke urimelig. Tålegrensen i naboloven er klart ikke overskredet.

Til den konkrete verdsettelse i dens sakkyndiges rapport bemerkes at det ikke finnes noen dokumentasjon for utleie og utleiepriser. Verdsettingen skal skje ut fra

påregnelig avkastning.

Grunneiere v/h. r advokat Rekve har anført at det er praksis å tilkjenne erstatning for jakt. Metoden anvendt av den jaktsakkyndige er vanlig i andre jordskiftesaker. Dette må sees på som en inngripen i en del av eiendommen, og ikke en ren ulempe. Det er det potensial jakta representerer som skal erstattes og det må legges til grunn en slik kommersiell utnyttelse gjort av den sakkyndige. Grunneierne ønsker en felles erstatning.

Retten bemerker at det må foreligge et økonomisk tap før det kan tilkjennes erstatning. I denne saken kan en ikke se at det er påvist et økonomisk tap utover de arealer som er direkte berørt av tiltaket.

Rapporten fra den sakkyndige gir etter rettens syn et godt bilde av den faktiske situasjonen. Det er ikke tvil om at det vil bli støy- og barrierevirkning som vil virke negativt inn på elgens opphold og trekk i området langs den nye veien. På samme måte vil da deler av disse områdene være lite attraktive å jakte i.

Spørsmålet er om dette leder til et økonomisk tap for berørte grunneiere. Jakt er organisert i et felles grunneierlag for hele Ullensaker kommune. Slik retten ser det er det påregnelig at en slik felles forvaltning vil fortsette. Ingen av de berørte grunneierne har eiendommer av en slik størrelse at jakt kunne vært organisert på egenhånd. Grunneierlaget ser ut til å være velorganisert, og en organisasjonsform grunneierne slutter opp om.

Det er ikke fremlagt noe i den jaktsakkyndiges rapport som tilsier at viltbestanden for kommunen som helhet vil bli påvirket. Ullensaker er et område preget av mange veier, jernbane og økende grad av urbanisering.

Økonomisk betales det inn for felling og uttak av kjøtt. Dette gjelder også for grunneierlagets medlemmer. Grunneierlaget betaler deretter utbytte til det enkelte medlem, basert på medlemmets utmarksareal.

Endring i et medlems utmarksareal vil derfor direkte innvirke på utbytte fra grunneierlaget. Det skilles ikke på attraktive eller mindre attraktive arealer. At enkelte arealer blir mindre attraktive å utnytte til jakt, vil derfor ikke gi utslag i det økonomiske utbyttet til det enkelte medlem. Det er riktig at vegen kan medføre endrede måter å jakte på, ved at f eks arealet mellom ny og gammel Rv. 2 ikke lenger kan nyttes til jakt. Dette gir som nevnt uansett ikke et økonomisk tap, og er uansett innenfor hva man må tilpasse seg uten erstatning.

Grunneierne har påpekt at det i enkelte andre jordskiftesaker er utbetalt erstatning basert på en sakkyndig utredning. Slik retten forstår det er dette basert på en minnelig avtale mellom Statens vegvesen og grunneierne, og som retten ikke utelukkende kan basere seg på. Retten kan ikke se at disse avtalene bygger på gjeldende rett. Det kan være spesielle omstendigheter eller forhold i disse sakene som gjorde det riktig å tilkjenne erstatning. Hvis ikke har Statens vegvesen en ulik behandling av et likeartet spørsmål, noe som er uheldig.

Den konkrete erstatningen vil da måtte beregnes etter det påregnelige utbyttet fra grunneierlaget. Dette har i de siste årene variert mellom 6 og 8 kroner pr. daa. Den

jaktsakkyndige har beregnet et potensial til kr 10,66. Retten er enig i at det fremover synes å være noe økt interesse for bortleie av jakt og utvikling av jakt som egen næringsvirksomhet. Den årlige avkastningen settes derfor til kr 10, som kapitalisert gir en erstatning på kr 200 pr. dekar utmarksareal. Som følge av at jakt har vært et omdiskutert tema, er det ikke tatt hensyn til jakt ved verdsettingen i skifteplanen, i motsetning til de fastsatte konsesjonsprisene hvor jakt er ”inkludert”. Hvor stort areal det skal utmåles jakterstatning for må derfor vurderes konkret for den enkelte grunneier. Den konkrete erstatningsfastsettelse vil derfor følge under det enkelte takstnr.

2.7 Erstatning for varige støyulemper

Statens vegvesen v/advokat Brekken har i hovedsak anført at støynivået for Halvor Fladby ikke overskrider tålegrensen i forskriftene til Miljøverndepartementet. Fladby er tilbydd en lokal skjerm, slik at uteoppholdsarealet på framsiden av hovedbygningen tilfredsstillende kravene i forskriften. Eiendommen er ikke særskilt berørt. Bygging av ny Rv. 2 var ventelig i området.

Hr. adv. Rekve har for anført at Fladbys eiendom er spesielt utsatt. Det påstås ikke at nabolovens § 2- 4. ledd kommer til anvendelse, men det er nær opp til. Fladby hevder han fikk tilbud om en høyere støyvoll nede ved veien, som ville ha redusert støyulempen.

Retten bemerker at tålegrensen i nabolovens § 2 må være overskredet for at det kan tilkjennes erstatning. I bestemmelsen fremgår at skal det legges vekt på om ulempen er urimelig eller unødvendig. I vurderingen av om noe er urimelig eller unødvendig skal det vektlegges om tiltaket var ventelig etter forholdene i området.

Tiltaket i denne saken er bygging av ny Rv. 2. Ullensaker har over mange år vært preget av en rekke infrastrukturutbygginger som hovedflyplass, flere større vegutbygginger og Gardermobanen. At også Rv. 2 på et tidspunkt ville bli utbygd for å tilfredsstillende krav til økt vegstandard var derfor etter rettens syn ventelig. Retten kan heller ikke se at Fladby er spesielt hardere rammet enn andre eiendommer i området.

Etter rettspraksis er det et sentralt kriterium for om tålegrensen er overskredet om retningslinjene i støyforskriftene er overskredet. Fladbys situasjon ville vært bedre hvis Statens vegvesen hadde forhøyet støyvollen nede ved veien, men selv uten dette vil Fladby ha et uteoppholdsområde hvor retningslinjenes krav er tilfredsstillende, enten ved å flytte dagens uteplass eller å takke ja til vegvesenets tilbud om en lokal støyskjerm.

Krav om erstatning kan derfor ikke føre fram.

2.8 Erstatning for støy i anleggsperioden

Det er tre parter som har krevd erstatning for støy i anleggsperioden; Halvor Fladby, Ole Jan Kværner og Kristen Langbakk.

Statens vegvesen v/advokat Brekken har i hovedsak anført at tålegrensen klart ikke er